

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra fundamentální a dogmatické teologie

Zuzana Matisovská

**Sviatosť birmovania - jej teologické
pochopenie v partikulárnych
dokumentoch a smerniciach (v ČR a SR)
v porovnaní s jej teologickým pojatím vo
všeobecných dokumentoch Magistéria
od II. vatikánskeho koncilu po súčasnosť**

Diplomová práca

Vedúci práce: Tomáš Benedikt Mohelník, OP., Th.D

Praha 2019

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 4. apríla 2019

Zuzana Matisovská

Bibliografická citácia

Sviatosť birmovania – jej teologické pochopenie v partikulárnych dokumentoch a smerniciach (v ČR a SR) v porovnaní s jej teologickým pojatím vo všeobecných dokumentoch Magistéria od II. vatikánskeho koncilu po súčasnosť [rukopis] : diplomová práca / Zuzana Matisovská ; vedúci práce: Tomáš Benedikt Mohelník. -- Praha, 2019. -- 98 s.

Anotácia

Diplomová práca „Sviatosť birmovania – jej teologické pochopenie v partikulárnych dokumentoch a smerniciach (v ČR a SR) v porovnaní s jej teologickým pojatím vo všeobecných dokumentoch Magistéria od II. vatikánskeho koncilu po súčasnosť“ sa z pohľadu systematickej teológie venuje sviatosti birmovania ako jednej z troch iniciačných sviatostí predstavujúcich jadro sviatostného organizmu a utvárajúcich bytie kresťana na nadprirodzenej rovine. V troch kapitolách je najprv analyzovaný prístup všeobecného Magistéria k siedmym aspektom sviatosti birmovania (kontext dejín spásy; sviatostné znamenie; vzťah k ostatným iniciačným sviatostiam, všeobecnému kňazstvu a apoštolátu; účinky; prijímateľ a vzťah sviatosti a katechézy; vysluhovateľ; ekumenická perspektíva) v rámci po sebe nasledujúcich pontifikátov. Následne je skúmaná prítomnosť týchto aspektov v partikulárnych smerniciach a textoch českých a slovenských biskupov. Na záver je predložené porovnanie a kritické zhodnotenie prístupu k sviatosti birmovania na úrovni univerzálnej Cirkvi a miestnych českých a slovenských komunít.

Kľúčové slová

birmovanie, sviatosti, iniciácia, II. vatikánsky koncil, Magistérium, katechéza, pastorácia

Abstract

The thesis „The Sacrament of Confirmation – the theological understanding in the particular documents and regulations of the dioceses (in Slovak Republic and Czech

Republic) and its comparison with the theological concept in the universal magisterial documents from the second Vatican council until now“ deals with the sacrament of confirmation as the essential part of Christian initiation which constitutes the heart of sacramental organism and shapes being of every Christian. First two chapters analyze presence of the seven aspects of confirmation in universal and particular magisterial documents (history of salvation; sacramental sign; relationship to the rest of initiation, common priesthood and apostolate; effects; recipient and catechesis; minister; ecumenical perspective). Then in the third chapter, the two approaches are compared and critically considered.

Keywords

confirmation, sacraments, initiation, The Second Vatican Council, Magisterium, catechesis, christian ministry

Počet znaků (včetně mezer): 168 978.

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcemu práce Benediktovi Mohelníkovi, OP., Th.D. za to, že sa od neho na rôznych rovinách môžem učiť, čo znamená byť dobrým teológom. Tiež ďakujem mamke za trpezlivosť pri jazykovej korektúre.

Obsah

Úvod	9
1. Analytická časť	11
1.1. Všeobecné dokumenty Magistéria.....	11
1.1.1. II. vatikánsky koncil.....	11
1.1.2. Pontifikát Pavla VI.....	18
1.1.3. Pontifikát Jána Pavla II.	29
1.1.4. Pontifikát Benedikta XVI.	38
1.1.5. Pontifikát Františka	43
1.1.6. Záver k všeobecným dokumentom Magistéria	48
1.2. Partikulárne smernice a dokumenty.....	50
1.2.1. Partikulárne smernice a dokumenty na území ČR.....	51
1.2.2. Partikulárne smernice a dokumenty na území SR	56
1.2.3. Záver k partikulárnym smerniciam a dokumentom	62
2. Systematická časť	65
2.1. Porovnanie všeobecných a partikulárnych dokumentov	65
2.2. Záver k systematavskej časti	84
Záver	86
Zoznam použitých skratiek	89
Zoznam literatúry	90

Úvod

Birmovanie, jedna zo sviatostí Ježiša Krista, ktorý ako Život sám¹ plne prijal obmedzený život v ľudskom tele uprostred konkrétneho ľudského spoločenstva, aby nám svojim vzkriesením podstatne rozšíril hranice možného² - umožnil nám nielen obstojne prežiť svoj čas na zemi, ale mať prístup k životu v hojnej miere,³ je sviatosťou dokonalosti – plného rozvinutia Božieho daru spásy, ktorý človek osobne prijíma v krste, a ktorý má pôsobením Ducha Svätého preniknúť celú jeho existenciu a všetky skutky. Máme tak účasť na Kristovom kňazstve, sme uschopnení k plne aktívnej účasti na eucharistii a každý náš skutok lásky sa uprostred spoločenstva Cirkvi môže pripojiť k jedinej dokonalej obeti Krista Otcovi a stať sa prostriedkom oslavy Boha, posvätenia človeka a budovania Božieho kráľovstva. Sviatosť birmovania, ktorá od počiatku stála v úzadí, v rôznych dejinných momentoch bola problematizovaná, či prehliadaná ako „nie nutná k spásu“, je práve tou sviatosťou, ktorá bezprostredne súvisí s našou každodennosťou, kde sa realizuje ľudská schopnosť sebautvárania a napĺňa sa povolanie každého z nás ku svätosti. „Sme birmovaní, aby sme mohli byť intenzívne sami sebou v Kristovi.“⁴

Mám za to, že podstatnou úlohou Cirkvi je v každej dobe hľadať spôsoby, ako umožniť všetkým ľuďom stretnúť sa so živým Bohom, a nakoľko sú toho schopní, prijať jeho milosť do konkrétnych okolností svojho života. Ak chceme toto poslanie účinne realizovať, je potrebné správne porozumieť prostriedkom, ktoré k tomu Ježiš Kristus Cirkvi udelil. Sedem sviatostí medzi nimi predstavuje zvláštnu skupinu. Tento proces sa uskutočňuje ako na úrovni univerzálnej Cirkvi, výsledkom čoho sú všeobecne platné dokumenty Magistéria predkladané v rôznych formách s rôznou mierou záväznosti, tak i na úrovni miestnych cirkví, ktoré učenie ďalej premýšľajú v kontexte vlastných špecifických podmienok a prostredníctvom partikulárnych dokumentov, smerníc a pastoračných materiálov ho uvádzajú do praxe. Učenie II. vatikánskeho koncilu, na ktoré učiteľský úrad Cirkvi v mnohom nadviazal v nasledujúcich rokoch, dáva dobré základy pre obnovu teológie sviatosti birmovania. Cieľom tejto práce je v dokumentoch všeobecného a partikulárneho Magistéria vydaných v období od koncilu

¹ Porov. Jn 11, 25.

² Porov. Mk 10, 27.

³ Porov. Jn 10, 10.

⁴ RADCLIFFE, Timothy. *Ponoř se!* Praha: Krystal OP, 2017, s. 243.

po súčasnosť vyhľadať miesta pojednávajúce o sviatosti birmovania, z hľadiska systematickej teológie ich analyzovať a porovnať obraz sviatosti, ktorý predkladajú.

Jednou zo skutočností, ktorá ma viedla k voľbe tejto témy je moja osobná skúsenosť s bezradnosťou kňazov v diecézach, v ktorých akákoľvek smernica týkajúca sa sviatosti birmovania chýba, či existuje len v elementárnej podobe. Paradoxne sa v mnohých z nich pripisuje tejto sviatosti veľký význam a vkladajú sa do nej nádeje na novú evanjelizáciu miestnej mládeže. Zároveň som si uvedomila, že to, ako je táto sviatosť vnímaná mnohými predstaviteľmi cirkevnej hierarchie či širokou verejnosťou, sa značne líši od pochopenia, ktoré som získala už v rámci základného teologického štúdia. Vychádzajúc z učenia koncilu považujem za rozhodujúce vedomé prehlbovanie prepojenia medzi pastoračným úsilím a skúmaním v oblasti systematickej teológie integrujúce poznatky ostatných teologických disciplín. Kladiem si otázku, ktoré postupy či dôrazy sú v jednotlivých aspektoch na mieste a autenticky vypovedajú o podstate sviatosti. Rovnako považujem za dôležité rozlíšiť, čo má v rámci rozhodovania o vystávajúcich otázkach prioritu a dôvody akého typu sú dostačujúce pre realizáciu konkrétnych pastoračných krokov.

Prácu som rozdelila na dve časti – prvá, pozitívna časť, je venovaná analýze magisteriálnych dokumentov. V prvej kapitole sledujem v rámci dokumentov všeobecného Magistéria usporiadaných chronologicky počínajúc dokumentmi II. vatikánskeho koncilu a následne rozlíšených podľa jednotlivých pontifikátov sedem vybraných tém súvisiacich s birmovaním. Rovnako postupujem v druhej kapitole, kde sa osobitne venujem partikulárnym dokumentom platným v českých a slovenských diecézach. Druhá, systematická časť, ponúka porovnanie prístupov všeobecného a partikulárneho Magistéria popísaných v predchádzajúcich kapitolách, zasadzuje ich do širšieho teologického kontextu a poukazuje na pozoruhodné dôrazy, či prvky vzbudzujúce otázky. Každá z troch kapitol je vymedzená krátkym úvodom a záverom. Voľba metódy spájajúcej chronologický a systematický prístup mi umožnila prehľadne predstaviť relevantné magisteriálne texty v časovej následnosti jednotlivých pontifikátov a zároveň systematicky sledovať naprieč týmito obdobiami dôležité aspekty sviatosti birmovania. Systematický prístup sa zároveň intenzívnejšie uplatňuje v druhej časti práce.

Vzhľadom k tomu, že práca je v slovenskom jazyku, na miestach, kde citujem české smernice či literatúru uvádzam pre zachovanie plynulosti vlastný preklad z českého do slovenského jazyka.

1. Analýza prameňov

1.1. Všeobecné dokumenty Magistéria

V tejto časti sa budeme venovať všeobecne platným dokumentom Magistéria, ktoré sa týkajú sviatosti birmovania, počnúc dokumentmi II. vatikánskeho koncilu až po súčasnosť. Po preskúmaní existujúcich dokumentov daného obdobia a vyhľadani pasáží týkajúcich sa sviatosti birmovania sme vypozerovali sedem hlavných tém, ktoré sa v nich s rôznou intenzitou objavujú. Tieto témy si budeme všímať v rámci koncilného obdobia a po ňom nasledujúcich pontifikátov. Zatiaľ, čo pre väčšinu analyzovaných textov birmovanie nepredstavovalo hlavný predmet záujmu, venujú sa mu vo vzťahu k inej téme, a tak zachytávajú len niektoré z jeho aspektov, Kódex kanonického práva, Katechizmus, ako aj niekoľko katechéz prednesených počas pápežských generálnych audiencií, ponúkajú do istej miery systematickejší pohľad. Sledované dokumenty sú rôzneho literárneho druhu a prislúcha im rôzna autorita, čo sme pri práci vzali v úvahu, no snažili sme sa o čo najväčšiu úplnosť, keďže aj menej významné pápežské výstupy, ako posolstvá či homílie, dotvárajú obraz toho, akým spôsobom učiteľský úrad Cirkvi o birmovaní uvažuje. Túto analýzu zakončíme zhrnutím magisteriálneho učenia, kde poukážeme na dôležité akcenty prítomné v preskúmaných textoch.

1.1.1 II. vatikánsky koncil

A. Birmovanie v kontexte dejín spásy

Jedným z najdôležitejších prínosov II. vatikánskeho koncilu všeobecne je obnovenie chápania dejín spásy ako nutného kontextu všetkých teologických disciplín. Konštitúcia *Lumen gentium* 11 pojednáva o sviatostiach v rámci 2. kapitoly, ktorá sa obsiahle venuje Cirkvi ako Božiemu ľudu, skrze ktorý Boh realizuje svoj spasiteľský plán v dejinách, vychádzajúc z 1. kapitoly, popisujúcej tajomstvo Cirkvi odzrkadľujúce tajomstvo Trojice. „Posvätný a organicky usporiadaný ráz tohto kňazského spoločenstva sa uskutočňuje sviatosťami a čnosťami.“⁵ Tak sa pôsobením Ducha Svätého v Cirkvi deje spása plne zjavená a uskutočnená Kristom, ktorý je vrcholom Otcovho stvoriteľského a spasiteľského plánu.⁶ Teológia birmovania preto potrebuje byť dôsledne postavená na trinitárnych, christologických, ekleziologických a dejinných východiskách, ktoré koncil zdôraznil.

⁵ LG 11.

⁶ Porov. LG 1-8.

Napriek tomu, že sa v rámci koncilných debát vyskytli návrhy koncilných otcov zavádzajúce priamy vzťah medzi birmovaním a udalosťami Turíc,⁷ zvlášť s cieľom zdôrazniť apoštolský rozmer sviatosti, tieto návrhy neboli prijaté do finálnych verzií dokumentov. Koncil sa vyhýba priamej väzbe Turíce – birmovanie, netvrdí, že sviatosť birmovania „sprítomňuje“ udalosť Turíc. Ako zámernú narážku na birmovanie, a tak naznačenie určitého spojenia s Turícami však môžeme chápať použitie výrazu utvrdiť (lat. *confirmare*) v *Lumen gentium* 19 hovoriacom o ustanovení apoštolov.⁸ Opatrnosť vyjadrená koncilom v tejto veci môže otvárať cestu k hlbšej reflexii vzťahu medzi iniciačnými sviatosťami vo svetle ekonómie spásy.

B. Sviatostné znamenie birmovania

II. vatikánsky koncil chápe sviatosti podľa klasickej definície ako znamenia a nástroje spásy.⁹ Konštitúcia *Sacrosanctum concilium* 59 preto považuje za ich význam posväcovanie človeka, budovanie Cirkvi a oslavu Boha no zároveň vzdelávanie veriacich. Slová a gestá liturgického úkonu odkazujú na vieru Cirkvi. Koncil preto považuje za dôležité, aby veriaci ľahko porozumeli sviatostným znameniam a prijímali tak sviatosti s väčším úžitkom. V súvislosti s tým *Sacrosanctum concilium* 71 vyzýva k reforme obradu birmovania, aby tak liturgické slávenie jasnejšie vyjadrovalo jednotu troch sviatostí kresťanskej iniciácie. Pre dosiahnutie tohto cieľa navrhuje predradiť birmovaniu obrad obnovy krstných sľubov, začleniť birmovanie do eucharistickej celebrácie (v prípade, že sú pre to priaznivé podmienky) a vypracovať text, ktorý by sa dal použiť ako úvod pre obrad mimo omše.

C. Vzťah birmovania k ostatným iniciačným sviatostiam, všeobecnému kňazstvu a apoštolátu

a. Poradie troch iniciačných sviatostí

„Všetkých sedem dôležitých výrokov týkajúcich sa birmovania nehovorí o birmovaní izolovane, ale vždy tiež výslovne zmieňuje sviatosť krstu“¹⁰ a eucharistie.¹¹ Koncil

⁷ Napr. E/976, AS, II/III, s. 181-182; E/3338, AS, III/IV, s. 141-143. Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*. Praha: Krystal OP, 2012, s. 31.

⁸ LG 19: „V tomto poslaní boli v plnej miere potvrdení na Turíce (porov. Sk 2,1-26), podľa Pánovho prisľúbenia: „...keď zostúpi na vás Svätý Duch, dostanete silu a budete mi svedkami...“ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 31.

⁹ Porov. LG 1.

¹⁰ Porov. LG 11, 33, 34, AA 3, PO 5, AG 11, 36, ďalej LG 9, 10, UR 22, SC 71. Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 17.

¹¹ Eucharistia chýba len v AG 11, ktorý sa viac sústreďuje na aspekt svedectva.

zároveň vždy pojednáva o iniciačných sviatostiach v klasickom poradí (krst, birmovanie, eucharistia), pričom v centre je eucharistia a vyniká vnútorná jednota krstu a birmovania, ktoré k nej smerujú. Ústredné miesto eucharistie je jasne čitateľné v rámci sviatostného organizmu predstaveného v konštitúcii *Lumen gentium* 11 a zvlášť ho zdôrazňuje dekrét *Presbyterorum ordinis* 5, často sa odvolávajú na sv. Tomáša Akvinského.¹² Eucharistia je stredom sviatostí, cirkevných služieb a apoštolského diela, s ňou všetko ostatné súvisí a je na ňu zamerané, ona je prameňom a vrcholom všetkého hlásania evanjelia a celého kresťanského života.¹³ To sa prejavuje v usporiadaní kresťanskej iniciácie, „keď katechumenov postupne privádzajú k účasti na eucharistii a veriaci, už poznačení svätým krstom a birmovaním, sa prijímaním eucharistie plne včleňujú do Kristovho tela.“¹⁴ Logická postupnosť procesu iniciácie jednoznačne určuje birmovaniu miesto medzi krstom a eucharistiou.

b. Jednota iniciácie a všeobecné kňazstvo

Už spomínaná výzva k reforme obradu birmovania v konštitúcii *Sacrosanctum concilium* 71 vyjadruje, že koncil pripisuje jednote iniciácie rozhodujúci význam pre správne pochopenie a slávenie troch iniciačných sviatostí. Túto jednotu vzťahuje k všeobecnému kňazstvu. „Už z výrazových prostriedkov, ktoré koncil používa vyplýva, že medzi sviatosťami kresťanskej iniciácie existuje úzka väzba. Vždy, keď koncil hovorí o týchto troch sviatostiach, zároveň a vždy dostatočne jasne hovorí o všeobecnom kňazstve.“¹⁵ Koncil zámerne nepoužíva výraz „krstné kňazstvo“, ktorý sa v prípravných schémach vyskytol, no viedol by k redukcii pojmu a zatemneniu nutnosti birmovania pre plnú iniciáciu.¹⁶ Dekrét *Unitatis redintegratio* 22 upozorňuje na to, „že krst sám o sebe je iba začiatkom a východiskom, pretože je celý zameraný k dosiahnutiu plnosti života v Kristovi. Krst teda smeruje k úplnému vyznaniu viery, k plnému začleneniu do diela spásy podľa vôle samého Krista a napokon k úplnému začleneniu do eucharistického spoločenstva.“

Najvýraznejšie sa tejto téme koncil venuje v konštitúcii *Lumen gentium* 10 a 11 s cieľom predstaviť nový pohľad na sviatosti, v ktorom lepšie vynikne ich ekleziálny

¹² Napr. „Eucharistia je akoby dovŕšenie duchovného života a cieľ všetkých sviatostí.“ Porov. *STh* III, q. 73, a. 3; *STh* III, q. 65, a. 3.

¹³ Odkaz na katechézu Cyrila Jeruzalemského o Duchu Svätom. Porov. AS III/I, s. 196.

¹⁴ LG 11.

¹⁵ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 20.

¹⁶ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 51.

rozmer.¹⁷ Kristus, pravý a jediný Veľkňaz novej zmluvy (Hebr 5,1-5), je Hlavou nového kňazského ľudu – Cirkvi. Všeobecné kňazstvo veriacich je ako účasť na kňazstve Krista plne konštituované skrze tri iniciačné sviatosti¹⁸ a vykonávané „spoluúčinkovaním eucharistickej obete, prijímaním sviatostí, modlitbou a vzdávaním vďaky, svedectvom svätého života, sebazapieraním a činorodou láskou.“¹⁹ Koncilní otcovia v priebehu jednaní hľadali, ako čo najlepšie vyjadriť vzťahy medzi iniciačnými sviatosťami a ich úlohu pri utváraní všeobecného kňazstva.²⁰ V konečnej verzii je oproti predošlým schémam vidieť posun od striktného rozdelenia veriacich na kňazov a laikov, k spoločenstvu Božieho ľudu, kde majú všetci veriaci vďaka iniciácií priamu účasť na všeobecnom kňazstve.²¹ Otázka špecifickej funkcie jednotlivých sviatostí v procese iniciácie však ostáva do značnej miery otvorená teologickému bádaniu.

c. Apoštolát

Pred koncilom sa apoštolát laikov klasicky definoval ako „účasť a spolupráca laikov na apoštoláte hierarchie.“²² Túto spoluprácu umožňoval laikom mandát – poverenie od hierarchie. Koncilní otcovia podrobne diskutovali o podstate a teologických základoch apoštolátu, čo sa prejavilo už v konštitúcií *Lumen gentium* 31 a 33 a neskôr ešte jasnejšie v dekréte *Apostolicam actuositatem* 3²³ a tiež v dekréte *Ad gentes* 11 a 36.²⁴

¹⁷ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. Sebepojetí cirkve jako kněžský lid a jeho vliv na svátostnou povahu cirkve. In BROŽ, Prokop. *Církev a II. vatikánský koncil: perspektivy současné ekleziologie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 175-176.

¹⁸ Porov. LG 10: „Pokřtení sú totiž znovuzrozením a pomazaním Ducha Svätého posvätením na duchovnú stavbu a sväté kňazstvo, aby ako kresťania celou svojou činnosťou prinášali duchovné obety a zvestovali slávne skutky toho, ktorý ich z tmy povolal do svojho obdivuhodného svetla.“

¹⁹ Porov. LG 10 a 34.

²⁰ Podľa prvej prípravnej schémy z novembra 1962 je za hlavnú povinnosť laikov považované svedectvo celým kresťanským životom, ktoré sa opiera predovšetkým o iniciačné sviatosti. Jednotlivé úrady Krista (tria munera Christi) sú oddelene pričlenené k jednotlivým iniciačným sviatosťami. Na Kristovom kňazstve majú veriaci účasť vďaka krstu a vykonávajú ho predovšetkým v eucharistii. V birmovaní dostávajú silu pre uskutočňovanie prorockého úradu. Na kráľovskej dôstojnosti majú podiel vďaka víťazstvu nad hriechom. Podľa druhej schémy vydanéj 19. júla 1963 sa v sviatosťi birmovania dokončuje dielo krstnej milosti, ktorá uschopňuje k pravej bohoslužbe. Veriaci sú upevnení, aby svoju vieru slovom aj skutkom hájili. Na treťom zasadnutí koncilu bolo do článku pridané, že „laici skrze krst a birmovanie dostávajú podiel na Kristovom kňazstve.“ Birmovanie bolo doplnené vetou, že sviatosť „birmovania ich dokonalejšie spája s Cirkvou a bohato ich obdarúva osobitnou silou Ducha Svätého.“ Porov. HOLEČKOVÁ, Marie. *Svätosti v dokumentech II. vatikánskeho koncilu* [rukopis]: diplomová práca. Praha, 2017, s. 48-49.

²¹ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. Sebepojetí cirkve jako kněžský lid a jeho vliv na svátostnou povahu cirkve, s. 170.

²² Pius XI. „Non abbiamo bisogno“, *AAS*, 23 (1931), s. 287 a 294.

²³ Čl. AA 3 bol do dekrétu pridaný v rámci tretej prípravnej schémy 28. mája 1965 a po následných diskusiách sa už jeho obsah nezmenil. 38 cirkevných otcov navrhovalo ešte viac zdôrazniť a jednotlivo zmieniť sviatosťi kresťanskej iniciácie, čo komisia zamietla s tým, že je to už dostatočne vyjadrené inde. Porov. HOLEČKOVÁ, Marie. *Svätosti v dokumentech II. vatikánskeho koncilu*, s. 75-76.

²⁴ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 36-39.

„Apoštolát laikov je účasť na spasiteľnom poslaní Cirkvi, na ktoré veriacich určuje sám Pán krstom a birmovaním.“²⁵ Kresťanský apoštolát je teda ontologického rádu, ustanovený na sviatostnej, nie právnej rovine. Má svoj základ v samotnej kresťanskej existencii, a tak patrí k podstate povolania plne iniciovaného kresťana.²⁶ Povinnosť a právo laikov byť apoštolmi, t. j. „spolupracovať na rozvoji a vzraste Kristovho tela“,²⁷ vyplýva z ich všeobecného kňazstva - spojenia s Kristom, ktoré je utvorené krstom a birmovaním a oživované eucharistiou.²⁸ Komisia odmietla návrh A. F. Concona,²⁹ ktorý menoval 3 zakladajúce prvky apoštolátu a to krst, birmovanie a mandát. Mandát nie je potrebný, pretože ho veriacemu osobne dáva skrze iniciáciu sám Kristus.

Mnoho koncilných otcov žiadalo stanoviť apoštolát za vlastný účinok birmovania.³⁰ Konečný text konštitúcie *Lumen gentium* 33, ale takýto priamy vzťah nepotvrďuje. Zmieňuje všetky tri iniciačné sviatosti, čím hovorí, že apoštolát veriacich vychádza z ich všeobecného kňazstva. Tým je v súlade s čl. 11, ktorý s birmovaním rovnako nespája priamo apoštolát, ale povinnosť väčšmi „šíriť a brániť vieru slovom i skutkom.“³¹ Dekrét *Ad gentes* 11 zvlášť zdôrazňuje úzky vzťah medzi krstom a birmovaním a súčasne zvláštne spojenie birmovania s darom Ducha Svätého a svedectvom v konkrétnych životných situáciách.³² Väzbu medzi birmovaním a apoštolátom, ale koncil nevylučuje. Tým, že zdôrazňuje komplementaritu iniciačných sviatostí v konštitúcii všeobecného kňazstva, otvára priestor k hlbšiemu pochopeniu sviatosti birmovania.³³

²⁵ LG 33.

²⁶ Porov. MOHELNIK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 39.

²⁷ Porov. AG 36: „Všetci veriaci ako údy živého Krista, ku ktorému sa pričlenili a pripodobnili krstom, sviatosťou birmovania a Eucharistiou, sú povinní spolupracovať na rozvoji a vzraste jeho tela, aby ho čím skôr priviedli k plnosti... Preto všetci synovia a dcéry Cirkvi majú mať živé vedomie vlastnej zodpovednosti voči svetu, pestovať v sebe naozaj katolíckeho ducha a zasvätiť svoje sily dielu šírenia evanjelia. Nech však všetci vedia, že ich prvou a najväčšou povinnosťou, čo sa týka šírenia viery, je žiť hlbokým kresťanským životom.“

²⁸ Porov. AA 3: „Laici majú povinnosť a právo apoštolovať práve pre svoje spojenie s Kristom ako Hlavou. Krstom boli totiž včlenení do Kristovho tajomného tela a birmovaním posilnení mocou Ducha Svätého, čím ich sám Pán určil na apoštolckú činnosť. Sú zasvätení, aby tvorili kráľovské kňazstvo a svätý národ (Porov. 1 Pt 2, 9), aby všetkou svojou činnosťou prinášali duchovné obety a všade na svete vydávali svedectvo o Kristovi. Sviatosťami, najmä Eucharistiou, sa im dáva a živí ich láska, ktorá je akoby dušou celého apoštolátu.“

²⁹ Pripomienka E/660, AS, II/III, s. 465.

³⁰ Napr. pripomienka E/905, AS, II/II, s. 633; E/916, AS, II/III, s. 35; E/976, AS, II/III, s. 181-182.

³¹ LG 11.

³² Porov. AG 11: „Veď všetci veriaci v Krista, kdekoľvek žijú, sú povinní príkladom života a svedectvom slova ukázať nového človeka, ktorého si obliekli krstom, a moc Ducha Svätého, ktorý ich posilnil birmovaním, aby tak ostatní, vidiac ich dobré skutky, zvelebovali Otca a plnšie pochopili pravý zmysel ľudského života a všeobecné spojenie ľudského spoločenstva.“

³³ Porov. MOHELNIK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 51.

D. Účinky birmovania

Ako sme ukázali vyššie, koncilné dokumenty v prvom rade jednoznačne poukazujú na to, že sa hlavný účinok birmovania deje na ontologickej rovine, keď birmovanie spolu s ostatnými iniciačnými sviatosťami utvára bytie kresťana tým, že ho pripodobňuje Kristovi a robí ho súčasťou jeho mystického tela – Cirkvi, čím mu umožňuje plnú účasť na *tria munera Christi* (všeobecné kňazstvo) a spasiteľnom poslaní celej Cirkvi (apoštolát).³⁴

Konštitúcia *Lumen gentium* 11 vyjadruje účinky birmovania vo forme komparatívu. Tým jednak zdôrazňuje nemožnosť pochopiť birmovanie oddelene od krstu a zároveň hovorí, že zvláštnou funkciou birmovania v postupnom začleňovaní do ekleziálneho spoločenstva je udelenie dokonalosti.³⁵ „Sviatosť birmovania ich (pokrstených) dokonalejšie spája s Cirkvou a bohato ich obdarúva osobitnou silou Ducha Svätého, takže sú ako praví Kristovi svedkovia väčšmi povinní šíriť a brániť vieru slovom i skutkom.“³⁶ V koncilných výrokoch týkajúcich sa vlastných účinkov birmovania môžeme pozorovať tri hlavné prvky: (1) dokonalejšie spojenie s Kristom a Cirkvou³⁷ (2) a zvláštny dar/silu Ducha Svätého, (3) ktorá vedie k dokonalejšiemu svedectvu celého kresťanského života.³⁸ V čom spočíva dokonalosť, ktorú birmovanie pôsobí približuje výklad redaktorov konštitúcie, podľa ktorých výraz „dokonalejšie spojenie s Cirkvou“ znamená posilnenie sociálnej väzby medzi pokrsteným a Cirkvou, teda prehĺbenie ich vzťahu ako spoločenstva.³⁹ Táto väzba je základom k tomu, aby veriaci mohol ako člen spoločenstva konať navonok v jeho mene („väčšmi šíriť a brániť vieru“). Krst je vstupnou bránou do Cirkvi, ktorou človek osobne prechádza a stáva sa jej členom. Pre plné začlenenie do tohto spoločenstva je však potrebné, aby pokrstený prijal jeho organické usporiadanie a všetky prostriedky spásy, ktoré v ňom sú ustanovené Kristom.⁴⁰ To sa sviatosťne deje skrze birmovanie, ktoré zdokonaľuje počiatkový stav puta utvoreného v krste tak, že rozvíja jeho komunitárny/sociálny rozmer. Sociálne puto (lat. *vinculum sociale*), v ktorom podľa redaktorov spočíva dokonalosť birmovania je skrytým odkazom na sviatosťný charakter, ktorý bol

³⁴ Keďže koncilné dokumenty jasne formulujú, že všeobecné kňazstvo a z neho vyplývajúce poverenie k apoštolátu nie je vlastným účinkom birmovania oddelene od zvyšku iniciácie, ale je plne utvárané troma iniciačnými sviatosťami, pojednali sme o všeobecnom kňazstve a apoštoláte vyššie a v bode venovanom účinkom sa im už nebudeme podrobne venovať.

³⁵ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 34.

³⁶ LG 11.

³⁷ Porov. LG 10 a AG 36.

³⁸ Porov. AA 3, LG 34, AG 11 a 36.

³⁹ AS, III/VI, s. 96. Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 34.

⁴⁰ Porov. LG 14.

spomenutý vo viacerých príspevkoch koncilných otcov, a ktorému sú tieto účinky pripisované aj v neskorších dokumentoch.⁴¹

E. Prijímateľ a vzťah sviatosti a katechézy

Keďže birmovanie nebolo hlavnou témou žiadneho z dokumentov, ani jeho časti, koncil sa otázkam spojeným s prijímateľom sviatosti nevenoval. Je však jasné, že ide nutne o pokrsteného človeka. Katechézy sa čiastočne dotýka konštitúcia *Sacrosanctum concilium* 64, obsahujúca výzvu k obnove viacstupňového katechumenátu dospelých, ktorý skrze krst a birmovanie postupne vedie veriaceho k plnej účasti na eucharistii.⁴² Usporiadanie katechumenátu tak nie je náhodné, ale má prirodzene odrážať vzťahy medzi iniciačnými sviatosťami.⁴³

F. Vysluhovateľ

Hoci koncilné dokumenty v otázke vysluhovateľa prijímajú tradičný prístup odlišujúci východnú a západnú liturgickú prax, zmenu predstavuje označenie biskupa za prvotného vysluhovateľa birmovania (lat. *minister originarius*),⁴⁴ zatiaľ čo tridentský koncil hovoril o riadnom vysluhovateľovi.⁴⁵ Dekrét *Orientalium Ecclesiarum* 12 – 14 akceptuje starobylý sviatosťný rád východných cirkví, podľa ktorého môžu sviatosť birmovania vysluhovať kňazi ak používajú krizmu posvätenú patriarchom, alebo biskupom. Kňazi východného obradu môžu pri zachovaní predpisov všeobecného a partikulárneho práva túto sviatosť udeľovať veriacim oboch obradov, rovnako ako kňazi latinského obradu, ktorý na to majú potrebnú fakultu. Žiadny z koncilných dokumentov sa však tejto otázke nevenuje podrobnejšie a nerozpracováva jednotlivé prístupy z teologického hľadiska.

⁴¹ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 34-36.

⁴² Centralita eucharistie je ako kritérium pre usporiadanie katechumenátu vyjadrená aj v PO 5.

⁴³ Hoci sa koncil výslovne otázkou katechézy nezaoberal, jeho prehĺbené chápanie Božieho slova, pokladu viery a Cirkvi sa stalo východiskom pre obnovu katechézy v pokoncilnom období. Porov. DŘÍMAL, Ludvík. Vliv koncilu na obnovu katecheze. *Teologické texty* 2003, roč. 14, č. 1, s. 9-13.

⁴⁴ LG 26.

⁴⁵ Počas prípravných jednaní melchitský patriarcha Maxim IV. Saigh v svojom príspevku povedal, že označenie biskupa za prvotného vysluhovateľa by lepšie vyjadrovalo chápanie tejto otázky na Východe i na Západe. Bola snaha tento výraz prijať i do nového rítu, no jeho terminológia nie je celkom jednotná. Porov. AUSTIN, Gerard. *Anointing With the Spirit: The Rite of Confirmation*. Minnesota: Liturgical Press Collegeville, 1985, s. 54.

G. Ekumenická perspektíva

Jedným z hlavných cieľov koncilu bolo urobiť krok vpred smerom k prehĺbeniu jednoty kresťanov.⁴⁶ Sviatosťný život bol predstavený ako jeden z dôležitých predmetov ekumenického dialógu, ku ktorému koncil vyzýval.⁴⁷ V bode venovanom všeobecnému kňazstvu sme sa už dotkli dekrétu *Unitatis redintegratio* 22, ktorý vyzdvihuje krst ako neopomenuteľné puto jednoty, no zároveň ukazuje na dôležitosť birmovania a eucharistie, keď upozorňuje na to, že krst je len začiatkom a východiskom nasmerovaným k plnej účasti na živote Krista, ktorá je v katolíckom chápaní utváraná troma iniciačnými sviatosťami.

Prípravných debát nad návrhom dokumentu o sviatosťi birmovania *De Sacramento Confirmationis* sa aktívne zúčastnili katolícki biskupi východného rítu ako aj nekatolícki ortodoxní biskupi. Počas diskusií sa ukázala nielen zásadnosť otázky veku prijímateľov a poradia iniciačných sviatosťi pre východnú stranu, ale aj potreba na katolíckej strane zvážiť konzistentnosť vlastnej ochoty zmeniť poradie iniciácie len na základe argumentov pastoračného charakteru.⁴⁸ Nakoľko sa však návrh dokumentu počas koncilu nedostal na rad, dialóg v tejto veci pokračoval až po koncile.

1.1.2 Pontifikát Pavla VI.

A. Birmovanie v kontexte dejín spásy

Apoštolská konštitúcia Pavla VI. *Divinae consortium naturae*,⁴⁹ ktorou je promulgovaný nový obrad birmovania⁵⁰, jednoznačne hovorí o priamej väzbe medzi udalosťou Turíc a sviatosťou birmovania. Dokument najprv popisuje pôsobenie Ducha Svätého v Novom zákone, aby poukázal na to, že ten istý Duch, ktorý viedol Krista k naplneniu jeho mesiášskeho poslania (Mk 1, 10; Jn 1, 32; Lk 4, 17-21) zostúpil počas Turíc na učeníkov (Sk 2, 4). Ten istý dar Ducha apoštoli udeľovali ďalej vkladáním rúk na dovŕšenie krstnej milosti (Sk 8, 15-1; 19, 5) a je dodnes udeľovaný v sviatosťi birmovania. „Toto vkladanie rúk sa podľa katolíckej tradície právom pokladá za

⁴⁶ Porov. UR 1.

⁴⁷ Porov. Kolektív autorov. *II. Vatikánský snem: príprava a príbeh*. Rím: Kresťanská akadémia Rím, 1966, s. 242; UR 22.

⁴⁸ Melchitský patriarcha Maxim IV. Saigh v svojom príspevku upozornil, že posunutie birmovania do veku 12 – 16 rokov a tým jeho značné oddelenie od krstu a presunutie za prvé prijatie eucharistie nie je v súlade s praxou a náukou východných cirkví a argumentáciu založenú na pastoračnej potrebe katechézy považuje za nedostatočnú. AD II/2, s. 106-107; porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 133.

⁴⁹ Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 657-664.

⁵⁰ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971.

začiatok sviatosti birmovania, ktorá v Cirkvi akosi natrvalo udržiava turíčnu milosť.⁵¹ Tento biblický úvod nemá len legitimizovať sviatostnú prax a doložiť jej biblické korene, ale rovnako ako sviatostné znamenie nás má viesť k pochopeniu hlavného účinku sviatosti, ktorým je zvláštny dar Ducha Svätého.

V rovnakej dikcii pokračuje aj samotný text obradu birmovania: „V tejto sviatosti prijímajú (pokrstení) Ducha Svätého, ktorého na Turíce zoslal Pán na apoštolov.“⁵² Biskup vysluhujúci sviatosť „jasnejšie ukazuje vzťah birmovania k prvému príchodu Ducha Svätého v deň Turíc.“⁵³ Spojením s Turícami text obradov poukazuje na apoštolský rozmer sviatosti,⁵⁴ s ktorým súvisí jeden z vlastných účinkov birmovania – schopnosť ešte väčšmi vydávať svedectvo o Kristovi.⁵⁵ Dôraz na osobu Ducha Svätého a kontinuitu jeho diela je ďalej prítomný v zvolenej sviatostnej formule,⁵⁶ gestách pomazania a vkladania rúk,⁵⁷ vzorovej homílii,⁵⁸ v modlitbe biskupa *Deus qui apostolis tuis*⁵⁹ a v rozšírenej otázke v rámci obnovy krstných sľubov.⁶⁰

Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života (ďalej len Obrad iniciácie dospelých),⁶¹ okrem odkazov na Turíce,⁶² zdôrazňuje jednotu paschálneho tajomstva. Spoločné udeľovanie krstu a birmovania dospelým katechumenom má základ v ekonómii spásy: „Týmto spojením sa naznačuje jednota veľkonočného tajomstva, úzky vzťah medzi poslaním Syna a vyliatím Ducha Svätého a spojenie sviatostí, ktorými prichádzajú pokrstným obidve božské osoby spolu s Otcom.“⁶³ Tým obrad vyjadruje, že je dôležité nielen pozorovať samostatné udalosti zachytené v Písme, na ktoré je možné sa odvolávať v súvislosti s jednotlivými sviatosťami, ale vnímať aj vzťahy medzi nimi v rámci dejín spásy. Viditeľné poslania božských osôb a vzťah medzi nimi tak sú biblickým základom, vďaka ktorému môžeme hlbšie pochopiť podstatu sviatosti birmovania a jeho miesto v celku iniciácie.

⁵¹ Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 659.

⁵² *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 1.

⁵³ Článok pokračuje: „Ved’ apoštolí, keď boli naplnení Duchom Svätým, vkladáním rúk ho sprostredkovali veriacim. A tak prijatie Ducha Svätého prostredníctvom biskupa vyjadruje vnútornejšie zväzok, ktorý birmovancov spája s Cirkvou a zvyrazňuje prevzatú povinnosť vydávať svedectvo o Kristovi medzi ľuďmi.“ Tiež tam, čl. 7.

⁵⁴ Podobne sa o to pokúšali návrhy niektorých koncilných otcov. Vid’ pozn. 3.

⁵⁵ Porov. LG 11.

⁵⁶ Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 663.

⁵⁷ Tiež tam, s. 663-664.

⁵⁸ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 22.

⁵⁹ Tiež tam, čl. 30.

⁶⁰ Tiež tam, čl. 23.

⁶¹ *Ordo Initiationis christianae adulatorum*, Editio typica 1972, Reimpressio emendata 1974.

⁶² Tiež tam, čl. 229.

⁶³ Tiež tam, čl. 34-35.

B. Sviatosťné znamenie birmovania

Pavol VI. v úvode konštitúcie *Divinae consortium naturae* predstavuje nový obrad birmovania ako odpoveď na výzvu koncilu k reforme v konštitúcií *Sacrosanctum concilium* 71, čo sa podľa jeho slov prejavilo nie len v usporiadaní iniciačných obradov, ale aj v úkonoch a slovách, ktorými je udeľované samo birmovanie.⁶⁴ Udeľovanie každej sviatosti vždy pozostáva z podstatného obradu (matéria a forma), ktorý je jeho jadrom, ale symbolicky nepostihuje celé bohatstvo udeľovanej milosti. Preto sú nezanedbateľnou súčasťou liturgického slávenia aj tzv. vysvetľujúce obrady - sviatosťiny, ktoré poukazujú na rôzne aspekty milosti a ozrejmujú vzťah sviatosti k celému sviatosťnému organizmu.⁶⁵ Pavol VI. najprv popisuje vývoj obradu na Východe a na Západe, z ktorého vyvodzuje,⁶⁶ že napriek rozdielnym prístupom patrí v oboch tradíciách ústredné miesto úkonu pomazania krizmou. Tento úkon vhodne naznačuje (a) apoštolské vkladanie rúk a (b) duchovné pomazanie Duchom Svätým.⁶⁷ Pred pôvodnou trinitárnou formulou používanou v latinskom obrade⁶⁸ dáva Pavol VI. prednosť formule vlastnej byzantskému obradu, z dôvodu jej starobylosti, jasného vyjadrenia hlavného významu obradu, ktorým je prijatie daru Ducha Svätého⁶⁹ a z ekumenických dôvodov v kontexte vzťahov k východným cirkvám. V súčasnosti sa v latinskej cirkvi „sviastosť birmovania udeľuje mazaním krizmou na čele. A to sa deje vkladáním ruky a slovami: Prijmi znak Daru Ducha Svätého.“⁷⁰

K ostatným liturgickým prvkom, ktoré sú súčasťou obradov patrí vkladanie rúk a modlitba *Deus omnipotens*,⁷¹ predstavenie birmovancov biskupovi,⁷² homília,⁷³ obnova krstných sľubov,⁷⁴ pozdravenie pokoja,⁷⁵ prosby zakončené modlitbou *Deus qui*

⁶⁴ Porov. Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 658.

⁶⁵ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 62.

⁶⁶ Na základe práce a štúdia uskutočneného po koncile za účelom obnovy obradov. Porov. Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 658.

⁶⁷ Zatiaľ, čo v prvom prípade ide o vonkajší aspekt sviatosťného znamenia odkazujúci na prax prvotnej cirkvi a zachovanú kontinuitu, v druhom prípade sa odkazuje na neviditeľnú milosť udelenú skrze vonkajšie znamenie. Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 63.

⁶⁸ „Signo te signo crucis, et confirmo te Chrismate salutis. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.“ Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 663.

⁶⁹ Porov. Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 658, 660.

⁷⁰ Lat.: „*Accipe signaculum Doni Spiritus Sancti*.“ Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 663; Porov. *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 9; *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 231.

⁷¹ Porov. Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 664; *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 9, 25; *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 229- 230.

⁷² Porov. *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 21.

⁷³ Porov. tiež tam, čl. 22.

⁷⁴ Porov. tiež tam, čl. 23. Budeme sa im venovať v bode C. venovanom jednote iniciácie.

⁷⁵ Porov. tiež tam, čl. 27.

*apostolis tuis*⁷⁶ a záverečné požehnanie.⁷⁷ Zvláštne miesto medzi nimi patrí obradu vkladania rúk, ktorý hoci nie je podstatným obradom, a tak nerozhoduje o platnosti, je konštitúciou zdôrazňovaný, keďže „robí obrad úplným a dokonalým a prispieva k plnšiemu chápaniu sviatosti.“⁷⁸ „Tento pohyb je najpríhodnejší na to, aby kresťanský ľud chápal samu sviatosť.“⁷⁹ Tým, že výslovne odkazuje na prax apoštolov (Sk 8 a 19), rovnako ako neskôr pomazanie krizmou, anticipuje a vysvetľuje podstatný obrad.⁸⁰ Trinitárny rozmer sviatosti pripomína modlitba *Deus omnipotens*⁸¹ spolu s trojičným požehnaním,⁸² zatiaľ čo ekleziálny rozmer je zvlášť podčiarknutý predstavením birmovancov biskupovi, pozdravením pokoja a prosbami veriacich.⁸³

C. Vzťah birmovania k ostatným iniciálnym sviatostiam, všeobecnému kňazstvu a apoštolátu

a. Jednota iniciácie a všeobecné kňazstvo

Konštitúcia *Divinae consortium naturae* prejíma koncilný dôraz na potrebu chápať birmovanie v rámci celku kresťanskej iniciácie. Na vzájomnú komplementaritu troch iniciálnych sviatostí poukazuje tradičnou analógiou medzi prirodzeným a nadprirodzeným životom: „Účasť na Božej prirodzenosti, ktorú ľudia dostávajú Kristovou milosťou, má akúsi podobnosť so vznikom, rastom a udržiavaním prirodzeného života. Krst totiž veriacich znovuzrodzuje, sviatosť birmovania ich posilňuje a eucharistia ich živý pokrmom večného života.“⁸⁴ K plnému vzrastu

⁷⁶ Porov. tiež tam, čl. 30. Túto modlitbu pochádzajúcu z Gregoriánskeho sakramentára (9. st.) spomenieme v bode d. venovanom účinkom birmovania.

⁷⁷ Porov. tiež tam, čl. 49.

⁷⁸ Porov. Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 664.

⁷⁹ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 9.

⁸⁰ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 64.

⁸¹ Ide o starobylú modlitbu epiklézy prevzatú z Galesiánskeho sakramentára (7. st.), ktorej korene siahajú až k Traditio Apostolica (3. st.). Odkaz na sedem darov Ducha Svätého (porov. Iz 11, 2) je tradične spájaný s pokrstným pomazaním už od sv. Ambróza. Porov. AMBRÓZ Z MILÁNA, *Des sacraments, des mysteres*, 1980, III, II, 8, s. 96-97; MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 64.

⁸² Obrad ponúka na výber dve formy: 1. Trojčlenné trojičné požehnanie odkazujúce na krstné znovuzrodenie, prísľub Ducha stále živého v spoločenstve Cirkvi a lásku, ktorá je základom jej jednoty, čo je možné chápať ako náznak troch iniciálnych sviatostí. 2. Modlitba nad ľudom je formulovaná podľa antifony *Confirma hoc Deus*, ktorá bola súčasťou starého obradu a zdôrazňuje poslušnosť a svedectvo Kristovi. Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 66.

⁸³ Tieto prvky spomenieme v bode F. venovanom vysluhovateľovi sviatosti.

⁸⁴ Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 657. Táto analógia má ústredné miesto v teologickom pochopení sviatosti birmovania u sv. Tomáša Akvinského. S tým súvisiaci pojem veku dokonalosti a označenie birmovania ako „sviatosti kresťanskej dospelosti“, však bol v dejinách niekedy interpretovaný v protiklade s učením sv. Tomáša, ktorý explicitne upozorňuje na to, že dospelosť v ráde milosti je inej povahy ako biologická dospelosť. Porov. *STh* III, 72, 1.

duchovného života sú nutné všetky tri iniciačné sviatosti.⁸⁵ Dokument explicitne vyjadruje, že krst dáva účasť na všeobecnom kňazstve v natívnom stave. Z praxe prvotnej Cirkvi vyvodzuje, že proces sviatostného zasväcovania má viacero fáz. Zatiaľ, čo v krste dostáva veriaci účasť na kňazstve Krista „po prvý raz“, v birmovaní sa to uskutočňuje „dokonalejšie“, čím človek zároveň prijíma „vo zvýšenej miere“ záväzky z toho vyplývajúce.⁸⁶ Rovnako nové obrady a Všeobecné katechetické direktórium (ďalej len VKD) označujú birmovanie za ďalší krok na ceste kresťanského zasväcovania.⁸⁷ Obrad iniciácie dospelých nariaďuje, aby vzťahom na starovekú tradíciu rímskej liturgie, ak tomu nebráni vážny dôvod, dospelý prijal birmovanie hneď po krste.⁸⁸ Následne sa dospelí neofyti, ktorí prijali plnú účasť na kráľovskom kňazstve, prvý raz plným právom účastina eucharistie, ktorá završuje ich iniciáciu.⁸⁹ V novom obrade birmovania sa na rituálnej rovine vzťah medzi krstom a birmovaním jasne ukazuje v zaradení obnovy krstných sľubov⁹⁰ tesne pred vlastný obrad birmovania, ako aj v odporúčaní, aby bol birmovný a krstný rodič tou istou osobou.⁹¹ Vzťah medzi birmovaním a eucharistiou je dobre čitateľný v konštitúcii *Divinae consortium naturae*, ktorá odkazujúc na *Presbyterorum ordinis* 5 predstavuje eucharistiu ako vrchol začlenenia veriacich do Kristovho tela.⁹² Aj *Praenotanda* nového obradu stanovuje, že „birmovanie sa udeľuje spravidla v omši, aby tak viac vynikol podstatný vzťah tejto sviatosti k celému kresťanskému zasväteniu, ktoré dosahuje vrchol v prijímaní

⁸⁵ „Tieto tri sviatosti uvedenia do kresťanského života tak vzájomne splývajú, že veriacich, ktorí uskutočňujú poslanie celého kresťanského ľudu v Cirkvi a vo svete, privádzajú k plnému vyznaniu.“ *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 2.

⁸⁶ „Z toho je zjavné, aký je vlastný význam birmovania vo vzťahu k sviatostnému zasväcovaniu, ktorým sa veriaci včleňujú do živého Krista ako údy a pripodobňujú sa mu krstom, birmovaním a Eucharistiou. Pokrstení dostávajú v krste odpustenie hriechov, stavajú sa osvojenými Božími deťmi a poznačujú sa Kristovým znakom, ktorým sa pridružujú k Cirkvi a po prvý raz dostávajú účasť na kňazstve svojho Spasiteľa (porov. 1 Pt 2, 5 a 9). Krstom znovuzrodení vo sviatosti birmovania dostávajú nevýslovný Dar, samého Ducha Svätého, ktorý ich obohacuje zvláštnou silou a poznačení znakom tejto sviatosti dokonalejšie sa spájajú s Cirkvou a ako praví Kristovi svedkovia vo zvýšenej miere preberajú záväzok slovom i skutkom šíriť a brániť vieru.“ Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 660.

⁸⁷ Porov. *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 1; *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 1-2; Posvätná kongregácia pro klérus. „*Directorium catechisticum generale*“, *AAS*, 64 (1972), čl. 57, 65, 66.

⁸⁸ Tým „sa naznačuje jednota veľkonočného tajomstva, úzky vzťah medzi poslaním Syna a vyliatím Ducha Svätého a spojenie sviatostí, ktorými prichádzajú k pokrsteným obidve Božské osoby spolu s Otcom.“ *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 34-35.

⁸⁹ Porov. *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 36.

⁹⁰ Predpísaná formula je špeciálne upravená. Zrieknutie sa zlého je obmedzené na jednu otázku, zatiaľ, čo vyznanie viery je rozšírené a birmovanec samostatne vyznáva vieru v Ducha Svätého a v Cirkev. Porov. *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 23.

⁹¹ „Je dobré ak je krstný rodič súčasne aj birmovným rodičom. Tak sa zreteľnejšie prejaví vzťah medzi krstom a birmovaním a úloha i povinnosť birmovného rodiča sa zároveň stáva účinnejšou.“ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 5. Toto odporúčanie je zámernou zmenou s cieľom uskutočniť výzvu koncilu, keďže ustanovenie CIC 786 (1917), ktoré je tým zrušené obsahuje opačný dôraz.

⁹² Porov. Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 657.

Kristovho tela a krvi. Takto majú birmovanci účasť na eucharistii, ktorou sa završuje ich kresťanské zasvätenie.“⁹³ No zatiaľ čo súčasťou analogického obradu krstu detí mimo omše je symbolické prinesenie dieťaťa kňazom pred oltár k modlitbe Otčenáš, ktorú uvádza výzva pripomínajúca celok iniciácie,⁹⁴ v rubrikách nového obradu birmovania ani v jeho euchologických textoch nie je o eucharistii prítomná žiadna zmienka a tak v prípade, že je birmovanie udeľované mimo omše, príp. v neskoršom veku po prvom prijatí eucharistie, čo nový rituál pripúšťa, prepojenie birmovania a eucharistie ostáva len málo zreteľné.⁹⁵

b. Poradie troch iniciačných sviatostí

Obrad iniciácie dospelých ako aj Obrad birmovania, odvolávajúc sa na tradíciu Cirkvi a podstatu sviatosti birmovania, považujú sviatostné poradie krst – birmovanie - eucharistia za normálny stav. „Princípy, ktorými sa riadila komisia,⁹⁶ jednoznačne uprednostňovali tradičné poradie, ktoré umiestňuje birmovanie pred prvé eucharistické prijímanie.“⁹⁷ Napriek tomu oba obrady pripúšťajú možnosť, kedy je tomu inak. Obrad iniciácie dospelých z „vážnych dôvodov“ dovoľuje presunúť udelenie birmovania na koniec mystagógie, teda na slávnosť zoslania Ducha Svätého, pričom tieto dôvody nie sú jasne špecifikované.⁹⁸ Dokument však v súvislosti s udeľovaním zvyšných dvoch iniciačných sviatostí ľuďom, ktorí boli pokrstení v detstve, ale nedostali kresťanskú výchovu upozorňuje na to, aby v prípade, že birmovanie nemôže byť udelené spolu s eucharistiou na Veľkonočnú vigíliu,⁹⁹ má byť udelené „čím skôr a to, nakoľko je to možné, vo Veľkonočnom období.“¹⁰⁰

V prípade veriacich pokrstených v rannom detstve otázka poradia úzko súvisí s otázkou veku prijímateľa. Obrad birmovania potvrdzuje prax latinskej cirkvi udeľovať

⁹³ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 13.

⁹⁴ „Tento kresťan bude raz birmovaný, aby v plnosti Ducha Svätého svedčil o Kristovi. Bude v zhromaždení veriacich prijímať telo a krv Pána Ježiša a s celou Cirkvou bude volať k otcovi. Zatiaľ je odkázaný na nás. Preto sa pomodlime miesto neho, ako nás Pán Ježiš naučil.“ Porov. *Ordo Baptismi Parvulorum*, Editio typica altera 1986, čl. 68.

⁹⁵ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 71.

⁹⁶ Ide o komisiu ustanovenú po koncile pre vypracovanie obnovených obradov birmovania.

⁹⁷ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 61.

⁹⁸ Články na ktoré dokumenty odkazujú vo veci dôvodov na presunutie birmovania naznačujú súvis s úlohou biskupa v procese katechumenátu, ale žiadne jasné kritérium nezaznieva. Porov. *Ordo Initiationis christianae adulatorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 34-35, 46, 56.

⁹⁹ Kvôli neprítomnosti biskupa, alebo mimoriadneho vysluhovateľa birmovania. Porov. *Ordo Initiationis christianae adulatorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 304.

¹⁰⁰ Tiež tam.

birmovanie vo veku rozlišovania, čo je približne sedem rokov,¹⁰¹ no dáva možnosť biskupským konferenciám z pastoračných dôvodov stanoviť vyšší vek, „v ktorom by sa táto sviatosť udeľovala po primeranej príprave, a to vek, ktorý sa zdá byť vhodnejší, aby sa v živote veriacich zdôraznila úplná poslušnosť Kristovi a neochvejné vydávanie svedectva o ňom.“¹⁰² Vek sedem rokov je teda dlhodobo všeobecne platným pravidlom, no obrady nezaujali jasnú pozíciu a predkladajú aj iné varianty, z ktorých však prehodené poradie nutne nevyplýva.¹⁰³ Nakoľko mnohé biskupské konferencie využívajú možnosť stanovenia vyššieho veku pre prijatie birmovania, usporiadanie iniciácie sa mení a birmovanie je udeľované ako posledná z iniciačných sviatostí.

c. Apoštolát

Konštitúcia *Divinae consortium naturae* ako aj nové obrady pokračujú v dikcii koncilu a nechápu apoštolát ako vlastný účinok birmovania. Viac pozornosti venujú svedectvu,¹⁰⁴ ktoré je užšie spájané s birmovaním a môže byť vďaka tejto sviatosti dokonalejšie, keďže človek je plnšie pripodobnený Kristovi.¹⁰⁵ Základom účasti na apoštoláte je všeobecné kňazstvo veriacich, konštituované iniciačnými sviatosťami. V tomto kontexte poukazuje na istý vzťah medzi birmovaním a apoštolátom úvod Obradu iniciácie dospelých, ktorý odkazujúc na dekrét *Ad gentes* 36, hovorí o dare Ducha, ktorého veriaci dostávajú v krste a birmovaní, aby „pred svetom vydávali svedectvo a čo najskôr priviedli Kristovo telo k plnosti.“¹⁰⁶

D. Účinky birmovania

Účinky birmovania popisuje Pavol VI. v kontexte ostatných iniciačných sviatostí, na základe priamych odkazov na koncilné dokumenty.¹⁰⁷ Zmyslom iniciácie je, aby bol

¹⁰¹ Porov. vtedy platný CIC (1918), kán. 788, ako aj CIC (1983), kán. 891, ktorý nariadenie preberá.

¹⁰² Porov. *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 11.

¹⁰³ Kompetenciou komisie poverenej prípravou nového obradu nebolo definitívne rozhodnúť otázku veku prijímateľa. B. Botte však vyjadruje jednoznačný názor, že Pavol VI. nemal v úmysle konštitúciou „povedať nič, čo by nebolo nesporné a nebolo v súlade s tradíciou... Nič z konštitúcie nemôže poslúžiť ako argument novým teológom, totiž tým, ktorí hľadajú dôvody pre zmenu poradia sviatostí iniciácie z pastoračných dôvodov.“ Porov. BOTTE, B. *Problemes de la confirmation*. QuiLi, (1972), s. 5-8; MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 61.

¹⁰⁴ Porov. napr. vzorovú homíliu, ktorá hovorí o dare Ducha, ktorý premieňa a uschopňuje človeka k svedectvu, ale nehovorí o apoštoláte, či konkrétnej angažovanosti. Porov. *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 22.

¹⁰⁵ Porov. Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 659-660.

¹⁰⁶ Porov. *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 2: „Vo sviatosti birmovania zasa dostávajú ako pečať toho istého Ducha, dokonalejšie sa pripodobňujú Pánovi a naplňa ich Duch Svätý, aby mu pred svetom vydávali svedectvo a čo najskôr priviedli Kristovo telo k plnosti;“ Porov. AG 36: „Všetci veriaci ako údy živého Krista, ku ktorému sa pričlenili a pripodobnili krstom, sviatosťou birmovania a Eucharistiou, sú povinní spolupracovať na rozvoji a vzraste jeho tela, aby ho čím skôr priviedli k plnosti.“

¹⁰⁷ Konkrétne odkazuje na LG 11, AG 11 a AG 36.

celý človek, ktorý uveril evanjeliu, pripodobnený ku Kristovi, a tak sa stal plne súčasťou jeho tela – Cirkvi. „Krstom znovuzrodení vo sviatosti birmovania dostávajú nevýslovný Dar, samého Ducha Svätého, ktorý ich obohacuje zvláštnou silou a poznačení znakom tejto sviatosti dokonalejšie sa spájajú s Cirkvou a ako praví Kristovi svedkovia vo zvýšenej miere preberajú záväzok slovom i skutkom šíriť a brániť vieru.“¹⁰⁸ Medzi účinkami, ktoré konštitúcia prisudzuje birmovaniu môžeme pozorovať rovnaké tri aspekty¹⁰⁹ ako vo vyššie zmienených koncilných dokumentoch, čo nie je prekvapivé, keďže ide o priame citácie týchto textov.

O hlavných účinkoch sviatosti vypovedá v prvom rade sviatostné znamenie. Nové obrady okrem spomenutých troch aspektov,¹¹⁰ popisujú dvojité účinko sviatosti – nezmazateľný znak Pána a dar Ducha Svätého, ktorý človeka pripodobňuje Kristovi (charakter) a milosť šíriť „príjemnú vôňu“ (milosť).¹¹¹

Sedem darov Ducha Svätého vyprosovaných biskupom v modlitbe *Deus omnipotens*,¹¹² znamená plnosť posvätenia, ktorú človek v birmovaní prijíma a vďaka tomuto úplnému pripodobneniu Kristovi, ktorý je plný Ducha, môže mať väčšiu účasť na živote Trojice. Keď vzorová homília upozorňuje, že príchod Ducha Svätého sa dnes už neprejavuje darom jazykov,¹¹³ najskôr tým nechce obmedzovať pôsobenie Ducha Svätého v Cirkvi, ale poukazuje na fakt, že prechodné charizmy nemôžeme považovať za podstatné účinky sviatosti, ktorá je slávená raz za život a tak jej účinky musia byť trvalé.¹¹⁴

Dokumenty vydané za pontifikátu Pavla VI. teda popisujú účinky birmovania v zhode s koncilnými dokumentmi, zdôrazňujúc osobu Ducha Svätého, ktorú birmovanec prijíma ako zvláštny dar, čo predstavuje dôležité východisko pre teologickú reflexiu, ktorá je potrebná k hlbšiemu pochopeniu špecifického charakteru a milosti udelenej v tejto sviatosti. Rovnako

¹⁰⁸ Porov. Pavol VI. „Divinae consortium naturae“, *AAS*, 63 (1971), s. 659-660.

¹⁰⁹ (1) dokonalejšie spojenie s Kristom a Cirkvou, (2) a zvláštny dar/silu Ducha Svätého, (3) ktorá vedie k dokonalejšiemu svedectvu celého kresťanského života.

¹¹⁰ Obrad birmovania v úvode a v homíliách uvádza účinky podľa LG 11. Obrad iniciácie dospelých odkazuje na AG 36. Porov. *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 1-2, 22; *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 2, 229.

¹¹¹ „S voňavým olejom, ktorým biskupova ruka poznačí pokrsteného, kresťan dostáva nezmazateľný znak, poznačenie Pánovo a naraz aj dar Ducha, ktorý ho čím najviac pripodobní Kristovi. Tým mu súčasne udelí milosť, aby medzi ľuďmi šíril príjemnú vôňu.“ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 9.

¹¹² Porov. Tiež tam, čl. 25.

¹¹³ Porov. Tiež tam, čl. 22.

¹¹⁴ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 66.

k tomu mohli poslúžiť narážky na kultový rozmer Cirkvi, ktoré obsahoval starý rítus birmovania, najvýraznejšie v modlitbe *Deus qui apostolis tuis*, z ktorej nové obrady preberajú len prvú časť. Uschopnenie k plnej aktívnej účasti na úkonoch Cirkvi, ktorá je podstatne spoločnosťou konajúcim kult – bohoslužbu, úzko súvisí s charakterom birmovania, preto je vypustenie všetkých odkazov na túto skutočnosť považované za ochudobnenie teologického obsahu obradov.¹¹⁵

E. Prijímateľ a vzťah sviatosti a katechézy

V bode venovanom vzťahu birmovania k ostatným iniciačným sviatostiam sme sa už dotkli otázky veku prijímateľa, ktorý v prípade skupiny veriacich pokrstených v rannom detstve často rozhoduje o poradí v akom im budú udelené zvyšné dve iniciačné sviatosti. Tomuto problému pripisujeme veľký význam nakoľko považujeme poradie za jeden z rozhodujúcich faktorov vypovedajúcich o podstate sviatosti. Argumenty sprevádzajúce konanie mnohých biskupských konferencií, ktoré využili možnosť stanoviť vhodnejší, teda vyšší vek, sú výlučne pastoračnej povahy a sám rituál pripúšťa ako dostatočný dôvod pre odloženie sviatosti neschopnosť zaistiť „primeranú prípravu“. Stanovený vyšší vek má byť „vhodnejší, aby sa v živote veriacich zdôraznila úplná poslušnosť Kristovi a neochvejne vydávanie svedectva o ňom.“¹¹⁶ Správne chápanie vzťahu medzi sviatosťou udeľujúcou nezmazateľný znak a sviatostnou katechézou sa preto ukazuje ako rozhodujúce.

Sviatosti sú vždy v Cirkvi udeľované a prijímané osobne. Je preto nutné, aby ich človek prijímal vedome a dobrovoľne. Musí chcieť prijať milosť, ktorú mu Boh chce dať, čo predpokladá základnú úroveň poznania tejto milosti. VKD chápe sviatosti ako dary, ktoré pôsobia, pretože sú udelené, ale zároveň pripomína rolu človeka, ktorý ako slobodný tvor spoluutvára sviatostné znamenie a jeho úmysel prijať sviatosť je nutný k existencii sviatosti.¹¹⁷ Katechéza má preto „ľudí disponovať a pobádať ich k úprimnosti a veľkodušnosti, aby prijímali sviatosti dôstojným spôsobom.“¹¹⁸ Dokument považuje birmovanie za jednu zo zvlášť významných životných udalostí, pri ktorých je potrebné robiť katechézu, „kedy sú ľudia viac ako inokedy nabádaní hľadať

¹¹⁵ Porov. tiež tam, s. 67.

¹¹⁶ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 11.

¹¹⁷ „Ony (sviatosti) bezpochyby vyjadrujú samy o sebe účinnú vôľu Krista, Spasiteľa, no ľudia zo svojej strany musia vyjadriť úprimnú vôľu odpovedať na milosrdnú Božiu lásku.“ Posvätná kongregácia pro klérus. „Directorium catechisticum generale“, *AAS*, 64 (1972), čl. 56.

¹¹⁸ Tiež tam.

pravý zmysel života.“¹¹⁹ Podobne je cieľom katechumenátu, ktorého súčasťou je katechéza, „riadiť duchovný proces zmeny zmýšľania a mravov tých, čo sa pripravujú na prijatie krstu.“¹²⁰ V prípade krstu detí je pripomínaná povinnosť rodičov po krste vychovávať dieťa vo viere a pripravovať ho na birmovanie a prijímanie, v čom im má farár primerane pomáhať.¹²¹ Obrady zdôrazňujú, že k pravdivému dovŕšeniu sviatosti je potreba, aby boli deti vychovávané vo viere a neskôr samé životom dovŕšili vieru, v ktorej boli pokrstené. Mnohí autori nabádajú, aby toto prijatie viery bolo sprevádzané rituálom, menovite birmovaním,¹²² napriek tomu, že takáto interpretácia nezodpovedá konceptu iniciácie, ktorý obrady načrtávajú.

V dokumentoch je viditeľná snaha zachovať vzťah medzi Božím a ľudským konaním v rámci iniciácie. Ostáva však otvorenou otázkou, či možnosť presunúť birmovanie do neskoršieho veku, a tým za prvé prijatie eucharistie, nevedie k nepatričnému sústreďeniu pozornosti na stranu prijímateľa, a tak zatemňuje primát Božieho konania a podstatu sviatosti.

F. Vysluhovateľ

Typickým prvkom latinskej tradície je akcent na osobu biskupa. On je „prvotným vysluhovateľom birmovania,“¹²³ nakoľko je chápaný ako znamenie ekleziálneho rozmeru sviatosti a zachovania kontinuity s praxou apoštolov.¹²⁴ Preto má tiež osobne, alebo prostredníctvom delegáta stanoviť, riadiť a podporovať pastoráciu katechumenov a ak je to možné, má im sám udeliť iniciačné sviatosti na Veľkonočnú vigíliu.¹²⁵ V prípade, že to nie je možné, platí pravidlo, že kňaz, ktorý krstí dospelého, alebo dieťa v katechetickom veku, udeľuje následne i birmovanie.¹²⁶ V rámci liturgického slávenia je táto perspektíva zvlášť prítomná skrze obrad predstavenia birmovancov biskupovi a pozdrav pokoja. Cirkev je spoločenstvom zhromaždeným okolo Krista, ktorý ho ustanovil a je v ňom neustále prítomný živý mocou Ducha Svätého. Biskup ho

¹¹⁹ Porov. Posvätná kongregácia pro klérus. „Directorium catechisticum generale“, *AAS*, 64 (1972), čl. 96.

¹²⁰ Posvätná kongregácia pro klérus. „Directorium catechisticum generale“, *AAS*, 64 (1972), čl. 130.

¹²¹ Porov. *Ordo Baptismi Parvulorum*, Editio typica altera 1986, čl. 5.

¹²² Porov. TURNER, Paul. *Confirmation. The Baby in Solomon's Court*, Chicago: Liturgy Training Publications, 1993, 2006, s. 112.

¹²³ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 7.

¹²⁴ Porov. tiež tam.

¹²⁵ Porov. *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 44.

¹²⁶ Porov. tiež tam, čl. 46, 304; *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 7. Ako sme spomenuli v časti venovanej poradiu sviatosti, obrad pripúšťa situáciu odloženia birmovania na koniec mystagógie. Ide však skôr o výnimku a pre ktorú nie sú jasne stanovené podmienky, hoci obrad naznačuje ich súvis s úlohou biskupa v procese katechumenátu, porov. *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 34-35, 46, 56.

viditeľným spôsobom sprítomňuje v miestnej cirkvi. Cirkev ako mnohvrstevnatá skutočnosť má plnosť prostriedkov spásy, medzi ktorými majú sviatosti jedinečné miesto. Konkrétny človek s túžbou prijať Božiu milosť a byť pripodobnený Kristovi zároveň navonok vyjadruje odhodlanie stať sa súčasťou konkrétneho spoločenstva. Je predstavený biskupovi, ktorý ako prostredník medzi veriacimi a všeobecnou Cirkvou, hneď potom, čo birmovancovi udelí sviatostné znamenie, ktoré ho robí dokonalejšie súčasťou spoločenstva, dáva mu pozdravenie pokoja a vyjadruje tak jeho pripravenosť k účasti na kulte.¹²⁷ Miestna cirkev obohatená o nových plne integrovaných členov sa na čele s biskupom ďalej v jednote modlí za birmovancov, birmovných rodičov, Cirkev a celý svet.

G. Ekumenická perspektíva

Pojednanie Pavla VI. v konštitúcii *Divinae consortium naturae* o vývoji obradov na Východe a na Západe a zvlášť voľba sviatostnej formuly vlastnej byzantskej liturgii vypovedá o istej snahe zblížiť rozdielne tradície slávenia sviatosti birmovania. Niektorí autori však spochybňujú toto rozhodnutie a kritizujú konštitúciu pre jej nejednoznačnosť a narušenie kontinuity. Obširny problém vhodnosti a vývoja podstatného obradu, s ktorým súvisí viacero ekumenických otázok presahuje predmet našej práce, preto ostaneme pri konštatovaní, že „súčasnú obrady sa pokúšajú zladit' všetky konštitutívne prvky ako ich odovzdáva západná liturgická tradícia, keď žiadny z nich nevyklučujú, ale len označujú tie, ktoré považujú za podstatné.“¹²⁸ Prístup konštitúcie je preto blízky komplexnému východnému pohľadu na liturgiu, a tak otvára priestor ďalšiemu dialógu. Už v koncilných diskusiách sa ukázalo, že pre východnú tradíciu je neprijateľná zmena poradia iniciačných sviatostí len na základe pastoračných dôvodov. Nové obrady však takúto možnosť pripúšťajú, a hoci sa túto otázku nesnažia definitívne rozhodnúť, umožňujú určitý nesúlad medzi chápaním podstaty sviatosti a liturgickou praxou, ktorá je dôležitým prvkom ekumenického dialógu s východnými kresťanmi. Potreba ujasniť vzťah medzi iniciáciou a katechézou, ktorú sme vyššie zdôraznili sa ukazuje naliehavejšia aj vo svetle protestantského prístupu k birmovaniu, ktoré tým, že odmieta jeho sviatostnosť, presúva všetok dôraz na osobu prijímateľa.

¹²⁷ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 65-66; TURNER, Paul. *Confirmation. The Baby in Solomon's Court*, s. 80.

¹²⁸ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 139.

1.1.3 Pontifikát Jána Pavla II.

A. Birmovanie v kontexte dejín spásy

Katechizmus katolíckej cirkvi odvolávajúc sa na konštitúciu *Divinae consortium naturae*,¹²⁹ potvrdzuje existenciu vzťahu medzi udalosťou Turíc a sviatosťou birmovania. Vyliatie Ducha Svätého bolo očakávané v Starom zákone a plne sa uskutočnilo v Kristovi, ktorý ho prisľúbil celému mesiášskemu ľudu. To „splnil najprv v deň svojho zmŕtvychvstania, a potom oveľa zjavnejšie v deň Turíc.“¹³⁰ Za počiatok sviatosti birmovania považuje katechizmus vkladanie rúk apoštolov, ktorí ďalej odovzdávali dar Ducha Svätého,¹³¹ ku ktorému sa čoskoro pre lepšie naznačenie tohto daru pridalo pomazanie krizmou.¹³²

Dôraz na toto spojenie sa v homíliách a posolstvách Jána Pavla II. objavuje často.¹³³ Zvlášť v homílií v Coventry vychádzajúc z Jn 20,20-22 hovorí, že skrze sviatosť birmovania sa Kristov dar apoštolom dostáva ku každému človeku.¹³⁴ V homílií v Imole označuje Turíce za prameň, z ktorého birmovanie tryská.¹³⁵

B. Sviatostné znamenie birmovania

Katechizmus chronologicky popisuje priebeh slávenia sviatosti – jej podstatný obrad,¹³⁶ ako aj vysvetľujúce obrady. Obrad obnovy krstných sľubov, spolu s vyznaním viery, považuje za jasné vyjadrenie súvisu birmovania s krstom, ktoré požaduje konštitúcia *Sacrosanctum concilium* 71.¹³⁷ Gesto vkladania rúk počas modlitby *Deus omnipotens* označuje ako znak daru Ducha od čias apoštolov.¹³⁸ Pripomína aj úkon posvätenia svätej krizmy, ktorý hoci sa deje oddelene na Zelený štvrtok, je istým

¹²⁹ „Vkladanie rúk sa v katolíckej tradícii právom považuje za začiatok sviatosti birmovania, ktorou v Cirkvi určitým spôsobom pretrváva turíčna milosť.“ Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 659; KKC 1288. „Zo slávenia sviatosti birmovania je zrejmé, že jej účinok spočíva v osobitnom vylíatí Ducha Svätého, aké kedysi apoštoli dostali v deň Turíc.“ KKC 1302.

¹³⁰ KKC 1287.

¹³¹ KKC 1288.

¹³² KKC 1289.

¹³³ Porov. Ján Pavol II. *Posolstvo k 13. svetovému dňu mládeže* (30.11.1997) [2018-09-30]. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_09011998_xiii-world-youth-day.html>; Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 30. septembra 1998* (30.09.1998) [2018-09-30]. <https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/audiences/1998/documents/hf_jp-ii_aud_30091998.html>.

¹³⁴ Porov. Ján Pavol II., „Homília v Coventry“, *DC*, 79 (1982), s. 591-592.

¹³⁵ Porov. Ján Pavol II. „Homília v Imole“, *AAS*, 78 (1986), s. 1230-1235.

¹³⁶ Porov. KKC 1300; CIC, kán. 880.

¹³⁷ Porov. KKC 1298.

¹³⁸ Porov. KKC 1299.

spôsobom súčasťou slávenia.¹³⁹ Božk pokoja chápe ako prejav ekleziálneho spoločenstva.¹⁴⁰

C. Vzťah birmovania k ostatným iniciačným sviatostiam, všeobecnému kňazstvu a apoštolátu

a. Jednota iniciácie a všeobecné kňazstvo

Chápanie troch iniciačných sviatostí ako celku, ktorého jednotu treba zachovať¹⁴¹ je v *Katechizme katolíckej cirkvi* jednoznačne prítomné od začiatku. Úvod oddielu o sviatostiach preberá celý prvý odstavec konštitúcie *Divinae consortium naturae* obsahujúci analógiu medzi prirodzeným a nadprirodzeným životom.¹⁴² *Katechizmus* chápe iniciáciu ako polozenie základov celého života kresťana a spôsob účasti na živote Trojice. V prípade uvádzania dospelých je jednota troch sviatostí vyjadrená v ich spoločnom liturgickom slávení¹⁴³ a je dôležité zachovať jej zrejmosť aj v rámci časovo rozsiahlejšej iniciácie detí,¹⁴⁴ a to prostredníctvom začlenenia vyznania viery skrze obrad obnovy krstných sľubov¹⁴⁵ a vysluhovania birmovania počas eucharistie.¹⁴⁶ *Všeobecné direktórium pre katechizáciu* (ďalej len VDK)¹⁴⁷ poukazuje na komplementaritu iniciačných sviatostí, na základe ktorých je celý život kresťana utváraný paschálnym tajomstvom a smeruje k jeho sláveniu uprostred Božieho ľudu.¹⁴⁸ Všeobecné kňazstvo, teda „účasť laikov na trojitom úrade Krista, kňaza, proroka a kráľa, má svoj koreň v pomazaní krstu, dochádza k jej rozvoju v birmovaní a v eucharistii je živé a zdokonaľované.“¹⁴⁹ Prijatie birmovania je potrebné na

¹³⁹ Porov. KKC 1297.

¹⁴⁰ Porov. KKC 1301.

¹⁴¹ Porov. KKC 1285.

¹⁴² Porov. KKC 1212; Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 657; Odkazuje tiež na *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 1-2.

¹⁴³ KKC 1233: „Uvádzanie dospelých do kresťanského života začína vstupom do katechumenátu a vrcholí v jedinom slávení troch sviatostí: krstu, birmovania a eucharistie.“ CIC, kán. 866: „Dospelý, ktorý je krstený, má hneď po krste, ak tomu neprekáža vážny dôvod, prijať birmovanie a zúčastniť sa na eucharistickom slávení aj prístupím k prijímaniu.“

¹⁴⁴ Porov. KKC 1233.

¹⁴⁵ Porov. KKC 1298.

¹⁴⁶ Porov. CIC, kán. 881. KKC 13011 tiež opakuje odporúčanie Obradu birmovania, aby bol krstný a birmovný rodič tou istou osobou, aby sa tak zvýraznila jednota týchto dvoch sviatostí.

¹⁴⁷ Ide dokument vydaný Kongregáciou pre klérus aktualizujúci *Všeobecné katechetické direktórium* (1971).

¹⁴⁸ Čl. 65: „Tí, ktorí sa obrátili k Ježišovi Kristovi a katechézou boli vychovaní vo viere, prijímaním sviatostí (krstom, birmovaním a eucharistiou), sú vyslobodení z moci temnôt, s Kristom umierajú, sú spolu s ním pochovaní a vzkriesení, dostávajú Ducha prijatia za vlastných a slávia pamiatku smrti a zmŕtvychvstania Pána s celým Božím ľudom.“ Kongregácia pre klérus. *VDK* (15.08.1997) [2018-11-06]. <http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/documents/rc_con_ccatheduc_doc_17041998_directory-for-catechesis_en.html>.

¹⁴⁹ Ján Pavol II. „*Christifideles laici*“, *AAS*, 81 (1989), s. 409-413, čl. 14.

dovŕšenie krstnej milosti, inak je krst platný, no iniciácia neúplná.¹⁵⁰ *Kódex kanonického práva* explicitne označuje eucharistiu za vrchol, stred a prameň celého kultu a kresťanského života.¹⁵¹ Podľa apoštolského listu *Dominicae Cenaе* sa tu uskutočňuje to, k čomu sú veriaci uschopnení v krste a birmovaní. Dokument naznačuje účasť veriacich na dvojitej dokonalosti Krista – osobnej dokonalosti Božieho Syna a dokonalosti hlavy mystického tela, pre ktoré je zdrojom milosti.¹⁵²

Hoci je dar Ducha Svätého zvlášť spätý so sviatosťou birmovania, otázka jeho prítomnosti ako takého presahuje vzťah medzi krstom a birmovaním.¹⁵³ Encyklika *Ecclesia de eucharistia* popisuje jeho pôsobenie naprieč iniciálnymi sviatosťami.¹⁵⁴ Pápež tiež na viacerých miestach pripomína komunitárny aspekt iniciácie a hovorí o nej ako o východisku jednoty spoločenstva Cirkvi, všeobecného povolania k svätosti a rovnakej dôstojnosti každého jej člena.¹⁵⁵

b. Poradie troch iniciálnych sviatostí

Kódex kanonického práva rovnako ako *Katechizmus katolíckej cirkvi* stanovujú normálne miesto birmovania po krste a pred prvým prijatím eucharistie. „Ak tomu neprekáža vážny dôvod,“¹⁵⁶ v tomto poradí prijímajú v rámci jedného slávenia iniciálne sviatosti dospelí katechumeni,¹⁵⁷ no *Katechizmus* zachováva tradičné poradie aj pri popise iniciácie detí, ktorej vyvrcholením je prvé prijatie eucharistie.¹⁵⁸ „Dokumenty Magistéria umožňujú účasť na eucharistii aj pred prijatím birmovania, je to však

¹⁵⁰ Porov. KKC 1285, 1212, 1305; Ján Pavol II. „Reconciliatio et paenitentia“, *AAS*, 75 (1985), s. 248-250, čl. 27.

¹⁵¹ CIC, kán. 897; porov. Ján Pavol II. „Ecclesia in America“, *AAS*, 91 (1999), s. 769-770, čl. 34-35.

¹⁵² Porov. Ján Pavol II. „Dominicae Cenaе“, *AAS*, 72 (1980), s. 124, čl. 7.

¹⁵³ Táto otázka bola predmetom diskusie medzi anglikánskymi teológmi v 20. st., na čo následne reagovala katolícka teológia reflexiou vlastného pochopenia vzťahov medzi tromi iniciálnymi sviatosťami. Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 98-99.

¹⁵⁴ Duch Svätý je vyliaty pri krste, daný ako pečat' v birmovaní a živený skrze eucharistiu, ktorá je chápaná ako vrchol, ktorý rozmnohuje to, čo človek prijal v krste a birmovaní a dáva prvotiny eschatologickej plnosti, ktorá pojme človeka v jeho úplnosti. Porov. Ján Pavol II. „Ecclesia de eucharistia“, *AAS*, 95 (2003), s. 445, čl. 17-18.

¹⁵⁵ Porov. Ján Pavol II. „Pastores gregis“, *AAS*, 96 (2004), s. 842-845, čl. 13; Ján Pavol II. „Vita consecrata“, *AAS*, 88 (1996), s. 404-405, čl. 31; Ján Pavol II. *Posolstvo k 13. svetovému dňu mládeže*; Ján Pavol II. *Homília v Coventry*; Ján Pavol II. „Homília v Imole“, *AAS*, 78 (1986), s. 1230-1235.

¹⁵⁶ Čo presne je dostatočne vážnym dôvodom kódex na tomto mieste ani inde nešpecifikuje. Tento pojem používa so zámerom prenechať jeho bližšie spresnenie na partikulárne právo. Biskupské konferencie a jednotliví biskupi majú v rámci svojich diecéz právomoc posúdiť, čo je, alebo nie je dostatočne vážnym dôvodom v konkrétnych podmienkach a prípadoch. Ich rozhodnutia by však mali byť v súlade s duchom kódexu v tejto veci.

¹⁵⁷ Porov. CIC, kán. 866; KKC 1233; VDK, čl. 91.

¹⁵⁸ KKC 1233: „Vo východných obradoch sa uvádzanie detí do kresťanského života začína krstom, po ktorom bezprostredne nasleduje birmovanie a prijatie Eucharistie, kým v rímskom obrade toto uvádzanie pokračuje počas niekoľkých rokov katechézy, aby sa neskôr ukončilo prijatím birmovania a Eucharistie, ktorá je vyvrcholením ich uvádzania do kresťanského života.“

považované skôr za výnimku a menej to zodpovedá povahe sviatostí kresťanskej iniciácie.“¹⁵⁹

Jediným miestom¹⁶⁰ spomedzi dôležitých magisteriálnych textov, o ktorom by sa dalo povedať, že neuvádza iniciálne sviatosti v klasickom poradí je kán. 777 venujúci sa povinnostiam farára v súvislosti s katechézou vo farnosti.¹⁶¹ Rovnako sa to objavuje v exhortácií *Catechesi tradendae*, kde pápež priamo oslovuje katechétoov s poďakovaním za ich prácu.¹⁶²

c. Apoštolát

Podľa *Kódexu kanonického práva* môžu laici na základe sviatosti krstu a birmovania spolupracovať s biskupmi a presbytermi pri vykonávaní služby slova,¹⁶³ čo ešte konkrétnejšie vyjadruje VDK, keď hovorí, že služba Božieho slova, teda zvestovanie mena, učenia, života, prísľubov, Božieho kráľovstva a tajomstva Ježiša Nazaretského, Božieho Syna je ako základný prvok evanjelizácie vykonávaná okrem iného „veriacimi laikmi z titulu krstu a birmovania.“¹⁶⁴ „Povolanie laika ku katechéze pramení v sviatosti krstu a je posilnené birmovaním, sviatosťami, ktorých prostredníctvom má účasť na Kristovom poslaní kňazskom, prorockom a kráľovskom.“¹⁶⁵ Dokument *Christifideles laici* dopĺňa, že aj všetky ostatné „služby, úlohy a funkcie laikov majú svoj sviatostný základ v krste a birmovaní,“ čo platí pre ženy rovnako ako pre mužov.¹⁶⁶ Je „potrebné rešpektovať rozdiel medzi kňazstvom sviatostným a všeobecným,“ a tak rozlišovať služby vyplývajúce zo svätenia a z iniciácie.¹⁶⁷

V homíliách a posolstvách Jána Pavla II. môžeme vidieť istý dôraz na aktivity vychádzajúce z účinkov birmovania,¹⁶⁸ a tak sa často dotýka nielen vzťahu sviatosti

¹⁵⁹ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 30. Logiku iniciácie, ktorej oveľa lepšie zodpovedá klasické poradie popisuje zvlášť výrazne apoštolský list *Dominicae Cenae* a dokument *Pastores gregis*. Porov. Ján Pavol II. „*Dominicae Cenae*“, *AAS*, 72 (1980), s. 124, čl. 7; Ján Pavol II. „*Pastores gregis*“, *AAS*, 96 (2004), s. 868-869, čl. 32.

¹⁶⁰ Porov. TURNER, Paul. *Confirmation. The Baby in Solomon's Court*, s. 112.

¹⁶¹ „Farár sa má zachovávať normy stanovené diecéznym biskupom osobitým spôsobom starať: ...aby sa deti katechetickou výukou, poskytovanou primeraný čas, riadne pripravovali na prvé prijatie sviatostí pokánia a najsvätejšej eucharistie, ako aj na sviatosť birmovania.“ CIC, kán. 777.

¹⁶² Porov. Ján Pavol II. „*Catechesi tradendae*“, *AAS*, 71 (1979), s. 1331, čl. 66. Tento čl. cituje VDK, čl. 232.

¹⁶³ CIC, kán. 759: „Laickí veriaci na základe krstu a birmovania sú svedkami evanjeliovej zvesti svojím slovom a príkladom kresťanského života; môžu byť aj povolani, aby pri vykonávaní služby slova spolupracovali s biskupom a s presbytermi.“

¹⁶⁴ Porov. VDK, čl. 50.

¹⁶⁵ Tiež tam, čl. 231.

¹⁶⁶ Porov. Ján Pavol II. „*Christifideles laici*“, *AAS*, 81 (1989), čl. 51.

¹⁶⁷ Ján Pavol II. „*Christifideles laici*“, *AAS*, 81 (1989), čl. 23; Porov. Ján Pavol II. „*Vita consecrata*“, *AAS*, 88 (1996), s. 404-405, čl. 31; Ján Pavol II. „*Ecclesia in America*“, *AAS*, 91 (1999), s. 779-781, čl. 44.

¹⁶⁸ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 57.

k svedectvu, ale aj k apoštolátu. Pápež na mnohých miestach, zvlášť pri príležitosti birmovania, odvolávajúc sa na koncilné dokumenty pripomína všeobecné povolanie kresťanov k apoštolátu a povzbudzuje laikov, aby uchopili svoj podiel na poslaní Božieho ľudu a boli jeho aktívnymi členmi, misionármi premieňajúcimi najrôznejšie oblasti časného sveta.¹⁶⁹ Veriaci sú v krste a birmovaní posvätení „Duchom synovstva“ (Rim 8,15) utvárajúcim ich bytie, z ktorého vychádza všetka ich činnosť smerom von.¹⁷⁰ Sú povolaní, aby vedení a podporovaní biskupom „svoj apoštolát rozvíjali podľa vlastných vrodenných vlôh, čerpajúc milosť zo sviatosti krstu a birmovania.“¹⁷¹

Ján Pavol II. sa počas generálnej audiencie 1. apríla 1992 vracia k pojmu mandát. Vychádzajú z konštitúcie *Lumen gentium* 11 a učenia sv. Tomáša Akvinského ho však reinterpretuje v súlade s učením II. vatikánskeho koncilu ako záväzok vyplývajúci z všeobecného kňazstva veriacich. Nejde o udelenie špeciálnej jurisdikcie, ale súčasť sviatostného organizmu.¹⁷²

D. Účinky birmovania

Význam a milosť sviatostí jasne vysvitajú z obradov ich slávenia.¹⁷³ Preto *Katechizmus* najprv venuje pozornosť znaku pomazania a následne tomu, čo pomazanie znamená a vtláča – duchovnú pečať.¹⁷⁴ Oba tieto pojmy poukazujú na „väčšiu mieru“, ktorá je spojená s účinkami birmovania. Vďaka nemu „kresťan úplne patrí Kristovi“¹⁷⁵ a „vo väčšej miere má účasť na poslaní Ježiša Krista a na plnosti Ducha Svätého.“¹⁷⁶

¹⁶⁹ „Vďaka milosti a povolaniu krstu a birmovania sú všetci laici misionármi. Miestom ich misionárskej práce je rozsiahly a komplexný svet politiky, ekonomiky, priemyslu, vzdelania, médií, technológií, umenia a športu. ...Povzbudzujem všetkých laikov, aby uchopili svoju vlastnú úlohu v živote a misii Božieho ľudu a boli svedkami Krista kdekoľvek sa nachádzajú.“ Ján Pavol II. „Ecclesia in America“, *AAS*, 92 (2000), s. 520-521, čl. 45; Porov. Ján Pavol II. *Posolstvo k svetovému dňu misií 1987* (07.06.1987) [2018-09-30]. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/missions/documents/hf_jp-ii_mes_07061987_world-day-for-missions-1987.html 1/5>; Ján Pavol II. *Homília v Coventry*; Ján Pavol II. *Homília na sviatok Krstu Krista Pána* (07.01.2001) [2018-09-30]. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/homilies/2001/documents/hf_jp-ii_hom_20010107_baptism.html>.

¹⁷⁰ Porov. Ján Pavol II. *Posolstvo k 6. svetovému dňu mládeže* (15.08.1990) [2018-09-30]. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_15081990_vi-world-youth-day.html>; Ján Pavol II. *Posolstvo k svetovému dňu misií 1997*; Ján Pavol II. „Vita consecrata“, *AAS*, 88 (1996), s. 407, čl. 33.

¹⁷¹ Porov. Ján Pavol II. „Pastores gregis“, *AAS*, 96 (2004), s. 891-892, čl. 51.

¹⁷² Porov. Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 1. apríla 1992* (01.04.1992) [2018-09-30]. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/1992/documents/hf_jp-ii_aud_19920401.html>; MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečať daru Ducha Svätého*, s. 39.

¹⁷³ Porov. KKC 1234. Na tomto mieste hovorí síce Katechizmus o sviatosti krstu, ale to isté jednoznačne platí o všetkých siedmych sviatostiach.

¹⁷⁴ Porov. KKC 1293-1296; Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 14. októbra 1998*.

¹⁷⁵ KKC 1296.

¹⁷⁶ KKC 1294.

„Birmovanie prináša vzrast a prehĺbenie krstnej milosti“¹⁷⁷ vo vzťahu k Trojici a Cirkvi.¹⁷⁸ Charakter, trvalý a nezmazateľný duchovný znak udelený birmovaním,¹⁷⁹ spočíva v osobitom dare Ducha a moci uschopňujúcej k svedectvu. Umožňuje kresťanovi dosiahnuť svoju plnú identitu,¹⁸⁰ keď zdokonaľuje všeobecné kňazstvo, ktoré je základom apoštolátu.¹⁸¹

V homíliách a posolstvách Jána Pavla II. sa najčastejšie objavuje dôraz na dar Ducha Svätého a jeho súvis s vydávaním svedectva,¹⁸² na niektorých miestach spolu s tematikou duchovného boja.¹⁸³ Birmovanie chápe ako investitúru pre svedectvo Kristovi, udeľujúce kresťanovi nové poverenie a silu pre účasť na prorockom poslaní Krista vo svete.¹⁸⁴ Zároveň človek dostáva prísľub Božej ochrany v skúškach a prenasledovaní a je umocnený k mučeníctvu.¹⁸⁵ Svedectvo sa tiež spája s kresťanskou dospelosťou a zrelosťou.

E. Prijímateľ a vzťah sviatosti a katechézy

Kódex kanonického práva a nadväzujúc na neho *Katechizmus katolíckej cirkvi* charakterizuje prijímateľa spôsobilého platne prijať sviatosť birmovania ako každého pokrsteného, ktorý ešte nie je birmovaný. V prípade, že nejde o nebezpečenstvo smrti pridáva pre dovolenosť slávenia ďalšie podmienky: užívanie rozumu, vhodné poučenie, riadna disponovanosť a schopnosť obnoviť krstné sľuby.¹⁸⁶ Ustanovuje právo a povinnosť veriacich túto sviatosť prijať v pravom čase,¹⁸⁷ čo spravidla chápe ako dobu

¹⁷⁷ KKC 1303.

¹⁷⁸ „Prehľbuje naše zakorenenie v Božom synovstve, v ktorom voláme ‚Abba Otče!‘; pevnejšie nás zjednocuje s Kristom; zveľaďuje v nás dary Ducha Svätého; zdokonaľuje naše spojenie s Cirkvou; dáva nám osobitú silu Ducha Svätého, aby sme ako pravý Kristovi svedkovia, slovom i skutkom bránili vieru, aby sme odvážne vyznávali Kristovo meno a nikdy sa nehanbili za kríž.“ KKC 1303. Dokument *Pastores gregis* dopĺňa podporu rozvoja cností. Porov. Ján Pavol II. „Pastores gregis“, *AAS*, 96 (2004), s. 842-845, čl. 13.

¹⁷⁹ Porov. CIC, kán. 879; KKC 1304.

¹⁸⁰ Porov. Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 30. septembra 1998*.

¹⁸¹ KKC 1304-1305. Porov. Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 1. apríla 1992*.

¹⁸² „Hlavným účinkom sviatosti birmovania je zdokonalenie daru Ducha Svätého priateho pri krste, tak, že ten, kto ho prijíma sa stáva schopným svedčiť svojim slovom i životom. Krst prináša očistenie a oslobodenie od hriechu a udeľuje nový život. Birmovanie zdôrazňuje pozitívnu stránku posvätenia a silu, ktorá je daná kresťanovi Duchom Svätým vzhľadom na autentický kresťanský život a účinné svedectvo.“ Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 1. apríla 1992*; Porov. Ján Pavol II. *Homília v Coventry*; Ján Pavol II. „Christifideles laici“, *AAS*, 81 (1989), čl. 33.

¹⁸³ Duch Svätý prichádza, aby kresťana viac zapojil do boja Cirkvi s hriechom a posilnil ho v zápase so zlom. Povzbudzuje birmovancov, aby boli aktívnymi členmi Božieho ľudu, pracovali odvážne a vytrvalo a tak prinášali do sveta ovocie zmierenia a pokoja. Porov. Ján Pavol II. *Homília v Coventry*.

¹⁸⁴ Porov. Ján Pavol II. „Homília v Imole“, *AAS*, 78 (1986), s. 1230-1235.

¹⁸⁵ Porov. Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 14. októbra 1998*.

¹⁸⁶ Porov. CIC, kán. 889.

¹⁸⁷ KKC 1306: „Každý pokrstený, ktorý ešte nebol birmovaný, môže a má prijať sviatosť birmovania. Z toho, že krst, birmovanie a eucharistia tvoria jeden celok, vyplýva, že veriaci sú povinní prijať túto sviatosť vo vhodnom

okolo veku rozhodovania, teda 7 rokov,¹⁸⁸ no zároveň umožňuje konať inak v prípade, že ide o nebezpečenstvo smrti, biskupská konferencia stanovila iný vek, alebo to vysluhovateľ z vážneho dôvodu odporúča.¹⁸⁹ Jednoznačné odporúčanie birmovať v situácií nebezpečenstva smrti¹⁹⁰ ukazuje na primárny účinok birmovania, ktorým je utváranie kresťanského bytia. Kritériom pre využitie možnosti odloženia sviatosti by mal byť súlad s tým, ako dokumenty všeobecného Magistéria chápu celok iniciácie a v rámci nej centrálne postavenie eucharistie.¹⁹¹ Počas audiencie 1. apríla 1992 sa Ján Pavol II. okrem iného venoval aj veku birmovania. Hoci najprv len nestranné popisuje situáciu a existujúce postupy, ďalej apeluje oveľa viac na potrebu predsвятostnej katechézy a plného vedomia prijímateľa ohľadom milostí a povinností prijímaných v sviatosti ako na jednotu a postupnosť iniciácie.¹⁹² Istý dôraz na aktivitu prijímateľa je prítomný aj v homílií v Imole a počas generálnej audiencie 14. októbra 1992.¹⁹³

„Vhodné poučenie“ zmieňované kódexom špecifikuje *Katechizmus*, keď popisuje prípravu na prijatie sviatosti. Jej cieľom má byť naučiť sa čerpať a žiť z hlbšieho spojenia s Trojicou uprostred spoločenstva Cirkvi, ku ktorému birmovanie uschopňuje, a tak niest' povinnosti vyplývajúce z kresťanského života súvisiace so svedectvom a apoštolátom.¹⁹⁴ *VDK* označuje katechézu ako „základný prvok“ a „podstatnú etapu“ kresťanskej iniciácie a hovorí o jej úzkom spojení s iniciačnými sviatosťami, zvlášť s krstom.¹⁹⁵ Nemá byť len výukou, ale usporiadanou formáciou k životu viery

čase, lebo bez birmovania a Eucharistie je síce sviatosť krstu platná a účinná, ale uvedenie do kresťanského života ostáva neúplné.“ Porov. CIC, kán. 890.

¹⁸⁸ Porov. CIC, kán. 97; KKC 1307.

¹⁸⁹ Porov. CIC, kán. 891.

¹⁹⁰ Porov. KKC 1314.

¹⁹¹ Centrálnemu postaveniu eucharistie v rámci celku iniciácie sme sa venovali v bode C. Skutočnosť, že je jednoznačne považované za vhodné a prospešné prvé prijatie eucharistie približne vo veku užívania rozumu by mala byť vodítkom pre správne stanovenie veku birmovania a zabrániť jeho presúvaniu na neskôr kvôli sekundárnym dôvodom.

¹⁹² Porov. Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 1. apríla 1992*.

¹⁹³ V homílií v Imole vyzýva birmovancov, aby prijali dar a zároveň urobili záväzok. Vôľa tak bude môcť čerpať z milosti udelennej sviatosťou, ktorá ich bude sprevádzať, ak bude živá modlitbou, účasťou na eucharistii, pokáním atď. Generálna audiencia z 14. októbra je zase jedným z mála miest, kde sa explicitne zdôrazňuje prijímateľ ako ten, ktorý v sviatosti verejne deklaruje svoju pripravenosť. Homílie však vždy živo reagujú na konkrétnu situáciu poslucháčov, čo je nutné zohľadniť pri hodnotení ich obsahu aj v tomto prípade. Porov. Ján Pavol II. „Homília v Imole“, *AAS*, 78 (1986), s. 1230-1235; Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 14. októbra 1998*.

¹⁹⁴ KKC 1309: „Príprava na birmovanie sa musí snažiť viesť kresťana k intímnejšiemu spojeniu s Kristom, k živšej dôvernosti s Duchom Svätým, s jeho konaním, s jeho darmi a vnuknutiami, aby mohol lepšie vziať na seba apoštolské povinnosti kresťanského života. Preto sa birmovná katechéza má usilovať o prebudenie vedomia príslušnosti ku Kristovej Cirkvi, a to tak k Cirkvi všeobecnej, ako aj k farskému spoločenstvu, ktoré má osobitnú zodpovednosť za prípravu birmovancov.“ Čl. 1310 popisuje bezprostrednú prípravu.

¹⁹⁵ Porov. *VDK*, čl. 66, 67.

a nasledovaniu Krista sústrediacou sa na jadro kresťanskej skúsenosti, istoty viery a evanjeliové hodnoty.¹⁹⁶

Exhortácia *Catechesi tradendae* hovorí o vzťahu vzájomnej potreby medzi katechézou a sviatosťami.¹⁹⁷ Dokument *Ecclesia in America* upozorňuje, že i keď je príprava na prijatie iniciačných sviatostí dobrou príležitosťou pre evanjelizáciu a katechézu, „formácia mladých musí byť konštantná a aktívna, s cieľom pomôcť im nájsť svoje miesto v Cirkvi a vo svete.“¹⁹⁸

F. Vysluhovateľ

Kódex kanonického práva označuje biskupa za riadneho vysluhovateľa birmovania (lat. *minister ordinarius*), zatiaľ čo poverený kňaz vysluhuje sviatosť platne.¹⁹⁹ *Katechizmus* najprv hovorí o biskupovi ako o prvotnom vysluhovateľovi (lat. *minister originarius*). Tento termín bol prijatý koncilom a odkazuje na „apoštolskú jednotu Cirkvi, ktorej zväzky sa sviatosťou birmovania posilňujú,²⁰⁰ v čom sú Východ a Západ zajedno, hoci sa to v slávení birmovania v oboch rítoch uskutočňuje iným spôsobom. Neskôr však *Katechizmus* upresňuje, že tento prvotný vysluhovateľ je v latinskom obrade považovaný za riadneho vysluhovateľa. Dôrazne pripomína vhodnosť toho, aby vzhľadom na význam birmovania, udeľoval túto sviatosť biskup sám,²⁰¹ i keď je možné dať z vážnych dôvodov kňazovi splnomocnenie za týmto účelom. Podľa dokumentu *Pastores gregis* je birmovanie jedným z obradov, ktoré zjavujú biskupskú službu ako plnosť služobného kňazstva.²⁰² Biskup je symbolom nádeje, ktorú Kristus dáva celej Cirkvi, a ktorú veriacemu osobne udeľuje charakter iniciačných sviatostí,²⁰³ a tak

¹⁹⁶ Porov. tiež tam, čl. 67

¹⁹⁷ „V každom prípade si katechéza vždy zachováva vzťah ku sviatostiam. Vynikajúcou formou katechézy na jednej strane je príprava ku sviatostiam a každá katechéza nepochybne vedie ku sviatostiam viery. Na druhej strane správne vysluhovanie sviatostí má nesporne katechetický aspekt. Inými slovami sviatostný život sa ochudobňuje a rýchlo sa stane prázdny ritualizmom, ak nespočíva na vážnom poznaní významu sviatostí. A katechéza sa stáva ‚rozumkárstvom‘, ak hojne nečerpá zo sviatostného života. Ján Pavol II. „Catechesi tradendae“, *AAS*, 71 (1979), s. 1296-1297, čl. 23.

¹⁹⁸ Porov. Ján Pavol II. „Ecclesia in America“, *AAS*, 91 (1999), s. 770, čl. 35; s. 784-785, čl. 47.

¹⁹⁹ Porov. CIC, kán. 882.

²⁰⁰ Porov. KKC 1312.

²⁰¹ KKC 1313: „Nemá sa totiž zabúdať, že práve z toho dôvodu slávenie birmovania bolo časovo oddelené od krstu. Biskupi sú nástupcami apoštolov a ako takí prijali plnosť sviatostného posvätného stavu. Keď birmovanie vysluhujú oni, tým sa náležite zdôrazní, že táto sviatosť tesnejšie spája prijímateľa s Cirkvou, jej apoštolským pôvodom a poslaním vydávať svedectvo o Kristovi.“

²⁰² Porov. Ján Pavol II. „Pastores gregis“, *AAS*, 96 (2004), s. 869-870, čl. 33.

²⁰³ Porov. tiež tam, s. 842-845, čl. 13.

ho uschopňuje a pozýva žiť plne kresťanský život. Úlohou biskupa je tiež viesť a podporovať laikov, aby rozvíjali svoje povolanie k apoštolátu.²⁰⁴

G. Ekumenická perspektíva

Hoci sa *Katechizmus* rovnako ako pápežské homílie obmedzujú na tradičný popis rozdielnej liturgickej praxe na Východe a na Západe, v období pontifikátu Jána Pavla II. vznikli dva dokumenty dôležité pre ekumenický dialóg medzi rímskokatolíckou a ortodoxnou cirkvou dotýkajúce sa problematiky iniciačných sviatostí. Spoločná deklarácia pápeža Jána Pavla II. a sýrskeho ortodoxného patriarchu Morana Mar Ignatia Zakka I Iwasa²⁰⁵ zdôrazňuje ústredné postavenie eucharistie v rámci sviatostného organizmu a celého života Cirkvi. Tam sa každý veriaci spolu s celou Cirkvou plne stáva tým k čomu je určený pomazaním pri krste a birmovaní. Birmovanie má tak neopomenuteľnú úlohu v utváraní kresťanského bytia. I keď sa dokument priamo nezaobrá otázkou poradia iniciačných sviatostí, je jasné, že klasické usporiadanie iniciácie lepšie ozrejmuje tieto teologické východiská.

Dokument *Viera, sviatosti a jednota cirkvi*²⁰⁶ nepovažuje za podstatný problém časové oddelenie iniciačných sviatostí v latinskej tradícii, vzhľadom k tomu, že i keď zdôrazňuje iný aspekt ako východná tradícia, oba postupy sú založené na rovnakom teologickom koncepte jednoty a vzťahov medzi tromi iniciačnými sviatosťami. Na základe úzkeho spojenia medzi liturgiou a vierou však vyzýva k prehĺbeniu teologickej a pastoračnej reflexie zmeny poradia iniciačných sviatostí. Ortodoxné cirkvi si zdá sa viac uvedomujú, že liturgická prax nutne implikuje doktrínálne výpovede,²⁰⁷ preto pastoračné dôvody nemôžu byť jediným, či hlavným kritériom pre jej zásadné zmeny. Je potrebné ozrejmiť, či je tento stav existujúci napriek disciplinárnym nariadeniam zdôrazňujúcim tradičné poradie iniciačných sviatostí,²⁰⁸ vyjadrením doktrínálnych

²⁰⁴ Porov. tiež tam, s. 891-892, čl. 51.

²⁰⁵ Spoločná deklarácia pápeža Jána Pavla II. a sýrskeho ortodoxného patriarchu Morana Mar Ignatia Zakka I Iwasa (23.06.1985) [2018-10-07]. <https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/1984/june/documents/hf_jp-ii_spe_19840623_jp-ii-zakka-i.html>.

²⁰⁶ Medzinárodná komisia pre teologický dialóg medzi rímskokatolíckou a ortodoxnou cirkvou. *Viera, sviatosti a jednota Cirkvi*. (16.06.1987) [2018-11-06]. <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/ch_orthodox_docs/rc_pc_chrstuni_doc_19870616_bari_en.html>.

²⁰⁷ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 135.

²⁰⁸ Na nezhodu medzi praxou v mnohých miestnych spoločenstvách latinskej cirkvi založenou na pastoračných dôvodoch a dôrazoch v rámci všeobecne platných disciplinárných nariadení upozorňuje zvlášť čl. 51. Porov. Medzinárodná komisia pre teologický dialóg medzi rímskokatolíckou a ortodoxnou cirkvou. *Viera, sviatosti a jednota cirkvi*.

rozporov medzi rímskokatolíckou a ortodoxnou cirkvou, alebo je znakom nezhody náuky a praxe v rámci rímskokatolíckej cirkvi.

1.1.4 Pontifikát Benedikta XVI.

A. Birmovanie v kontexte dejín spásy

Benedikt XVI. v posynodálnej apoštolskej exhortácii *Sacramentum caritatis* nadväzujúc na konštitúciu *Lumen gentium*²⁰⁹ hovorí o prepojení medzi ekonómiou a sviatostným životom ako o základnej perspektíve umožňujúcej správne pochopiť pôsobenie Božej milosti v sviatostiach Cirkvi, ktorej cieľom je posvätenie človeka určeného k bohoslužbe.²¹⁰ Vyzdvihuje fakt, že Ježiš v rečiach na rozlúčku zachytených Jánovým evanjeliom stavia do vzťahu vlastné sebadarovanie v tajomstve Veľkej noci a dar Ducha Svätého všetkým apoštolom na Turíce.²¹¹ V homílií z 27. apríla 2008 označuje Sk 8,18 za prvú zmienku o ríte „birmovania.“²¹²

B. Sviatostné znamenie birmovania

Keď pápež uvažuje o sviatostnom znamení iníciačných sviatostí, vychádza z jednoty stvoriteľského a spasiteľského plánu, ktorá sa skrze sviatostné znamenie stáva viditeľnou. „Sviatosti sú výrazom telesnosti našej viery, ktorá objíma celú osobu, telo i dušu.“²¹³ Osvetľuje teológiu obradu pomazania, keď hovorí o Kristovi, ktorý je „ten pomazaný“ - Mesiáš, ktorého ľudstvo je vďaka spojeniu s božstvom preniknuté Duchom neopakovateľným spôsobom. Zároveň však otvára našu ľudskú prirodzenosť pre dar Ducha, a tak čím viac sme zjednotení s Kristom, tým viac sme naplnení Duchom Svätým, čo je podstatou toho, čo znamená byť „kresťanom“. V kontexte Iz 61,6 a Ex

²⁰⁹ Porov. LG 1-11.

²¹⁰ „Skutočnosť, že Cirkev je všeobecnou sviatosťou spásy ukazuje, ako sviatostná ekonómia definitívne určuje spôsob, ktorým Kristus, jediný Spasiteľ, mocou Ducha preniká do nášho života vždy za celkom špecifických okolností. Cirkev prijíma samu seba a zároveň sa vyjadruje v siedmych sviatostiach, skrze ktoré Božia milosť pôsobí na existenciu veriacich tak, aby sa celých ich Kristom vykúpený život stal Bohu milou obetou.“ Porov. Benedikt XVI. „*Sacramentum caritatis*“, *AAS*, 99 (2007), s. 117-118, čl. 16.

²¹¹ Pápež vychádzajúc z dejín spásy, naznačuje koncept dvojitej Kristovej dokonalosti – osobnej dokonalosti Syna a dokonalosti Hlavy – zdroja milosti pre svoje mystické telo – Cirkev. Porov. Benedikt XVI. „*Sacramentum caritatis*“, *AAS*, 99 (2007), s. 113-114, čl. 12.

²¹² Porov. Benedikt XVI. *Homília pri príležitosti kňazskej vysviacky* (27.04.2008) [2018-10-07]. <https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2008/documents/hf_ben-xvi_hom_20080427_ordinazioni-sacerdotali.html>.

²¹³ Porov. Benedikt XVI. *Homília počas Missa chrismatis* (21.04.2011) [2018-10-07]. <https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2011/documents/hf_ben-xvi_hom_20110421_messa-crismale.html>.

19,6 hovorí pomazaní pri krste a birmovaní utvárajúcom všeobecné kňazstvo Božieho ľudu a každého jeho člena.²¹⁴

C. Vzťah birmovania k ostatným iniciálnym sviatostiam, všeobecnému kňazstvu a apoštolátu

a. Jednota iniciácie a všeobecné kňazstvo

Zo všetkých aspektov teológie birmovania je jednota iniciácie s centrálnym postavením eucharistie tým, čo Benedikt XVI. v duchu koncilu najviac zdôrazňuje vo všetkých dokumentoch a príhovoroch. Tri iniciálne sviatosti sú „komplementárne a nerozdeliteľné.“²¹⁵ Spoločne sú základom rovnakej dôstojnosti každého člena Cirkvi.²¹⁶ Skrze každú z nich Duch Svätý jedinečným spôsobom²¹⁷ vstupuje do procesu utvárania kresťanského bytia, ktoré sa špecifickým spôsobom uskutočňuje v jednotlivých životných stavoch a definitívne sa rozvinie vo večnosti.²¹⁸ Birmovanie zdokonaľuje milosť krstu,²¹⁹ a tak sú spoločne iniciáciou do kňazského Božieho ľudu, ktorého úlohou je po príklade Krista a vďaka pôsobeniu Ducha zviditeľniť živého Boha svetu, vydávať mu svedectvo a viesť ľudí k nemu.²²⁰ „Božia milosť pôsobí na existenciu veriacich tak, aby sa celý ich Kristom vykúpený život stal Bohu milou obetou.“²²¹ To sa výnimočným spôsobom deje v eucharistii, ku ktorej sú zamerané všetky ostatné sviatosti, cirkevné služby a apoštolské diela,²²² a ktorá ďalej vyživuje to, čo bolo prijaté v krste a birmovaní.²²³

²¹⁴ Porov. tiež tam.

²¹⁵ Benedikt XVI. *Posolstvo k 23. svetovému dňu mládeže* (20.07.2007) [2018-10-07]. <https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/messages/youth/documents/hf_ben-xvi_mes_20070720_youth.html>.

²¹⁶ Porov. Benedikt XVI. „Spe salvi“, *AAS*, 99 (2007), s. 987-987, čl. 4.

²¹⁷ Benedikt XVI. na viacerých miestach poukazuje na nutnosť birmovania k plnej iniciácii a vyzýva veriacich, k prijatiu tejto sviatosti.

²¹⁸ Porov. Benedikt XVI. *Homília pri príležitosti omše za zomrelých biskupov a kardinálov* (04.11.2006) [2018-10-07].

<https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2006/documents/hf_ben-xvi_hom_20061104_defunti-2006.html>; Benedikt XVI. *Posolstvo k 23. svetovému dňu mládeže*; Benedikt XVI. *Posolstvo k 28. svetovému dňu mládeže* (18.10.2012) [2018-10-07]. <https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/messages/youth/documents/hf_ben-xvi_mes_20121018_youth.html>.

²¹⁹ Porov. Benedikt XVI. *Príhovor pri príležitosti stretnutia s kandidátmi birmovania v Miláne* (02.06.2012) [2018-10-07]. <https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2012/june/documents/hf_ben-xvi_spe_20120602_stadio-meazza.html>.

²²⁰ Porov. Benedikt XVI. *Homília počas Missa chrismatis*.

²²¹ Benedikt XVI. „Sacramentum caritatis“, *AAS*, 99 (2007), s. 117-118, čl. 16.

²²² Benedikt XVI. často hovorí o „eucharistickej existencii“ kresťana. Porov. napr. Benedikt XVI. „Sacramentum caritatis“, *AAS*, 99 (2007), s. 117-118, čl. 16, s. 165-166, čl. 79; PO 5.

²²³ Porov. Benedikt XVI. *Príhovor pri príležitosti stretnutia s kandidátmi birmovania v Miláne*.

b. Poradie troch iniciačných sviatostí

Z učenia o centrálnom postavení eucharistie pevne daného koncilom, vyvodzuje Benedikt XVI. v exhortácii *Sacramentum caritatis* dôsledky ohľadom usporiadania iniciácie.²²⁴ Ak je eucharistia zdrojom a vrcholom všetkého, čo Cirkev je a čo robí, je potrebné, aby pastoračná prax viedla k pochopeniu úzkeho vzťahu medzi iniciačnými sviatosťami a dostatočne jasne vyjadrovala, že sme krstení a birmovaní vo vzťahu k eucharistii.²²⁵ V čl. 18 pápež výslovne obracia pozornosť na *ordo* – rád či poradie iniciačných sviatostí, ktoré považuje v tejto veci za neopomenuteľné.²²⁶ Rovnako ako vyššie zmienený dokument *Viera, sviatosti a jednota cirkvi*, Benedikt XVI. neprisudzuje rozdielom medzi východnou a západnou tradíciou v tejto veci dogmatický, ale pastoračný charakter. Zároveň však vyzýva biskupské konferencie, aby hľadali pastoračné formy, ktoré budú viesť veriacich k eucharistii ako k cieľu iniciácie a pomôžu im v dozrievaní k autentickému eucharistickému pochopeniu ich života.²²⁷ Len tak budú podľa jeho slov veriaci môcť vydávať svedectvo, ku ktorému ich birmovanie uschopňuje. Explicitné stanovenie tohto kritéria je vyvrcholením výrokov všeobecného magistéria od II. vatikánskeho koncilu a je potrebné ho zapracovať do teologického pochopenia ako aj pastoračnej praxe birmovania.²²⁸ Klasické poradie používa pápež rovnako pri popise rozhodujúcich okamihov ľudského života a života spoločenstva.²²⁹ V homílií z 27. apríla 2008 výslovne označuje birmovanie za v poradí druhú sviatosť kresťanskej iniciácie.²³⁰

c. Apoštolát

Benedikt XVI. vo väčšine²³¹ svojich dokumentov a príhovorov týkajúcich sa sviatosti

²²⁴ Uvádžame oficiálny český preklad, ktorý na základe prihladnutiu k originálu a porovnania iných prekladov podľa našej mienky lepšie vystihuje myšlienku, ktorú chcel pápež vyjadriť: „Jestliže eucharistie je skutečně zdrojem a vrcholem života a poslání církve, vyplývá z toho, že se postup křesťanské iniciace zásadně vztahuje k této svátosti, k níž ve svém završení přivádí.“ Benedikt XVI. „*Sacramentum caritatis*“, *AAS*, 99 (2007), s. 118, čl. 17.

²²⁵ Pápež sa v čl. 16 a 17 odvoláva okrem PO 5 aj na dokument *Dominicae Cenaе*. Porov. Ján Pavol II. „*Dominicae Cenaе*“, *AAS*, 72 (1980), s. 124-128, čl. 7.

²²⁶ Porov. Benedikt XVI. „*Sacramentum caritatis*“, *AAS*, 99 (2007), s. 119, čl. 18.

²²⁷ Tiež tam, s. 165-166, čl. 79.

²²⁸ Paul Turner v svojom komentári k exhortácii uvádza, že tento dokument znamená pre pochopenie birmovania dôležitý posun. Odvoláva sa na správu zo stretnutia biskupov USA v r. 1998, ktoré sa zaoberalo aj otázkou veku. Biskup Emil Wcela poukázal na rozhovor s vtedajším kardinálom a prefektom Kongregácie pre náuku viery Ratzingerom, ktorý vtedy tvrdil, že pre vyslovenie jednoznačného kľúča k pochopeniu birmovania ešte nedozrel čas.

²²⁹ Porov. Benedikt XVI. „*Sacramentum caritatis*“, *AAS*, 99 (2007), s. 119-120, čl. 19.

²³⁰ Porov. Benedikt XVI. *Homília pri príležitosti kňazskej vysviacky*.

²³¹ Najvýraznejšie hovorí o spojení apoštolátu a birmovania v Posolstve k Svetovému dňu mládeže 2013, ale i tu v kontexte celej iniciácie: „Vďaka krstu, ktorý nám dáva nový život, Duch Svätý prebýva v nás a zapaluje naše

birmovania nezdôrazňuje činnosti vychádzajúce z poverenia k svedectvu a apoštolátu.²³² O pôsobení Ducha Svätého hovorí vždy primárne ako o utváraní kresťanského bytia a premene človeka, ktorá ho vedie k hlbšiemu vzťahu s Bohom.²³³ Duch, ktorého človek prijal ho následne pobáda vychádzať zo seba, evanjelizovať a mať aktívnu účasť na živote spoločenstva.²³⁴ „Kresťanskí laici sú v sile krstu, birmovania a posilňovaní eucharistiou povolaní k tomu, aby radikálnu novosť, ktorú priniesol Kristus, žili uprostred bežných podmienok života.“²³⁵

D. Účinky birmovania

Benedikt XVI. rovnako ako Pavol VI. zvlášť akcentuje osobu Ducha Svätého a jeho pôsobenie v krste a mimoriadnym spôsobom v birmovaní. „Duch Svätý je dušou, životným dychom kresťanského života skrze sviatosti kresťanskej iniciácie.“²³⁶ Tí, ktorí v krste prijali zmierenie a nový život ako dar Ducha, ho skrze birmovanie privítali v svojom srdci ako svojho pomocníka a sprievodcu a vďaka jeho pôsobeniu v eucharistii denne rastú v daroch milosti.²³⁷ Charakter chápe ako nezmazateľnú pečať Ducha, ktorú veriaci v birmovaní prijíma, natrvalo sa stáva novým stvorením a zároveň je povolaný nechať stále viac premieňať svoje vnímanie, myslenie a konanie, a tak svedčiť o Kristovi.²³⁸ Ako sme už vyššie spomenuli, v homíliách a posolstvách pápeža sú v popredí účinky birmovania na ontologickej rovine, z ktorých ako z princípov prirodzene vyplývajú konanie a svedectvo kresťanského života.²³⁹ V posolstve k 23. Svetovému dňu mládeže menuje pápež ako účinky birmovania vedomie prináležitosti ku Kristovi a Cirkvi a špeciálnu silu vydávať svedectvo. Ak sa človek nechá viesť

mysle i srdcia. Ukazuje nám ako poznávať Boha a vstupovať do stále hlbšieho priateľstva s Kristom. Duch nás povzbudzuje robiť dobro, slúžiť druhým a vzdávať sa samých seba. Vďaka birmovaniu sme posilnení darom Ducha, takže môžeme svedčiť o evanjeliu ešte zrelším spôsobom. Duch lásky je hnacou silou v našej misii... Birmovanie, rovnako ako eucharistia, je sviatosťou misie, pretože nám dáva silu a lásku Ducha Svätého bez strachu vyznávať našu vieru.“ Porov. Benedikt XVI. *Posolstvo k 28. svetovému dňu mládeže*.

²³² Všeobecné povolanie kresťanov k apoštolátu samozrejme nijak nespochybňuje. „Všetci ľudia majú právo poznať Ježiša Krista a jeho evanjelium. Tomu zodpovedá povinnosť kresťanov, všetkých kresťanov – kňazov, rehoľníkov a laikov, ohlasovať dobrú zvesť.“ Benedikt XVI. *Homília na záver biskupskej synody o novej evanjelizácii* (28.10.2012) [2018-10-08]. <http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2012/documents/hf_ben-xvi_hom_20121028_conclusionesinodo.html>.

²³³ Porov. Benedikt XVI. *Prihovor pri príležitosti stretnutia s kandidátmi birmovania v Miláne*; Benedikt XVI. *Posolstvo k 28. svetovému dňu mládeže*; Benedikt XVI. *Homília počas Missa chrismatis*.

²³⁴ Porov. tiež tam.

²³⁵ Porov. Benedikt XVI. „Sacramentum caritatis“, *AAS*, 99 (2007), s. 165-166, čl. 79.

²³⁶ Benedikt XVI. *Posolstvo k 23. svetovému dňu mládeže*.

²³⁷ Porov. Benedikt XVI. *Homília v Sydney* (20.07.2008) [2018-10-08]. <https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2008/documents/hf_ben-xvi_hom_20080720_xxiii-wyd.html>.

²³⁸ Porov. tiež tam.

²³⁹ Porov. pozn. 225.

Duchom Svätým môže prinášať jeho ovocie a byť prínosom pre ostatným vďaka charizmám, ktoré dostal.²⁴⁰

E. Prijímateľ a vzťah s viatosti a katechézy

I keď z homílií a posolstiev Benedikta XVI. jasne a s istým dôrazom vyplýva tradičné katolícke chápanie primátu Božieho pôsobenia v sviatosti a prijímateľ je popisovaný na prvom mieste ako ten, kto je premenený milosťou, zároveň sú tí, ktorí prijali krst a birmovanie povolání k tomu, aby pamätali, že sa stali „chrámom Ducha“ a usilovali, aby v nich mohol prinášať ovocie.²⁴¹ Pápež popisujúc proces iniciácie detí neopomína potrebu každého pokrsteného v rannom veku, slobodne a zodpovedne prijať vieru po dosiahnutí dospelosti.²⁴² Birmovanie chápe ako sviatosť rastu duchovného života potrebnú k plnej iniciácii. Zrelosť pre prijatie sviatosti sa ale vo všeobecných dokumentoch Magistéria vždy odlišuje od biologickej dospelosti a pápež sa týmto rozhodne neprikláňa k názoru, že birmovanie by malo zastávať miesto obradu, v ktorom sa dospelý osobne prihlási k viere, v ktorej bol pokrstený.²⁴³

Je nutné, aby sa prístup novej evanjelizácie v prvom rade prejavil v bežnej pastorácii, osobitne v rámci katechézy, ktorá je potrebnou súčasťou prípravy k iniciačným sviatostiam.²⁴⁴

F. Vysluhovateľ

Keďže birmovanie nebolo samostatnou témou žiadneho z dokumentov Benedikta XVI., pápež sa otázke vysluhovateľa zvlášť nevenuje.

G. Ekumenická perspektíva

V exhortácii *Sacramentum caritatis* 18 Benedikt XVI. potvrdzuje legitimitu plurality tradícií ovplyvňujúcich liturgickú prax Východu a Západu. Ako sme už vyššie spomenuli, rozdiely týkajúce sa oddelenia sviatostí iniciácie identifikuje ako pastoračné,

²⁴⁰ Benedikt XVI. *Posolstvo k 23. svetovému dňu mládeže*.

²⁴¹ Tiež tam.

²⁴² Porov. Benedikt XVI. *Modlitba Anjel Pána na sviatok Krstu Krista Pána* (08.01.2006) [2018-10-08]. <https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/angelus/2006/documents/hf_ben-xvi_ang_20060108_battesimo.html>.

²⁴³ K nelegitímnosti takéhoto chápania birmovania tiež porov. FINK, P. E. *The New Dictionary of Sacramental Worship*. Minnesota: The Liturgical Press, 1990, s. 610.

²⁴⁴ „Prípravu na krst, birmovanie a eucharistiu musí sprevádzať vhodná katechéza. Cesta sviatostí je miestom, kde sa stretávame s Pánovým povolaním k svätosti adresovaným každému človeku.“ Benedikt XVI. *Homília na záver biskupskej synody o novej evanjelizácii*.

nie dogmatické. V čl. 15 vyzdvihuje eucharistiu ako účinné znamenie, ktoré je pre Cirkev zdrojom jednoty v mnohosti. Dôraz na eucharistický pôvod spoločenstva Cirkvi môže podľa jeho slov prispieť k ekumenickému dialógu s cirkvami, ktoré nie sú v plnom spoločenstve s Petrovým stolcom. Poradie iniciačných sviatostí považuje za zásadné, keďže nutne implikuje teologické pochopenie eucharistie, a tak vyzýva k reflexii súčasnej pastoračnej praxe. Eucharistia je sviatosťou jednoty, ktorá je cieľom ekumenického dialógu. Ak v rámci slávenia iniciačných sviatostí nezastáva miesto, ktoré jej patrí, niet divu, že sa otázka „poradia iniciačných sviatostí stáva uholným kameňom doktrínalnej jednoty medzi východnými a západnými kresťanmi.“²⁴⁵

1.1.5 Pontifikát Františka

A. Birmovanie v kontexte dejín spásy

Pápež František vidí priame spojenie medzi udalosťou Turíc a sviatosťou birmovania na základe daru Ducha Svätého, ktorý je udelený špeciálnym spôsobom.²⁴⁶ Avšak počas generálnej audiencie 23. mája 2018²⁴⁷ poukázal tiež na vnútorné prepojenie medzi udalosťami dejín spásy. Ježiš, Syn poslaný zjaviť svetu trojjediného Boha, sám od počatia plný Ducha Svätého je verejne označený za Mesiáša pri krste v Jordáne (porov. Mk 1, 10; Jn 1, 32) a vystúpení v nazaretskej synagóge (porov. Lk 4, 18). Neskôr sa sám prejavuje ako zdroj Ducha pre Cirkev (porov. Jn 20, 22; Sk 2, 1-4), keď utvrdzuje identitu apoštolov a uschopňuje ich, aby išli a vydávali svedectvo všetkým národom.²⁴⁸ Udalosť Turíc tak v istom zmysle dovŕšuje udalosť krstu v Jordáne, keď Cirkev dostáva účasť na dvojjedinej dokonalosti svojho Pána – osobnej dokonalosti Syna a dokonalosti hlavy – zdroja milosti.²⁴⁹ Rád ekonómie sa premieta do sviatosťného rádu a ozrejmjuje vzťah medzi krstom a birmovaním.

²⁴⁵ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 135.

²⁴⁶ František. *Generálna audiencia z dňa 30. mája 2018* (30.05.2018) [2018-10-10]. <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2018/documents/papa-francesco_20180530_udienza-generale.html>.

²⁴⁷ Ide o prvú z troch katechéz o birmovaní, ktoré predstavil počas generálnych audiencií v dňoch 23., 30. mája a 6. júna 2018.

²⁴⁸ „Ježiš je plný Ducha Svätého a je zdrojom Ducha, prisľúbeného od Otca.“ František. *Generálna audiencia z dňa 23. mája 2018* (23.05.2018) [2018-10-10]. <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2018/documents/papa-francesco_20180523_udienza-generale.html>.

²⁴⁹ „Turice sú pre Cirkev tým, čo bolo pre Krista pomazanie Duchom prijaté v Jordáne - misionárskym impulzom stravovať svoj život pre posväcovanie ľudí, na Božiu slávu.“ František. *Generálna audiencia z dňa 23. mája 2018*.

B. Sviatosťné znamenie birmovania

Pápež František na viacerých miestach začína popis účinkov objasnením pojmov - zatiaľ čo *confirmatio* odkazuje na vzťah medzi krstom a birmovaním, chrizmáciá – pomazanie, je účinným znamením daru Ducha Svätého, ktorý človeka dokonalejšie pripodobňuje Kristovi.²⁵⁰ Počas generálnej audiencie 30. mája 2018 sa venoval jednotlivým prvkom obradu birmovania, ktoré osvetlil z perspektívy pôsobenia Ducha Svätého v celku kresťanskej iniciácie. Obnova krstných sľubov vyjadruje spojenie s krstom a pripravenosť prijímateľa vyznať vieru v ktorej bol pokrstený – zvlášť vieru v Ducha Svätého. Modlitba *Deus omnipotens* poukazuje na hojnosť milosti a rast cnosti, ktorý Duch pôsobí v človeku a robí ho plodným. Podstatný obrad chápe podľa klasickej definície ako neviditeľnú milosť (dar Ducha) udelenú prostredníctvom viditeľného znamenia (pomazanie). Na základe *Katechizmu*²⁵¹ označuje vkladanie rúk za tradičné apoštolské gesto odovzdávania Ducha, ku ktorému sa čoskoro pripojilo dodnes používané pomazanie krizmou.²⁵²

C. Vzťah birmovania k ostatným iniciáčnym sviatosťam, všeobecnému kňazstvu a apoštolátu

a. Jednota iniciácie a všeobecné kňazstvo

Pápež František jednoznačne chápe sviatosť kresťanskej iniciácie ako celok²⁵³ a často poukazuje ich komplementaritu.²⁵⁴ Ako sme vyššie spomenuli, túto perspektívu používa aj pri interpretácii jednotlivých prvkov liturgie birmovania.²⁵⁵ Počas generálnej audiencie 23. mája 2018 popisuje dve fázy procesu uvádzania do kresťanského života. Prvým krokom je krst, v ktorom je človek zrodený pre nový život. Druhým krokom je birmovanie, v ktorom je pokrstený skrze pomazanie plne pripodobnený Kristovi a silou

²⁵⁰ František. *Generálna audiencia z dňa 29. januára 2014* (29.01.2014) [2018-10-10]. <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2014/documents/papa-francesco_20140129_udienza-generale.html>; František. *Generálna audiencia z dňa 23. mája 2018*.

²⁵¹ Porov. KKC 1289.

²⁵² Krizma je „symbolom vyjadrujúcim činnosť Ducha Svätého, ktorý zasväcuje pokrsteného, preniká ním a okrášľuje ho charizmami.“ František. *Generálna audiencia z dňa 30. mája 2018*.

²⁵³ „Sviatosť birmovania musí byť chápaná v kontinuite s krstom, s ktorou je nerozlučne spojená. Tieto dve sviatosťi spolu s eucharistiou tvoria jednu spásonosnú udalosť, nazývanú kresťanská iniciácia, v ktorej sme pričlenení k Ježišovi Kristovi, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych, stávame sa novým stvorením a členmi Cirkvi. To je dôvod, prečo boli tieto tri sviatosťi pôvodne vysluhované pri jednej príležitosti.“ František. *Generálna audiencia z dňa 29. januára 2014*.

²⁵⁴ Porov. František. *Posolstvo k Svetovému dňu misii 2017* (04.07.2017) [2018-10-10]. <https://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/missions/documents/papa-francesco_20170604_giornata-missionaria2017.html>.

²⁵⁵ Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 30. mája 2018*.

Ducha je uschopnený k rastu, svedectvu a misii vo svete.²⁵⁶ „Ak pri krste nás Duch Svätý ponára do Krista, pri birmovaní je to Kristus, ktorý nás naplňa svojím Duchom, posväcujúc nás ako svojich svedkov, účastných na rovnakom princípe života a misie, podľa plánu nebeského Otca.“²⁵⁷ Nutnosť birmovania k dovŕšeniu iniciácie²⁵⁸ vyplýva zo správneho pochopenia vzťahu medzi iniciačnými sviatosťami, ktorý odzrkadľuje ekonómiu spásy.

b. Poradie troch iniciačných sviatostí

Pápež František vo svojich kázňach zvlášť zdôrazňuje vzťah continuity medzi krstom a birmovaním, kde birmovanie chápe ako druhú etapu pripodobnenia človeka ku Kristovi a uschopnenia k svedectvu a apoštolátu. Aj keď sa doposiaľ v rovnakej miere nevenoval vzťahu k eucharistii, iniciačné sviatosti menuje vždy v klasickom poradí. Keď počas audiencie 29. januára 2014 popisuje tradičnú cestu katechumenátu zakončenú slávením iniciačných sviatostí hovorí: „Človek postupoval krok po kroku, aby dosiahol krst, potom birmovanie a eucharistiu.“²⁵⁹

c. Apoštolát

Celý pontifikát pápeža Františka presakuje prorocký apel na svedectvo a apoštolát ako podstatné prvky kresťanskej existencie. Radosť evanjelia nutne naplňa srdce a celý život tých, ktorí sa stretávajú s Kristom.²⁶⁰ V príhovore pri príležitosti zasadania pápežskej rady pre laikov pápež potvrdzuje všeobecné povolanie kresťanov k apoštolátu na základe krstu a birmovania, ktoré sú jediným potrebným mandátom daným každému veriacemu samým Kristom. Nie kňazské svätenie, ale krst je dverami, ktorými všetci vstupujeme do Cirkvi, a dostávame podiel na jej poslaní.²⁶¹ I keď je poverenie k apoštolátu v príhovoroch pápeža neustále prítomné, a to s istým dôrazom, nikdy ho nechápe oddelene od všeobecného kňazstva daného v krste a dovŕšeného v

²⁵⁶ František. *Generálna audiencia z dňa 23. mája 2018*.

²⁵⁷ Tiež tam.

²⁵⁸ František tiež vyzýva rodičov, aby im rovnako záležalo na tom, aby ich deti prijali birmovanie, ako bolo pre nich dôležité nechať ich pokrstiť. Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 29. januára 2014*.

²⁵⁹ František. *Generálna audiencia z dňa 29. januára 2014*. Tiež porov. František. *Posolstvo k Svetovému dňu misii 2017*.

²⁶⁰ Porov. František. „Evangeliu gaudium“, *AAS*, 105 (2013), s. 1019, čl. 1.

²⁶¹ Porov. František. *Príhovor pri príležitosti zasadania pápežskej rady pre laikov* (17.06.2016) [2018-10-11]. <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/june/documents/papa-francesco_20160617_plenaria-pc-laici.html>.

birmovaní.²⁶² V súvislosti s tým vyzdvihuje ekleziálny aspekt iniciácie. „Cirkev ako celok je volaná „vyjst“ a prinášať slová večného života na periférie sveta.“ Na tomto povolaní dostáva účasť každý kresťan, keď je sviatosťami krstu a birmovania plne pričlenený k Cirkvi a poslaný byť misionárom.²⁶³ Apoštolát vysvetľuje vychádzajúc z logiky daru. Birmovanec prijíma dar Ducha, aby sa stal nástrojom daru pre iných.²⁶⁴

D. Účinky birmovania

Pápež František popisuje vlastný účinok sviatosti birmovania vychádzajúc z *Katechizmu*²⁶⁵ ako zdokonalenie krstnej milosti zahŕňajúce tri aspekty, ktoré sme spomenuli vyššie.²⁶⁶ Charakter pôsobiaci pripodobnenie ku Kristovi pápež spája na viacerých miestach so svedectvom označeným ako „šírenie Kristovej vône“ (porov. 2 Kor 2, 15) medzi ľuďmi.²⁶⁷ Pečať Ducha udelená raz a natrvalo však v sebe zahŕňa dynamiku rastu.²⁶⁸ Spojenie s Kristom implikuje život v Cirkvi. „Cirkvou sme my všetci! A všetci máme zodpovednosť vzájomne sa posväcovať, starať sa o druhých. Birmovanie nás viaže k univerzálnej Cirkvi, rozšírenej po celej zemi, zapájajúc birmovancov do života partikulárnej Cirkvi, ku ktorej patria.“²⁶⁹ Hoci Duch Svätý účinkuje v každej sviatosti, osobitým spôsobom ho veriaci prijímajú ako dar v birmovaní.²⁷⁰ Tento dar súvisí s udelením sily k svedectvu a s rastom života milosti.²⁷¹

²⁶² Sedem darov Ducha Svätého o ktoré sa biskup modlí v modlitbe *Deus omnipotens* pápež interpretuje ako plnosť milosti, ktorá bola vylíata na Mesiáša pre uskutočnenie jeho misie. Všeobecné kňazstvo konštituované krstom a birmovaním je pripodobnením ku Kristovi, ktorý má plnosť Ducha a je jeho zdrojom pre svet a tak je prameňom apoštolátu. Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 30. mája 2018*.

²⁶³ „Misia Cirkvi vo svete napreduje prostredníctvom príspevku všetkých tých, ktorí sú jej súčasťou...“ *Generálna audiencia z dňa 6. júna 2018* (06.06.2018) [2018-10-10]. <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2018/documents/papa-francesco_20180606_udienza-generale.html>; František. *Homília pri príležitosti 9. Svetového stretnutia rodín* (26.08.2018) [2018-10-11]. <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2018/documents/papa-francesco_20180826_omelia-dublino.html>.

²⁶⁴ Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 6. júna 2018*.

²⁶⁵ Porov. KKC 1303.

²⁶⁶ Pripodobnenie Kristovi, pričlenenie k Cirkvi a udelenie zvláštneho daru Ducha Svätého a sily k vydávaniu svedectva. Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 29. januára 2014*.

²⁶⁷ Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 30. mája 2018*.

²⁶⁸ „Birmovanie prijímame len jedenkrát, avšak duchovná dynamika vyvolaná posvätným pomazaním vytrvá v čase. Nikdy neskončíme naplňať poslanie šíriť všade dobrú vôňu svätého života, inšpirovaného fascinujúcou jednoduchosťou evanjelia. Len takto, otvárajúc sa a vychádzajúc zo seba samých, aby sme stretli bratov, môžeme skutočne rásť.“ Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 6. júna 2018*.

²⁶⁹ Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 6. júna 2018*.

²⁷⁰ Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 23. mája 2018*.

²⁷¹ „Duch Svätý vzbudzuje v pokrstených svedectvo, uvádza ich život do pohybu a otvára ho pre dobro ostatných. Bez sily Ducha Svätého nemôžeme urobiť nič. Je to Duch Svätý, ktorý nám dáva silu k tomu, aby sme mohli ísť vpred.“ Tiež tam; „Dar Ducha je tak dôležitý v kresťanskom živote, pretože dáva silu pokračovať.“ Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 29. januára 2014*.

E. Prijímateľ a vzťah sviatosti a katechézy

V homíliách a dokumentoch pápeža Františka sú zreteľne prítomné oba póly dôležité pre správne pochopenie úlohy prijímateľa sviatosti birmovania. Pápež na jednej strane explicitne vyjadruje primát Božieho konania, keď hovorí, že „birmovanie, tak ako všetky sviatosti, nie je dielom človeka, ale Boha, ktorý sa stará o naše životy tak, že nás pripodobňuje k Synovi a robí nás schopnými milovať ako on. Vlieva do nás svojho Ducha, ktorý preniká celú osobu a celý jej život.“²⁷² „Duch Svätý je nezaslúženým darom, ktorý je treba prijať s vďačnosťou, dávajúc priestor jeho nevyčerpatelnej kreativite.“²⁷³ Na druhej strane uznáva potrebu nechať sa týmto Duchom viesť, formovať a žiť v zhode s vierou vyznanou v krste a birmovaní.²⁷⁴ K tomu má smerovať i predsviatostná katechéza, no sama nie je dostačujúca. Pápež označuje za jednu z pastoračných výziev dneška širšiu formáciu laikov k autentickému apoštolátu. Jej nedostatok spolu s nemiestnym klerikalizmom považuje za možné príčiny toho, prečo sa zodpovednosť prijatá v krste a birmovaní neprejavuje v životoch mnohých veriacich.²⁷⁵ S tým súvisí aj fakt, že v mnohých diecézach sa sviatosť birmovania paradoxne stala poslednou povinnosťou mladých pred opustením miestneho spoločenstva, čo podľa pápeža môže spôsobovať to, že mladí nevedia, čo majú robiť.²⁷⁶

F. Vysluhovateľ

Pápež František počas generálnej audiencie 6. júna 2018 odkazujúc na konštitúciu *Lumen gentium* 26 hovoril o biskupovi ako o prvotnom vysluhovateľovi birmovania. Ako následník apoštolov v čele partikulárnej cirkvi v latinskom ríte zvyčajne udeľuje birmovanie on sám, čím sa zdôrazňuje ekleziálny rozmer a účinok sviatosti, ktorým je užšie spojenie prijímateľa s Cirkvou, jej apoštolským pôvodom a poslaním vydávať svedectvo o Kristovi.²⁷⁷

²⁷² František. *Generálna audiencia z dňa 29. januára 2014*. Porov. František. „Lumen fidei“, *AAS*, 105 (2013), s. 584, čl. 43.

²⁷³ František. *Generálna audiencia z dňa 30. mája 2018*.

²⁷⁴ František. *Modlitba Anjel Pána z dňa 12. augusta 2018* (12.08.2018) [2018-10-10]. <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/angelus/2018/documents/papa-francesco_angelus_20180812.html>.

²⁷⁵ Porov. František. „Evangelii gaudium“, *AAS*, 105 (2013), s. 1062, čl. 102.

²⁷⁶ Porov. František. *Prihovor počas modlitebnej vigílie Svetového dňa mládeže 2017* (08.04.2017) [2018-10-10]. <<http://w2.vatican.va/content/francesco/en/events/event.dir.html/content/vaticanevents/en/2017/4/8/veglia-preparazionegm.html>>; František. *Prihovor pri stretnutí s mladým počas pastoračnej návštevy Cagliari* (22.09.2013) [2018-10-10].

<http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/september/documents/papa-francesco_20130922_giovani-cagliari.html>.

²⁷⁷ Porov. František. *Generálna audiencia z dňa 6. júna 2018*.

G. Ekumenická perspektíva

Pápež František sa doposiaľ v žiadnom z dokumentov ekumenickým otázkam spojeným so sviatosťou birmovania nevenoval.

Záver k všeobecným dokumentom Magistéria

Hoci sú v prípade II. vatikánskeho koncilu často vyzdvihované primárne jeho pastorálne dopady, učenie obsiahnuté v jeho dokumentoch zásadne ovplyvnilo vývoj pokoncilného Magistéria, a to aj v prípade sviatosti birmovania, ktorá nebola samostatne predmetom žiadneho dokumentu. V prvom rade koncil rozvíja pojem všeobecného kňazstva Božieho ľudu, čím poukazuje na kľúčové miesto iniciácie v rámci sviatostného organizmu, vzťahy medzi jednotlivými sviatosťami a ich ekleziálny rozmer. Krst udeľuje účasť na *tria munera Christi* v natívnom stave a je zdokonaleným birmovaním, ktoré je nutné pre završenie iniciácie a plne aktívnu účasť na eucharistii. Aj keď Magistérium presne nešpecifikuje funkciu krstu a birmovania v procese konštitúcie kresťanského bytia, poukazuje na ich úzke spojenie a spoločné nasmerovanie k eucharistii. Centrálné postavenie eucharistie je jasne dané už v dekréte *Presbyterorum ordinis* 5 a neskôr zvlášť v encyklike Jána Pavla II. *Ecclesia de eucharistia* a v apoštolskom liste *Dominicae Cenaе*. Benedikt XVI. v posynodálnej apoštolskej exhortácii *Sacramentum caritatis* explicitne stanovuje ústredné miesto eucharistie za rozhodujúce kritérium pre usporiadanie iniciácie a správne teologické pochopenie ako aj z toho vyplývajúcu pastoračnú prax sviatosti birmovania. Napriek tomu, že nové obrady umožňujú biskupským konferenciám stanoviť vyšší minimálny vek pre prijatie birmovania, čím pripúšťajú jeho presunutie za prvé eucharistické prijímanie, v zhode s ostatnými magisteriálnymi dokumentmi považujú klasické poradie za regulárny stav najlepšie zodpovedajúci logike iniciačného procesu. Závažnosť poradia iniciácie sa ukazuje aj v kontexte ekumenického dialógu s ortodoxnými cirkvami, pre ktoré časové oddelenie iniciačných sviatostí nepredstavuje problém, no citlivo vnímajúc závislosť medzi vierou a liturgiou, opakovane vyjadrujú rozpaky nad praxou na Západe presadzujúcou zmenu poradia sviatostí len na základe pastoračných dôvodov. Reagujúc na výzvu koncilu v *Sacrosanctum concilium* 71, sa novým obradom podarilo dobre vyjadriť spojenie medzi krstom a birmovaním a napriek tomu, že „vzťah

k eucharistii ostáva na rituálnej rovine menej zrejmy, na teoretickej rovine je vyjadrený veľmi jasne.²⁷⁸

Pokoncilné dokumenty výrazne nerozvíjajú náuku o jednotlivých účinkoch birmovania predstavenú v konštitúcii *Lumen gentium* 11. Objavujú sa v nich tri hlavné prvky – plnšie pripodobnenie ku Kristovi, užšie privtelenie k spoločenstvu Cirkvi a zvláštny dar Ducha Svätého posilňujúci k svedectvu – pričom forma komparatívu vyjadruje, že birmovanie pôsobí rozvoj krstnej milosti a jeho špecifikom je udelenie dokonalosti. „Učenie Magistéria venuje viac pozornosti ontologickému rádu a individuálnemu aspektu birmovania,²⁷⁹ hoci nepopiera, že z bytia prirodzene vyplýva konanie a birmovanie spája s povinnosťou svedectva a s uschopnením k duchovnému boju, ktoré sú účasťou na poslaní spoločenstva Cirkvi. Istý dôraz na aktivity vychádzajúce z účinkov birmovania však môžeme pozorovať v homíliách Jána Pavla II. Všeobecné povolanie k apoštolátu nie je považované za vlastný účinok birmovania. Jeho základ tvorí všeobecné kňazstvo konštituované v krste a birmovaní, teda patrí k podstate kresťanského bytia a mandát pred koncilom považovaný za nutný k jeho výkonu je možné interpretovať jedine ako poverenie vyplývajúce zo sviatosti, kde ho každému človeku dáva sám Kristus.

Sviatostné znamenie odkazuje na hlavný účinok birmovania, za ktorý Magistérium kontinuálne považuje špeciálny dar Ducha Svätého. Niektoré texty hovoria o sile Ducha, ktorá upevňuje v človeku cnosť viery a uschopňuje ho k vydávaniu svedectva, no väčšina dokumentov nadväzujúc na konštitúciu Pavla VI. *Divinae consortium naturae* identifikuje túto silu s Duchom Svätým samotným, a tak zdôrazňuje mimoriadny osobný vzťah medzi treťou Božskou osobou a birmovancom. V súvislosti s tým vystupuje do popredia i ukotvenie birmovania v dejinách spásy. Učiteľský úrad Cirkvi poukazuje nie len na väzbu medzi sviatosťou birmovania a udalosťou Turíc, ale na viacerých miestach pripomína potrebu vnímať vzťahy medzi spasiteľským dielom Krista a poslaním Ducha Svätého čím otvára priestor pre hlbšie pochopenie birmovania v rámci sviatostného rádu reflektujúceho rád ekonómie. Biskup ako prvotný, podľa latinskej tradície riadny vysluhovateľ birmovania, je znamením ekleziálneho rozmeru sviatosti a continuity s konaním apoštolov zachyteným v Písme.

²⁷⁸ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 71.

²⁷⁹ Tiež tam, s. 56.

1.2. Partikulárne smernice a dokumenty

Potom, čo sme analyzovali všeobecne platné dokumenty Magistéria, sa budeme venovať partikulárnym dokumentom platným na území Českej a Slovenskej republiky. Ide o inštrukcie miestnych biskupských konferencií, smernice záväzné v jednotlivých diecézach, ako aj pastierske listy a texty biskupov súvisiace s našou témou. Nie všetky diecézy majú vlastnú smernicu týkajúcu sa sviatosti birmovania a iniciácie dospelých, alebo tam existuje len vo veľmi elementárnej podobe,²⁸⁰ čo naznačuje, že mnohé miestne spoločenstvá zatiaľ neprijali a toľko nerozvinuli chápanie iniciácie ako kľúčovej skutočnosti v živote Cirkvi a každého veriaceho, ktoré je jasne prítomné v dokumentoch II. vatikánskeho koncilu a nasledujúceho Magistéria. Po zhromaždení a preskúmaní existujúcich dokumentov sme zistili, že niektoré témy, ktoré sme sledovali v rámci prvej kapitoly sa v biskupských smerniciach a textoch vôbec neobjavujú. To do istej miery vysvetľuje fakt, že partikulárne smernice predpokladajú všeobecne platné dokumenty a nie sú zväčša formulované s cieľom komplexne postihnúť danú problematiku, ale ponúknuť zásady pre čo najadekvátnejší spôsob jednanja v kontexte konkrétnych miestnych podmienok. Ak však niektorá z tém poskytuje perspektívu nutnú pre hlbšie chápanie problému a stanovenie vhodných pastoračných postupov, jej absencia znamená redukciu problematiky a môže viesť k nesprávnym záverom. Tri témy, ktorým miestne dokumenty venujú pozornosť, si budeme všímať samostatne v rámci územia Českej a Slovenskej republiky. Túto analýzu zakončíme krátkym zhrnutím.

²⁸⁰ Z českých diecéz má vlastnú smernicu pražská a olomoucká arcidiecéza a brnenská diecéza. Správa katechetického a pastoračného centra královohradeckej diecézy z roku 2008 konštatuje, že v tom čase birmovanie nebolo témou, o ktorú by bol zo strany kňazov a pastoračných pracovníkov veľký záujem, a že sa otázkam s ním spojeným bude venovať diecézna synoda naplánovaná po vyriešení cirkevno-majetkových záležitostí. Doteraz sa tak nestalo. V litoměřickej diecéze jediná existujúca smernica Josefa Koukla z roku 1998, nehovorí nič o podstate sviatosti a zameriava sa len na povinné vedomosti prijímateľov. Biskup Jan Baxant k nej v roku 2009 doplnil požiadavku osobného svedectva života viery birmovancov, ktoré biskup preverí pri osobných stretnutiach a prostredníctvom miestnych správcov. Podľa informácií od kňazov, poskytnutých skrze e-mailovú komunikáciu, podobne v ostravsko-opavskej diecéze existuje interná smernica z roku 1997, ktorá odporúča udeľovať birmovanie od 15 rokov a prípravu trvajúcu 1 rok. Na Slovensku majú vlastnú smernicu v košickej arcidiecéze a v nitrianskej a banskobystrickej diecéze. Výsledný dokument synody spišskej diecézy z roku 2011 krátko zhŕňa základné nariadenia a odporúčania týkajúce sa birmovania. Diecézny obežník rožňavskej diecézy z roku 2016 stručne reprodukuje nariadenie KBS o veku prijímateľa a dĺžke prípravy.

1.2.1 Partikulárne smernice a dokumenty na území Českej republiky

A. Vzťah birmovania k ostatným iniciačným sviatostiam, všeobecnému kňazstvu a apoštolátu

a. Jednota iniciácie

Dokument Českej biskupskej konferencie (ďalej len ČBK) o smerovaní katechézy veľmi dôrazne apeluje na obnovu katechumenátu, ktorý je vo svojej komplexnosti vzorom pre všetky typy iniciačných katechéz, vrátane prípravy na sviatosť birmovania. Iniciáciu charakterizuje ako cestu, behom ktorej človek dorastá do plnej kresťanskej identity, a ktorej stredom je veľkonočné tajomstvo. Jej vrcholom je spoločné slávenie troch iniciačných sviatostí, na ktoré nadväzuje mystagogické obdobie.²⁸¹ Krst je východiskom každej ďalšej prípravy, zatiaľ čo prijímanie eucharistie je označené za vrchol iniciácie.²⁸² Toto chápanie krstu, birmovania a eucharistie ako troch komplementárnych častí celku je jasne prítomné v smerniciach pražskej arcidiecézy, ktoré stanovujú, že prípravu na krst dospelých a detí školského veku je potrebné chápať ako prípravu k všetkým trom iniciačným sviatostiam a v prípade, že sa „biskup krstu neujme, udelí všetky tri iniciačné sviatosti bez ďalšieho príslušný kňaz.“²⁸³ Rád katechumenov pražskej arcidiecézy zvlášť upozorňuje na tri dôvody, ktoré sú nedostatočné pre oddialenie birmovania: opätovné stretnutie s biskupom, nedostatočná pripravenosť k birmovaniu a snaha predĺžiť obdobie formácie.²⁸⁴ Inštrukcia brnenskej diecézy vôbec nehovorí o možnosti neskoršieho slávania. Zmieňuje len možnosť z dobrých dôvodov požiadať o udelenie iniciačných sviatostí mimo riadny termín, ktorým je Veľkonočná vigília.²⁸⁵ Smernice olomouckej arcidiecézy naopak napriek tomu, že uznávajú liturgickú jednotu iniciácie, explicitne nariaďujú i v prípade dospelých oddelené udeľovanie sviatosti birmovania z dôvodu potreby osobného stretnutia konvertitov s biskupom a ďalšej formácie.²⁸⁶ Tamojšia smernica hovoriaca o starostlivosti o konvertitov konštatuje ako normálny stav, že väčšina osobitne

²⁸¹ Česká biskupská konference. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha, 2015, čl. 24-25.

²⁸² Porov. Česká biskupská konference. *Dokument o směřování katecheze*, čl. 54, 56.

²⁸³ ACAP 11/2008; ACAP 2/2017. Porov. ACAP 4/2006; ACAP 9/2012.

²⁸⁴ (1) K nadviazaniu vzťahu s biskupom je určené stretnutie pri prijatí do katechumenátu, alebo na druhú veľkonočnú nedeľu. (2) Ak niekto nie je dostatočne pripravený k birmovaniu, nie je pripravený ani ku krstu, ktorý tak má byť udelený neskôr. (3) Pastoračia katechumenov nekončí udelením sviatostí, majú prežívať mystagógiu. Porov. ACAP 4/2006; ACAP 9/2012.

²⁸⁵ Porov. ACEB 10/2015, čl. 20.

²⁸⁶ „Ku krstu dospelých liturgicky patrí aj sviatosť birmovania. Avšak je vhodné, aby títo konvertiti mali ďalšiu príležitosť stretnúť sa osobne s biskupom. K birmovaniu prídu do katedrály sv. Václava v Olomouci na Slávnosť Zoslania Ducha Svätého, pokiaľ v tom roku nebude birmovanie v ich vlastnej farnosti.“ Porov. ACAO 1/1997; ACAO 5/2010.

pokrstených dospelých pokračuje v príprave k sviatosti zmierenia a birmovania.²⁸⁷ Väčšina dospelých katechumenov olomouckej arcidiecézy teda prijme krst a eucharistiu vo svojej farnosti na Veľkonočnú vigíliu, pokračuje v príprave, prijme sviatosť zmierenia a na Turíce jej arcibiskup udelí v katedrále birmovanie. Sú však aj prípady, keď veriaci na vlastnú žiadosť prijímajú birmovanie ešte neskôr, s odôvodnením, že sa na to necítia. Zároveň arcibiskup Graubner udeľuje v odôvodnených prípadoch dovolenie birmovať pri krste.²⁸⁸ Tento postup označuje arcibiskup za uprednostnenie praxe pred teóriou a realizáciu pastoračného prístupu, ku ktorému vyzýva pápež František. Na to, aby boli iniciačné sviatosti slávené spoločne, čo všetky celocirkevné a väčšina partikulárných smerníc považujú za prioritu, je tu potrebné špeciálne odôvodnenie. Skutočnosť, že sa legitimizuje stav, kedy sa človek necíti na prijatie birmovania, no nič mu nebráni v prijatí krstu dobre ukazuje, aké miesto je birmovaniu v celku iniciácie pripisované.

Napriek tomu, že stanovený minimálny vek spôsobuje prakticky vo všetkých českých diecézach presunutie birmovania za prvé prijatie eucharistie, väčšina partikulárných smerníc uvádza iniciačné sviatosti v klasickom poradí.²⁸⁹ Naopak, v smernici pražskej arcidiecézy je „klasická cesta“ veriaceho popísaná nasledovne: „krst v detstve, výuka náboženstva v priebehu základnej školskej dochádzky, prvé sv. prijímanie, birmovanie, cirkevný zväzok, návšteva nedeľných bohoslužieb a aspoň raz za rok sviatosť zmierenia.“²⁹⁰ Keď arcibiskup Graubner reaguje na teologickú diskusiu spochybňujúcu miesto birmovania po prvom eucharistickom prijímaní, predstavuje ako hlavný argument v prospech klasického poradia snahu o jednotu s praxou východných cirkví. Nereflektuje miesto birmovania vychádzajúce z podstaty sviatosti vzhľadom na jednotu iniciácie a centrálné postavenie eucharistie.²⁹¹

²⁸⁷ Porov. ACAO 4/2014. Podľa slov arcibiskupa sa v dobe medzi krstom a birmovaním konajú katechézy uvádzajúce do tajomstva prijímaných sviatostí. Ako jeden z dôvodov oddelenia birmovania od zvyšných dvoch iniciačných sviatostí uvádza biskup skúsenosť s mladými pripravovanými na krst v Prahe, ktorí nikdy neboli uvádzaní do spovednej praxe. Nie je jasné, prečo k tomuto cieľu nie je možné využiť obdobie mystagógie, na ktoré dávajú dôraz všeobecné dokumenty.

²⁸⁸ Na to, aby boli iniciačné sviatosti slávené spoločne, čo všetky celocirkevné a väčšina partikulárných smerníc považujú za prioritu, je tu potrebné špeciálne odôvodnenie. Skutočnosť, že sa legitimizuje stav, kedy sa človek necíti na prijatie birmovania, no nič mu nebráni v prijatí krstu, dobre ukazuje, aké miesto je birmovaniu v celku iniciácie pripisované.

²⁸⁹ Porov. Česká biskupská konferencia. *Dokument o směřování katecheze*, čl. 25; ACAP 4/2006; ACAP 9/2012; ACEB 10/2015; LOBKOWICZ, František Václav. *Velikonoční pastýřský list* (08.04.2012) [2018-10-19]. <<http://www.doo.cz/posledni-zpravy/922-velikononi-pastysky-list-biskupa-frantika-vaclava-lobkowicze.html>>.

²⁹⁰ ACAP 11/2008; ACAP 2/2017.

²⁹¹ Porov. GRAUBNER, Jan. K roku birmování. Pokus o hodnocení zkušenosti. *Teologické texty* 2012, roč. 23, č. 3.

Českí biskupi vo svojich pastierskych listoch často zdôrazňujú nutnosť birmovania k plnej iniciácii. Arcibiskup Graubner označuje birmovanie za dovŕšenie nášho pripodobnenia Kristovi a prijatia do Cirkvi. Biskup Lobkowicz hovorí o komplementarite diela Krista a Ducha Svätého a predstavuje birmovanie ako sviatosť, skrze ktorú v nás Duch Svätý dokončuje dielo začaté v krste.²⁹²

b. Apoštolát

Partikulárne smernice hovoria o apoštoláte s istým dôrazom na osobu prijímateľa a v súvislosti s katechetickou prípravou. Len nepriamo sa dotýkajú všeobecného kňazstva utváraného krstným a birmovaným charakterom. Na určitý vzťah medzi apoštolátom a birmovaním poukazuje arcibiskup Graubner, keď na príklade apoštolov, ktorí až po udalosti Turíc boli schopní byť odvážnymi svedkami zmŕtvychvstalého Krista, odovzdávať vieru a prekonať prekážky, demonštruje, ako Duch Svätý môže premieňať i dnešný svet, za čo nesú spoluzodpovednosť všetci veriaci. Predsviatostná príprava má viesť k rastu duchovného života, a tak uschopniť človeka k sebadarovaniu, svedectvu a apoštolskému pôsobeniu.²⁹³ Vzhľadom k tomu, že „dospelý kresťan je spoluzodpovedný za cirkev“ smernica olomouckej arcidiecézy vyžaduje, aby sa birmovanec počas roka prípravy predovšetkým konkrétne zapájal do života cirkevného spoločenstva.²⁹⁴ Podobne arcibiskup Duka v liste birmovancom vychádzajúc z 1 Kor 12 pripomína povolanie každého človeka byť darom pre celé spoločenstvo na základe chariziem, ktoré dostal. O birmovaní hovorí ako o „sviatosti, ktorá dáva zvláštnu silu obhájiť vlastnú vieru... a uschopňuje ku službe druhým.“ Vyzýva každého birmovanca,

²⁹² Porov. LOBKOWICZ, František Václav. *Velikonoční pastýřský list*; CIKRLE, Vojtěch. *Pastýřský list k roku birmování 2012* (27.11.2011) [2018-10-19]. <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/a201109.doc>>; RADKOVSKÝ, František. *Pastýřský list na zahájení církevního roku 2011-2012* (27.11.2011) [2018-10-19]. <https://biskupstviplzen.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/2572_02572/2011-11-27-pastyrsky-list-na-zacatku-cirkevního-roku-2011-12.pdf>; GRAUBNER, Jan. *Pastýřský list na první neděli adventní* (27.11.2011) [2018-10-21]. <http://www.ado.cz/system/files/Pastyrsky_list_k_Roku_birmování_1.pdf>.

²⁹³ „Dospelí kresťania sú spoluzodpovední za farnosť a kresťanský život v obci aj v celej spoločnosti. Prvotná cirkev bola hneď od zoslania Ducha Svätého misionárska. Všetci vydávali svedectvo o Kristovi a jeho víťazstve a privádzali do spoločenstva cirkvi nových ľudí. O viere platí, že ten dar sme dostali preto, aby sme mohli byť užitoční. Snažme sa deliť o svoju vieru...“ Porov. GRAUBNER, Jan. *Pastýřský list na první neděli adventní 2011*. Smernica olomouckej diecézy z roku 2015 charakterizuje birmovanie odkazujúc na KKC 1285-1314 a Youcat 203 ako sviatosť, ktorá dovŕšuje krst a skrze ktorú je vyliaty Duch Svätý zvláštnym spôsobom na toho, kto sa rozhodne žiť život Božieho dieťaťa, aby mohol byť svedkom Božej lásky a stal sa plnohodnotným a zodpovedným členom Cirkvi. Porov. ACAA 1/2015.

²⁹⁴ „Kto objavuje poklady Božieho kráľovstva, nenechá si to pre seba, ale stáva sa apoštolom a privádza ku Kristovi tých, na ktorých mu záleží.“ Porov. ACAA 9/2011.

„aby hľadal svoje miesto, kde by mohol priložiť ruku k dielu – vo farnosti, spoločenstve a vo svete.“²⁹⁵

B. Prijímateľ a vzťah sviatosti a katechézy

a. Vek prijímateľa

Všetky smernice platné na území Českej republiky sa odvolávajú na ustanovenie Konferencie biskupov ČSFR z roku 1990 stanovujúce minimálny vek pre prijatie birmovania na 14 rokov s odôvodnením, že ide o sviatosť kresťanskej dospelosti.²⁹⁶ Z dikcie smernice pražskej arcidiecézy jasne vyplýva chápanie birmovania v úzkom spojení s vekom dospievania.²⁹⁷ Arcibiskup Graubner pripomína, že kvôli obmedzeniam v období komunizmu sú stále farnosti, kde tvoria starší veriaci významnú časť žiadateľov o birmovanie a požaduje pre nich vytvoriť samostatnú skupinu. V ostatných prípadoch, na základe skúseností v olomouckej diecéze, odporúča birmovať až v stredoškolskom veku, keď majú kandidáti za sebou náročné obdobie nestability spojené s dospievaním.²⁹⁸

b. Predsviatostná katechéza

Smernica z roku 1990 rozlišuje platnosť sviatosti, ktorá za podmienky, že ide o čin plne ľudský, nie je narušená „ani chýbajúcim stavom milosti udeľovateľa, ani nedostatočnou prípravou prijímateľa“ a účinnosť sviatosti, kde platí, že „tým viac milosti každý prijíma, čím väčšie je spojenie s Bohom a jeho túžba a vedomie prijímanej hodnoty.“²⁹⁹ To závisí na dôkladnosti prípravy, ktorá má viesť človeka k „zásadnému rozhodnutiu“ (lat. *actus fundamentalis*), túžbe a vedomému prijatiu daru, ktorý mu Boh v sviatosti dáva. Ak ide len o povrchný úkon a chýba minimum otvorenosti zo strany prijímateľa, sviatosť môže byť podľa smernice celkom neúčinná. Podobne dokument ČBK o smerovaní katechézy popisuje dva aspekty iniciačnej katechézy: (1) primárne pôsobenie Ducha Svätého, ktorý veriaceho pripodobňuje ku Kristovi a začleňuje ho do spoločenstva Cirkvi, ako aj (2) formačný proces

²⁹⁵ DUKA, Dominik. *Dopis biřmovancům*. Praha: Archiv pastoračního střediska Arcibiskupství pražského, 2016.

²⁹⁶ Porov. Pokyny pro udělování svátostí (BK ČSFR 5–17/10. – 11. 10. 1990).

²⁹⁷ „Příprava na birmování je poměrně velkou šancou k tomu, aby se dospívajícímu člověku pomohlo přejít od dětské víry k víře dospělého. Preto je důležité, aby sa stretol s témami, ktorými sa bude čoskoro zaoberať, ako napr. voľba životného stavu, alebo nájdenie vlastného miesta a úlohy v cirkvi.“ Porov. ACAP 11/2008, 2/2017.

²⁹⁸ Porov. GRAUBNER, Jan. K roku biřmování. Podľa informácií od kňazov podobne v ostravsko-opavskej diecéze existuje interná smernica z roku 1997, ktorá odporúča udeľovať birmovanie od 15 rokov.

²⁹⁹ Pokyny pro udělování svátostí (BK ČSFR 5–17/10. – 11. 10. 1990).

uschopňujúci človeka počuť Božie slovo a odpovedať na neho vierou.³⁰⁰ Ako sme spomenuli, inštrukcia ČBK apeluje na utváranie prípravy k sviatosti birmovania podľa viacstupňového katechumenátneho modelu, ktorý predstavuje kontinuitu s ranokresťanskou cirkvou. Zároveň upozorňuje na to, že hoci je predsviatostná príprava dobrou príležitosťou pre katechézu mladých, nie je možné ňou nahradzovať všetku chýbajúcu výchovu vo viere. Ak je to potrebné, vyzýva aby sa záujemcom najprv ponúkla obdoba prekatechumenátu.³⁰¹ Veľký dôraz na predsviatostnú prípravu badať v smerniciach olomouckej arcidiecézy. Arcibiskup Graubner vychádzajúc z nevyhovujúceho stavu pastorácie mládeže v českom prostredí, chápe prípravu birmovancov ako jedinú príležitosť ku katechéze mládeže v tomto veku a snaží sa docieľiť, aby sa táto príprava svojou komplexnosťou stala jedným z účinných nástrojov novej evanjelizácie.³⁰² Nepriamo pritom odmieta možnosť, že by miestne chápanie prípravy zaťažovalo birmovanie výchovným významom, ktorý mu v tak veľkej miere neprislúcha.³⁰³ Inštrukcia ČBK pripomína, že cieľom prípravy na birmovanie nie je výklad celého obsahu cirkevnej náuky. Má viesť k prehĺbeniu poznania kérygmy, otvorenosti na pôsobenie Ducha Svätého, porozumeniu liturgickým obradom, výchove ku kajúcnosti a intenzívnejšiemu životu zo sviatosti v spoločenstve Cirkvi.³⁰⁴ Podľa smernice pražskej arcidiecézy je jej cieľom. „aby veriaci začal žiť vieru vlastného rozhodnutia a prijal vedome Ježiša ako Pána svojho života.“³⁰⁵ Zatiaľ čo smernica olomouckej arcidiecézy akcentuje potrebu budovania osobného vzťahu s Kristom, k čomu nestačí príprava vo forme samoštúdia, či prednášok bez dialógu, živého spoločenstva a osobnej aktivity,³⁰⁶ smernica litoměřickej diecézy sa zameriava len na povinné vedomosti prijímateľov.³⁰⁷

³⁰⁰ Česká biskupská konference. *Dokument o směřování katecheze*, čl. 24.

³⁰¹ Tiež tam, čl. 67.

³⁰² Porov. GRAUBNER, Jan. K roku birmování.

³⁰³ Kritiku, ktorú v tomto duchu predkladá M. Campatelli je v texte ochotný vzťahnúť na otázku pripravenosti rodičov žiadajúcich o krst dieťaťa, no v prípade birmovania ju nepokladá za opodstatnenú. Porov. tiež tam.

³⁰⁴ Porov. Česká biskupská konference. *Dokument o směřování katecheze*, čl. 56.

³⁰⁵ Porov. tiež tam, čl. 54.

³⁰⁶ Smernica obsiahle popisuje, čo všetko má predsviatostná príprava zahŕňať. Poučenie formou prednášok a práce v malých skupinách v rozsahu katechizmu Youcat je doplnené prvkami ako prečítanie jedného evanjelia, víkendový pobyt, škola modlitby, dobrovoľníctvo vo farnosti, individuálny rozhovor atď. Porov. AČAO 1/2015.

³⁰⁷ Smernica biskupa Koukla z roku 1997, ktorá vymenováva, čo všetko sú birmovanci povinní sa pred prijatím sviatosti naučiť, bola doplnená biskupom Baxantom v roku 2009 krátkou zmienkou o potrebe osobného svedectva života vo viere, ktoré u jednotlivých birmovancov preveruje biskup pri osobných stretnutiach a prostredníctvom miestnych správcov. Porov. ACEL 7/1998.

Všetky smernice odporúčajú, aby príprava trvala 1 rok a mnohé z nich poukazujú na dôležitosť mystagogickej fázy a jej ekleziálny rozmer,³⁰⁸ i keď jej konkrétna realizácia vo farnostiach ostáva otázná.

C. Vysluhovateľ

Otázky vysluhovateľa birmovania sa v prípade iniciácie dospelých dotýkajú smernice pražskej a olomouckej arcidiecézy predstavujúce dva rozdielne prístupy. Inštrukcia pražskej arcidiecézy vychádzajúc z chápania biskupa ako riadneho vysluhovateľa stanovuje povinnosť ponúknuť biskupovi, aby sa ujal krstu. Vzhľadom k potrebe vyjadriť jednotu iniciácie však v prípade, že sa tak nestane, udeľuje všetky tri iniciačné sviatosti bez ďalšieho kňaz.³⁰⁹ Ako sme už vyššie spomenuli, hoci smernica olomouckej arcidiecézy uznáva liturgickú väzbu medzi krstom a birmovaním, uprednostňuje osobné stretnutie katechumena s biskupom, a preto nariaďuje samostatné udeľovanie sviatosti birmovania na Turíce v katedrále.³¹⁰ Arcibiskup Graubner v rámci celej prípravy vyzdvihuje snahu o osobný prístup a kontakt biskupa s birmovancami, k čomu navrhuje niekoľko vhodných prostriedkov.³¹¹

1.2.2 Partikulárne smernice a dokumenty na území Slovenskej republiky

A. Vzťah birmovania k ostatným iniciačným sviatostiam, všeobecnému kňazstvu a apoštolátu

a. Jednota iniciácie

Pastoračný plán Konferencie biskupov Slovenska (ďalej len KBS) na rok 2007 až 2013 konštatuje, že vzhľadom na pastoračnú prax vo farnostiach, „sviatosť birmovania ešte stále dostatočne nechápeme ako sviatosť, ktorou by sme mladých ľudí mali uviesť do kresťanského života.“³¹² Vyzýva odborníkov, aby v čo najkratšom čase odpovedali na otázku čo to znamená v kontexte konkrétnych okolností miestnych spoločenstiev.

³⁰⁸ Porov. Česká biskupská konference. *Dokument o směřování katecheze*, čl. 13, 27; ACAP 4/2006, ACAP 9/2012; GRAUBNER, Jan. K roku birmování; ACEB 10/2015, čl. 20.

³⁰⁹ ACAP 11/2008; ACAP 2/2017; ACAP 4/2006; ACAP 9/2012.

³¹⁰ Porov. ACAO 1/1997; ACAO 5/2010.

³¹¹ List biskupa birmovancom na začiatku prípravy, list birmovancov biskupovi na konci, rozosielenie podpísanej spomienkovej knižky, osobné stretnutie. Porov. GRAUBNER, Jan. K roku birmování.

³¹² Konferencia biskupov Slovenska. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2007, čl. 47.

Vzhľadom k tomu, že ide o dokument z roku 2007 a doteraz nebolo v tejto veci oficiálne vypracované nič relevantné, sa zdá, že tento cieľ ostal nenaplnený napriek naliehavosti, s ktorou požiadavka zaznela. Z kontextu tiež vyplýva, že dokument vidí problém primárne v spôsobe, akým vo farnostiach prebieha príprava k sviatosti³¹³ a nevenuje sa priamo širšiemu problému jednoty a vzťahov medzi tromi iniciačnými sviatosťami.

Smernica Košickej arcidiecézy z roku 1997 zdôrazňuje v prípade dospelých katechumenov spoločné prijatie iniciačných sviatostí zvyrazňujúce jednotu paschálneho tajomstva, čomu sa má prispôbiť predchádzajúca katechetická príprava.³¹⁴ Vhodnosť spoločného slávenia iniciačných sviatostí založenú na starovekej tradícii pripomínajú aj dve smernice z roku 2006.³¹⁵ Väzba medzi krstom a birmovaním je zvyraznená označením birmovania ako sviatosti potrebnej pre dovŕšenie krstnej milosti³¹⁶ a v súvislosti s birmovným rodičom, ktorého úlohou je priviesť birmovanca k prijatiu sviatosti a pomáhať mu plniť krstné sľuby.³¹⁷ V prípade detí katechetického veku však biskup odporúča uprednostniť pred kritériom jednoty iniciácie pastoračné kritérium, podľa ktorého v prípade, že sa deti pripravujú na krst v rámci školskej katechézy, má byť udelenie birmovania presunuté tak, aby ho prijali spolu s ostatnými spolužiakmi, zatiaľ čo krst a eucharistia im majú byť udelené spoločne.³¹⁸ Smernica v prospech takéhoto postupu argumentuje zohľadnením duchovného dobra spoločenstva ostatných katechizovaných spolužiakov, ktorí sa na prijatie birmovania dlhšie pripravujú.³¹⁹ Rovnako uvádza možnosť v ojedinelých prípadoch oddialiť prijatie birmovania z dôvodu nezrelosti.³²⁰

³¹³ „Proces prípravy na birmovku má v našich farnostiach viaceré podoby – od kontroly účasti na nedelňých omšiach a stretnutiach v malých skupinách po niekoľkotýždenný rýchlokurz pozostávajúci z naučenia a zodpovedania niekoľko desiatok otázok...“ Porov. tiež tam.

³¹⁴ Porov. ACAC 2/1997, čl. 4.

³¹⁵ Porov. TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu dospelých na krst, prijatie Eucharistie a na vstup do plného spoločenstva Cirkvi* (30.11.2006) [2018-10-15]. <<http://www.ke-arcidieceza.sk/wp-content/uploads/2011/03/Smernice-pre-katechetick%C3%BA-pr%C3%ADpravu-dospel%C3%BDch.pdf>>;

TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania* (30.11.2006) [2018-10-15]. <<http://www.ke-arcidieceza.sk/wp-content/uploads/2011/03/Smernice-pre-katechetick%C3%BA-pr%C3%ADpravu-k-sviatostiam-Eucharistie-a-birmovania.pdf>>.

³¹⁶ Porov. TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*.

³¹⁷ Tiež tam.

³¹⁸ „Pokiaľ je to možné, tak v roku prvého sv. prijímania ich spolužiakov, nie však spolu s nimi, ale napr. týždeň po nich a za ich účasti.“ Porov. ACAC 2/1997, čl. 4.

³¹⁹ Porov. tiež tam.

³²⁰ Odkazuje pritom na Obrad birmovania, čl. 56 a 237, kde sa hovorí o možnosti presunúť birmovanie na koniec mystagógie teda na sviatok Zoslania Ducha Svätého. Nie je jasné ako sa môže toto časové oddialenie odraziť na zrelosti detí katechetického veku.

Smernica Spišskej diecézy z roku 2011 vyzdvihuje miesto eucharistie v rámci sviatostného organizmu, keď ju označuje za „najhlavnejší nástroj posväcovania veriacich.“³²¹ Partikulárne smernice týkajúce sa birmovania sa ale spojeniu medzi birmovaním a eucharistiou vôbec nevenujú. Miestami sa môže dokonca zdať, že pre stanovenie minimálneho veku je rozhodujúcejší vzťah birmovania k sviatosti manželstva.³²² Presunutie birmovania do neskoršieho veku spôsobuje na Slovensku prakticky vo všetkých diecézach prehodenie poradia iniciačných sviatostí, teda slávenie birmovania po prvom eucharistickom prijímaní, čo žiadna zo smerníc nijak nereflektuje. Mnohé z nich pritom uvádzajú iniciačné sviatosti v klasickom poradí,³²³ no objavujú sa aj miesta, kde toto poradie nie je dodržané.³²⁴

b. Apoštolát

Existujúce smernice len zriedka pojednávajú o apoštoláte či vlastných účinkoch birmovania. Deklarácia o katechéze košickej arcidiecézy v čl. 25 udáva kompletnú iniciáciu ako podmienku pre katechetickú službu.³²⁵ Podľa tamojšej smernice je jedným z cieľov predsviatostnej katechézy uschopniť človeka, „aby mohol na seba vziať apoštolské povinnosti kresťanského života.“³²⁶ Podobne to zaznieva i v miestnej smernici o birmovaní: Predsviatostná katechéza „pripravuje kandidáta k tomu, že má vziať na seba úlohu Kristovho učeníka a svedka v cirkevnom spoločenstve i v časných záležitostiach.“³²⁷

³²¹ Biskupský úrad Spišská kapitula. *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*. Námestovo: Tlačiareň Kubík, 2011, s. 29.

³²² Podľa smernice nitrianskej a banskobystrickej diecézy, „birmovanie majú prijímať žiaci končiaci základnú školu (14-15 r.). Toto nariadenie sa údajne týka farností, kde sa sviatosť birmovania udeľuje každý rok, alebo každý druhý či tretí rok, zatiaľ čo v malých farnostiach, kde prichádza biskup raz za 5 rokov, môžu k sviatosti birmovania pristúpiť už 13 r., aby ako 18 roční, ak by už chceli, mohli hodne prijať sviatosť manželstva. KBS pri nariadení zohľadnila: dogmy Tridentského koncilu (odkaz na DH 1630), CIC kán. 1065 i civilné zákony o uzatváraní manželstva.“ Porov. ACEN 1/2009; V súvislosti s pastoráciou rodín považuje Pastoračný plán KBS pre rok 2007-2013 za „potrebné vložiť samostatnú kapitolu ako prípravu na manželstvo a rodičovstvo do prípravy na prijatie sviatosti birmovania, pravda, primerane veku birmovancov.“ Porov. Konferencia biskupov Slovenska. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013*, čl. 36.

³²³ Porov. ACEN 1/2009; ACAC 2/1997; TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu dospelých*; Biskupský úrad Spišská kapitula. *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*, s. 29, 46.

³²⁴ TKÁČ, Alojz. *Deklarácia o katechéze* (25.11.2006) [2018-10-15]. <<http://www.ke-arcidieceza.sk/wp-content/uploads/2011/03/Deklar%C3%A1cia-o-katech%C3%A9ze.pdf>>; Konferencia biskupov Slovenska. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013*, čl. 36.

³²⁵ TKÁČ, Alojz. *Deklarácia o katechéze*.

³²⁶ Poznamenajme, že KKC 1309, na ktorý smernica odkazuje hovorí „lepšie vziať na seba“, čím viac zdôrazňuje vzťah birmovania ku krstu a rast, ktorý táto sviatosť pôsobí. Formulácia katechizmu tak predchádza chápaniu apoštolátu ako vlastného účinku birmovania, čo v smernici chýba.

³²⁷ TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*.

B. Prijímateľ a vzťah sviatosti a katechézy

a. Vek prijímateľa

Najstarším ustanovením ohľadom minimálneho veku prijímateľa platným na území Slovenska, o ktorom je v súčasných smerniciach zmienka, je už spomenuté všeobecné ustanovenie Konferencie biskupov ČSFR z roku 1990.³²⁸ Inštrukcia KBS z roku 2000 konštatuje, že „KBS už v minulosti prijala úzus z *via facti*, že na Slovensku sa udeľuje birmovanie od siedmej triedy základnej školy, teda od 13 rokov.“³²⁹ Toto nariadenie reprodukuje obežník košickej arcidiecézy z roku 1991 a aktualizuje smernica z roku 2006, ktorá najprv hovorí o všeobecne požadovanom veku rozoznávania, a hoci potom na základe rozhodnutia KBS a pastoračných skúseností nabáda udeľovať birmovanie po ukončení základnej školy,³³⁰ pripomína, že „toto odporúčanie nesmie byť prekážkou k pobirmovaniu detí skôr, ak sú pre to vážne dôvody.“³³¹

Podľa smernice platnej v nitrianskej diecéze z roku 2009³³² a banskobystrickej diecéze z roku 2016³³³ sa vek 14 - 15 rokov „striktné týka farností, kde sa sviatosť birmovania udeľuje každý rok alebo každý druhý, či tretí rok.“ Avšak v malých farnostiach, kde biskup príde raz za päť rokov, môžu k birmovaniu pristúpiť už 13 roční, väčšinou žiaci siedmej triedy, aby príp. ako 18 roční mohli hodne prijať sviatosť manželstva.³³⁴ Podľa týchto smerníc má každý katolík právo byť pobirmovaný do veku 18 rokov, z čoho vyvodzujú povinnosť farára pozvať biskupa birmovať do farnosti minimálne raz za 5 rokov.³³⁵ Nie je jasné odkiaľ dokument čerπά základ pre takéto právo.³³⁶

³²⁸ Porov. Pokyny pro udělování svátostí (BK ČSFR 5–17/10. – 11. 10. 1990).

³²⁹ Porov. Konferencia biskupov Slovenska. *Vyhlásenia a rozhodnutia Konferencie biskupov Slovenska*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2015, s. 29.

³³⁰ Rovnako sa vyslovuje i smernica platná v rožňavskej diecéze. Porov. ACER 2/2016.

³³¹ TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*.

³³² Porov. ACEN 1/2009.

³³³ Porov. CHOVANEC, Marián. *Pastoračné zásady pre vysluhovanie sviatosti birmovania* (22.04.2016) [2018-10-15]. <<http://bbdieceza.sk/wp-content/uploads/2017/05/2.-Sviatos%C5%A5-birmovania.pdf>>.

³³⁴ Je možné porovnať znenie smerníc z pozn. 286 i 287 keďže napriek rozdielnemu roku vydania je ich znenie takmer totožné.

³³⁵ Porov. ACEN 1/2009; CHOVANEC, Marián. *Pastoračné zásady pre vysluhovanie sviatosti birmovania*; Biskupský úrad Spišská kapitula. *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*, s. 39.

³³⁶ Smernica žiadny odkaz neuvádza. Keďže CIC, kán. 889-891 spája birmovanie len s vekom rozumu, je možné, že smernica znova dáva birmovanie do vzťahu so sviatosťou manželstva. CIC 1065 nestanovuje birmovanie ako nutnú podmienku, ale dôrazne povzbudzuje, aby snúbenci, ktorí ešte neboli birmovaní, prijali túto sviatosť pred pristúpením k manželstvu, „ak je to možné bez veľkej ťažkosti.“

b. *Predsviatostná katechéza*

Predsviatostná katechéza je ako organická a systematická formácia vo viere v partikulárnych smerniciach považovaná za podstatnú súčasť iniciačného procesu.³³⁷ Upozorňujú však na jej komplementaritu s trvalou formáciou vo farnosti a pastoraáciou mládeže.³³⁸ Pastoračný plán KBS popisuje situáciu na Slovensku nasledovne: „Proces prípravy na birmovku má v našich farnostiach viaceré podoby – od kontroly účasti na nedeľných omšiach a stretnutiach v malých skupinách po niekoľkotýždenný rýchlou kurz pozostávajúci z naučenia a zodpovedania niekoľko desiatok otázok. Sviatosť birmovania ešte stále dostatočne nechápeme ako sviatosť, ktorou by sme mladých ľudí mali uviesť do kresťanského života.“³³⁹ Všeobecná inštrukcia zdôrazňuje potrebu novej evanjelizácie, vzhľadom k tomu, že pre mnohých je prijatie iniciačných sviatostí len tradíciou a birmovanie je pre mladých často posledným kontaktom s životom Cirkvi.³⁴⁰ Prípravu na sviatosť vidí ako veľkú príležitosť pre evanjelizáciu a katechizáciu prostredníctvom adekvátnej formy rešpektujúcej špecifické potreby pripravovaných. Príprava na birmovanie by sa mala vyznačovať aktívnou účasťou mladých, prácou v spoločenstvách a osobným prístupom.³⁴¹

Partikulárne smernice rozlišujú dva druhy prípravy – vzdialenú a blízku. Vzdialená príprava dlhodobo prebieha v rodinách, prostredníctvom hodín náboženstva na školách a účasti na nedeľnej bohoslužbe. Zahŕňa vedomosti ako aj náboženskú prax.³⁴² Blízka príprava má trvať v prípade dospelých minimálne 3 mesiace a v prípade detí jeden školský rok, k čomu je možné využiť vyučovanie náboženstva.³⁴³ Pozoruhodné je, že väčšina smerníc rôznym spôsobom odkazuje na školské prostredie, z čoho vyplýva prepojenie predsviatostnej katechézy v slovenských farnostiach s výukou náboženstva na školách.³⁴⁴ Pastoračný plán KBS považuje za dôležité pri žiadosti o vyslúženie iniciačných sviatostí rozlišovať individuálnu situáciu viery a ponúknuť namiesto

³³⁷ Porov. Pokyny pro udělování svátostí (BK ČSFR 5–17/10. – 11. 10. 1990).

³³⁸ Porov. tiež tam; Konferencia biskupov Slovenska. *Vyhlasenia a rozhodnutia Konferencie biskupov Slovenska*, s. 29; Biskupský úrad Spišská kapitula. *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*, s. 46.

³³⁹ Porov. Konferencia biskupov Slovenska. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013*, čl. 47.

³⁴⁰ Porov. tiež tam, čl. 14, 36.

³⁴¹ Porov. tiež tam, čl. 47.

³⁴² Porov. ACEN 1/2009; TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*.

³⁴³ Porov. Pokyny pro udělování svátostí (BK ČSFR 5–17/10. – 11. 10. 1990); TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*; ACEN 1/2009.

³⁴⁴ Smernice často okrem minimálneho veku 13 rokov udávajú, že obvyčajne ide o 7. triedu ZŠ, alebo ako v prípade smernice v košickej diecéze upravujú prax v závislosti na tom, či sa dieťa katechetického veku pripravuje na krst v kolektíve spolužiakov, čo dokonca ovplyvňuje to, či mu budú iniciačné sviatosť udelené spoločne. Porov. ACAC 2/1997, čl. 4.

prípravy na udelenie sviatosti uvedenie do kresťanského života, a tak postupne premieňať a prehĺbovať doterajší systém pastorácie podľa katechumenátneho modelu.³⁴⁵ To sa v jednotlivých diecézach zatiaľ podarilo aplikovať len minimálne a mystagogická fáza sviatostnej katechézy je tiež v smerniciach zmieňovaná len zriedka.³⁴⁶

Smernica nitrianskej a banskobystrickej diecézy nariaďuje, aby tí, ktorí neabsolvovali vzdialenú prípravu boli pripravovaní ročnou mimoškolskou katechézou.³⁴⁷ Smernica rožňavskej diecézy toto nariadenie rozširuje a odporúča 2 roky prípravy.³⁴⁸ Smernica spišskej diecézy žiada absolvovanie školskej výuky náboženstva ako aj ročnej prípravy, kde odporúčajú zaviesť systém malých skupín.³⁴⁹ Podľa smernice košickej arcidiecézy zahŕňa bezprostredná príprava 3 aspekty: poznať, žiť a sláviť.³⁵⁰ Zároveň má katechetická príprava zodpovedať štvorrozmernému členeniu Katechizmu, ktoré je potrebné rozšíriť o katechézu ku konkrétnej sviatosti.³⁵¹ Dĺžku a formu prípravy dospelých na prijatie iniciačných sviatostí necháva na zváženie podľa okolností a uvádza len všeobecné odporúčanie rozmedzia 2 rokov.³⁵²

Takmer všetky smernice explicitne upozorňujú na ekleziálny rozmer prípravy na birmovanie. Chápu ju ako integrálnu súčasť života farnosti a príležitosť k duchovnej obnove všetkých farníkov, a tak považujú za dôležité, aby boli všetci, zvlášť príbuzní prizvaní k spoločnému sláveniu a sprevádzaniu birmovancov modlitbou, povzbudením a príkladom. Odporúča sa pripraviť stretnutie s rodičmi, príp. birmovnými rodičmi objasňujúce podstatu sviatosti a jej význam pre život rodiny.³⁵³ V súvislosti s tým niektoré smernice vyzývajú k dodržiavaniu územného princípu. Žiadajú farárov, aby

³⁴⁵ Porov. Konferencia biskupov Slovenska. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013*, čl. 24;

³⁴⁶ V súvislosti s dospelými katechumenmi na jej dôležitosť upozorňuje smernica košickej arcidiecézy. Porov. ACAC 2/1997. O ďalšej možnosti formácie v spoločenstvách alebo služby pri liturgii, ktorú má farár ponúknuť sa zmieňuje smernica spišskej diecézy. Porov. Biskupský úrad Spišská kapitula. *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*, s. 39.

³⁴⁷ Porov. ACEN 1/2009; CHOVANEC, Marián. *Pastoračné zásady pre vysluhovanie sviatosti birmovania*.

³⁴⁸ Porov. ACER 2/2016.

³⁴⁹ Biskupský úrad Spišská kapitula. *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*, s. 39.

³⁵⁰ Poznať – vedomostná časť, ktorej zmyslom je zopakovanie základných pravd viery a ich prehĺbenie na základe Písma, KKC a Tradície; žiť – stretnutia v skupinách, dialóg, zdieľanie, svedectvá, dobrovoľnícka a charitatívna činnosť; sláviť – nedeľná bohoslužba, pobožnosti, aktívna účasť na liturgii. Porov. TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*.

³⁵¹ Porov. VDK, čl. 122; TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*; TKÁČ, Alojz. *Deklarácia o katechéze*.

³⁵² Najstaršia smernica z roku 1990 stanovuje minimálnu dĺžku katechumenátu na 1 rok, výnimočne pol roka. Porov. Pokyny pro udělování svátostí (BK ČSFR 5–17/10. – 11. 10. 1990); TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu dospelých*.

³⁵³ Porov. Biskupský úrad Spišská kapitula. *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*, s. 39, 93; TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*; TKÁČ, Alojz. *Deklarácia o katechéze*.

neprijímali birmovancov z iných farností bez súhlasu ich vlastného farára, ako aj veriacich, aby požiadali o prijatie birmovania vo svojej vlastnej farnosti.³⁵⁴

Partikulárne smernice sa na niekoľkých miestach dotýkajú otázky zrelosti prijímateľa. Ako sme spomenuli, najstaršia existujúca inštrukcia stanovujúca minimálny vek pre prijatie birmovania odôvodňuje hranicu 14 rokov tým, že ide o sviatosť kresťanskej dospelosti. Smernica nitrianskej diecézy konštatuje, že „pätnásťročný tínedžer ešte nie je zrelý ani fyzicky, ani psychicky, ani duchovne.“³⁵⁵ Zdá sa, že toto miesto hovorí o zrelosti v inom zmysle ako sú tradične chápané predpoklady pre dosiahnutie kresťanskej dospelosti skrze sviatosť birmovania už od veku približne 7 rokov. V snahe o pastoračnú triezvosť a správne chápanie sviatosti ako daru, smernica varuje pred maximalistickými požiadavkami, ktoré by mohli byť kladené na prijímateľa. Za nutnú podmienku považuje osobnú zaangažovanosť, ktorá sa pri krste detí ešte nevyžaduje, no hoci to nemusí byť hneď vidieť, je potrebné vnímať sviatosť ako začiatok intenzívnejšieho života s Bohom v Duchu Svätom. Chápanie birmovania ako sviatosti kresťanskej dospelosti sa podľa smernice košickej arcidiecézy prejavuje v nariadení, že má človek požiadať o túto sviatosť sám vo vlastnej farnosti.³⁵⁶

C. Vysluhovateľ

Otázky vysluhovateľa sa dotýka smernica banskobystrickej diecézy, keď vychádzajúc z toho, že „biskup je riadnym vysluhovateľom birmovania,“ stanovuje počty kandidátov, na základe ktorých má farár žiadať o udelenie tejto sviatosti, „aby sám biskup stihol pobirmovať čo najviac birmovancov.“³⁵⁷

Záver k partikulárnym smerniciam a dokumentom

Partikulárne smernice a biskupské dokumenty týkajúce sa sviatosti birmovania platné na území Českej a Slovenskej republiky venujú výrazne pozornosť trom zo siedmich tém, ktoré sa objavujú v rámci všeobecných dokumentov Magistéria. Hovoria o (A) vzťahu birmovania k ostatným iníciačným sviatosťami, (B) prijímateľovi

³⁵⁴ Porov. ACEN 1/2009; TKÁČ, Alojz. *Deklarácia o katechéze*; TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatosťami Eucharistie a birmovania*.

³⁵⁵ ACEN 1/2009.

³⁵⁶ Porov. TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatosťami Eucharistie a birmovania*.

³⁵⁷ Porov. CHOVANEC, Marián. *Pastoračné zásady pre vysluhovanie sviatosti birmovania*.

a predsviatostnej katechéze a (C) vysluhovateľovi. V tejto kapitole sme ponúkli ich analýzu, ktorú teraz uzavrieme zhrnutím získaných poznatkov.

Partikulárne smernice poukazujú na základné vedomie jednoty troch iniciačných sviatostí v miestnych cirkvách, zvlášť úzkeho vzťahu medzi krstom a birmovaním. To sa prejavuje v dôraze väčšiny smerníc na spoločné udeľovanie krstu, birmovania a eucharistie dospelým katechumenom na veľkonočnú vigíliu a v charakteristike birmovania ako dovŕšenia krstu. Sú však aj diecézy, kde sa v istých prípadoch³⁵⁸ na úkor jednoty uprednostňujú pastoračné dôvody vedúce k odloženiu birmovania (napr. stretnutie s biskupom, ohľad na rovesníkov, pocit nepripravenosti na birmovanie). To spôsobuje nie len jeho časové oddelenie od ostatných dvoch iniciačných sviatostí, ale aj presunutie za prvé eucharistické prijímanie, čo sa rovnako prakticky vždy deje v prípade ľudí pokrstených v rannom detstve. Česká aj slovenská biskupská konferencia totiž využíva možnosť stanoviť vyšší minimálny vek birmovania, ktorým je v českých diecézach 14 a v slovenských 13 rokov, zatiaľ čo odporúčaným vekom prvého prijatia eucharistie ostáva vek rozlišovania, teda približne 7 rokov. Z mnohých smerníc je jasne čitateľné úzke spojenie tejto sviatosti s obdobím dospievania.³⁵⁹ Slovenským špecifikom je vedomé odvolávanie sa na školské prostredie a sviatosť manželstva. Tento kontext sa miestami môže zdať smerodajnejší, ako väzba medzi birmovaním a eucharistiou, ktorej reflexia v českom aj slovenskom prostredí takmer celkom absentuje, čo naznačuje, že pochopenie jednoty a vzťahov medzi iniciačnými sviatosťami je v miestnych cirkvách nedôsledné a povrchné. Hoci sú vo väčšine článkov iniciačné sviatosti menované v klasickom poradí, zdá sa, že miesto birmovania medzi krstom a eucharistiou nie je chápané ako teologicky pevne dané, keďže smernice zmenu usporiadania iniciácie z tejto perspektívy nijak nereflektujú. Texty biskupov jednoznačne poukazujú na dôležitosť birmovania pre plnosť kresťanskej iniciácie, zdôrazňujúc vzťah k Duchu Svätému a ekleziálny aspekt sviatosti, no jej konkrétne účinky ostávajú nejasné. O všeobecnom kňazstve veriacich hovoria len nepriamo a apoštolátu sa venujú s istým dôrazom na osobu prijímateľa v súvislosti s katechetickou prípravou, ktorá má uschopniť človeka, aby vzal na seba povinnosti

³⁵⁸ V košickej diecéze v prípade detí školského veku, v olomouckej diecéze je naopak spoločné udeľovanie iniciačných sviatostí výnimkou aj v prípade dospelých. Pripomeňme, že dôvody, na základe ktorých olomoucká smernica nariaďuje odloženie birmovania, sú v smernici pražskej arcidiecézy explicitne označené za nedostatočné.

³⁵⁹ Niektoré české smernice poukazujú na fakt, že kvôli nemožnosti prijať birmovanie v období komunizmu je stále isté percento žiadateľov vyššieho veku. Avšak vzhľadom na to, že obdobie slobody trvá už takmer tridsať rokov, takýchto prípadov by malo byť v súčasnosti minimum.

kresťana, aktívne sa zapájal do života miestneho spoločenstva a bol svedkom a darom pre ostatných.

Predsviatostná príprava, ktorej odporúčané trvanie je 1 až 2 roky, je chápaná ako podstatná súčasť iniciačného procesu prispievajúca k účinnosti birmovania. Dokument ČBK o smerovaní katechézy z roku 2015 výslovne vyjadruje jej sekundárne postavenie voči pôsobeniu Božej milosti, čo ostatné smernice nikdy nepopierajú, ale vychádzajúc z reality nedostatočnej pastorácie mládeže často pripisujú katechetickú prípravu veľký význam. Ostáva otázkou, či tento prístup neadekvátne nezaťažuje birmovanie výchovnou funkciou, ktorá mu v takej miere neprislúcha a zahmlieva skutočnú podstatu tejto sviatosti. Na druhej strane, medzi českými i slovenskými farnosťami sú stále mnohé, v ktorých prebieha príprava len na teoretickej a náukovej úrovni. Zvlášť české smernice pripomínajú vhodnosť katechumenátneho modelu pre prípravu na birmovanie a poukazujú na dôležitosť mystagogickej fázy, ktorá bola ale zatiaľ do praxe zavedená len minimálne.

Hoci je biskup klasicky chápaný ako riadny vysluhovateľ birmovania, vzhľadom k dôležitosti vyjadrenia jednoty troch iniciačných sviatostí väčšina partikulárnych smerníc zhodne akceptuje pravidlo, že v prípade iniciácie dospelých udeľuje birmovanie kňaz, ktorý krstí. Tento postup z pastoračných dôvodov explicitne odmieta smernica olomouckej diecézy. Je potrebné ujasniť, či osoba vysluhovateľa skutočne vypovedá o podstate sviatosti viac ako jej tradičné umiestnenie v rámci celku iniciácie a tak zhodnotiť legitimitu takejto praxe.

2. Systematická časť

2.1. Porovnanie všeobecných a partikulárnych dokumentov

V prvej časti práce sme systematicky predložili analýzu všeobecných a partikulárnych dokumentov Magistéria. Ukázali sme, čo hovoria o birmovaní z teologického hľadiska, akým spôsobom sú jednotlivé aspekty sviatosti v týchto textoch prítomné a na čo je kladený dôraz. To implikuje obraz sviatosti premietajúci sa v pastorácií, živote miestnych spoločenstiev i v súčasnom teologickom uvažovaní. V nasledujúcej časti sa pokúsime výsledky analýzy porovnať, zasadiť do širšieho teologického kontextu a nakoľko sme schopní i kriticky posúdiť. Na záver vyjadríme krátke zhodnotenie súčasného stavu.

A. Birmovanie v kontexte dejín spásy

Z analýzy všeobecných dokumentov Magistéria, ktoré od koncilu jednoznačne vyjadrujú snahu hlbšie porozumieť sviatosti birmovania na základe jej začlenenia do dejín spásy, vyvstáva ako podstatné východisko trojčlenný vzťah medzi rádom sviatostného organizmu, „Ekonomiou“ a „Teológiou“.³⁶⁰ Pre pochopenie jeho významu je potrebné načrtnúť základné línie teológie božských poslání, ktorú vychádzajúc z biblického učenia formuloval sv. Augustín,³⁶¹ rozpracoval sv. Tomáš Akvinský³⁶² a rozvinul a aplikoval v ekleziológii Charles Journet.³⁶³ Cirkev videná vo vzťahu k trinitárnemu tajomstvu a dejinám spásy je zdrojom plnšieho pochopenia troch iniciačných sviatostí.³⁶⁴

Tajomstvo vnútorného života Trojice sa odzrkadľuje v Božích skutkoch v dejinách. Skrze poslania božských osôb sa uskutočňuje Boží zjaviteľský a vykupiteľský plán so svetom, je konštituovaná Cirkev ako spásne spoločenstvo a mystické telo, ktoré má

³⁶⁰ „Cirkevní Otcovia rozlišujú medzi „Teológiou“ a „Ekonomiou“. Prvý termín označuje tajomstvo vnútorného života Boha - Trojice, druhý všetky Božie diela, ktorými sa Boh zjavuje a udeľuje svoj život. Prostredníctvom „Ekonomie“ je nám zjavená „Teológia“; ale naopak, „Teológia“ objasňuje celú „Ekonomiu“. Božie diela zjavujú, kto je Boh sám v sebe; a naopak, tajomstvo jeho vnútorného Bytia osvetľuje chápanie všetkých jeho diel.“ KKC 236; S tým súvisí problematika vzťahu tzv. imanentnej a ekonomickej Trojice. Porov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi*. 2. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 93-102.

³⁶¹ Vydanie v angličtine s poznámkami: AUGUSTÍN. *On the Trinity*. Cambridge: Cambridge university Press, 2002.

³⁶² Porov. *STh* I, q. 43.

³⁶³ Vydanie v angličtine: JOURNET, Charles. *The Church of the Word Incarnate*. London: Sheed and Ward, 1955. Anglický preklad je tiež dostupný online na www.ewtn.com/library/THEOLOGY/CHWORDIN.HTM.

³⁶⁴ Táto časť sa opiera o syntézu sv. Augustína, sv. Tomáša Akvinského a Charlesa Journeta vyvodzujúcu dôsledky pre teológiu sviatosti birmovania, ktorú v svojej práci ponúka Benedikt Mohelník. Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 153-191.

povolanie pokračovať v diele Syna a v ktorého strede je on prítomný živý ako jeho Hlava. Sviatosti sú v Cirkvi darmi, zvláštnymi prostriedkami spásy, skrze ktoré sa pôsobením Ducha Svätého milosť, ku ktorej Kristus vtelením, pozemským životom, smrťou a zmŕtvychvstaním raz a navždy umožnil prístup, dotýka konkrétnych ľudí, ktorí sú v jedinečnom čase a priestore povolání vstúpiť do dejín spásy. Pre správne pochopenie podstaty troch iniciačných sviatostí je trojičná perspektíva zvlášť dôležitá. Ich usporiadanie nie je bezvýznamné, odkazuje na poslania božských osôb do sveta, *ad extra* teda Ekonómii, ktoré rovnako nie sú náhodné, ale odrážajú rád vychádzania v trojjedinom Bohu, *ad intra* teda Teológiu. To, kým Boh je, sa ukazuje v tom, ako koná, a tým je stanovený sviatostný rád, rád milosti. Tak, ako sú viditeľné poslania vo vzájomnom vzťahu konštitutívnymi prvkami dejín spásy, analogicky iniciačné sviatosti utvárajú život kresťana. Ekonómia determinovaná udalosťami charakterizovanými istým miestom a časom umožňuje určiť ideálny čas pre udelenie jednotlivých sviatostí a ich miesto v liturgii Cirkvi. Hoci konštitúcia *Lumen gentium* a na ňu nadväzujúce všeobecné dokumenty Magistéria neobsahujú rozvinutú teológiu božských poslaní, jasne vyjadrujú neopomenuteľnosť tohto vzťahu nie len v rámci teologickej reflexie, ale aj pastoračnej praxe a na viacerých miestach sa jej vyslovene dotýkajú.³⁶⁵

V českých a slovenských partikulárnych smerniciach táto perspektíva takmer úplne absentuje. Ako sme naznačili v závere prvej časti, partikulárne smernice vyjadrujú základné vedomie jednoty troch iniciačných sviatostí, ako aj nutnosti birmovania pre plnú iniciáciu, niektoré ich dokonca zdôrazňujú, avšak len veľmi zriedka zároveň jasne poukazujú na ich teologické dôvody, teda ukotvenie v dejinách spásy. Výslovnú reflexiu tejto väzby sme našli v smernici košickej arcidiecézy, ktorá odôvodňuje spoločné udeľovanie troch iniciačných sviatostí zvýraznením jednoty paschálneho mystéria. Ide zároveň o jediný odkaz na dejiny spásy v existujúcich smerniciach slovenských biskupov. Podobne túto skutočnosť naznačuje záver veľkonočného pastierskeho listu biskupa Františka Václava Lobkowicza, kde dáva do súvislosti Rok viery s Rokom birmovania.³⁶⁶

³⁶⁵ Porov. LG 1-11; *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 34; Ján Pavol II., „Homília v Coventry“, DC, 79 (1982), s. 591-592; Benedikt XVI. „Sacramentum caritatis“, AAS, 99 (2007), s. 113-114, čl. 12, 117-118, čl. 16-18.

³⁶⁶ „Ako sú si tieto dve témy blízke! Veď len v Duchu Svätom je možné povedať Ježiš Kristus je Pán. A uveriť v neho znamená nastúpiť na cestu večného života... Živý obsah veľkonočného tajomstva zostáva trvale prítomný mocou Ježiša Krista v Božom slove, vo sviatostiach a v celom organizme cirkvi. Nestaviame na múdrosti ľudskej ale Božej. Duch Svätý je ten, ktorý človeku osvetľuje cestu a uvádza do plnosti pravdy. Dovoľme mu v nás dokončiť dielo začaté v svätom krste.“ Porov. ACAC 2/1997. LOBKOWICZ, František Václav. *Velikonoční pastýřský list*.

S týmto základným východiskom súvisia i ďalšie dva aspekty výrazne prítomné vo všeobecných dokumentoch Magistéria, a to väzba medzi udalosťou Turíc a sviatosťou birmovania a komplementarita diela Krista a Ducha Svätého ako základ pre jednotu troch iniciačných sviatostí. Pokoncilné dokumenty často pripomínajú priamu väzbu medzi udalosťou Turíc a birmovaním s cieľom naznačiť kontinuitu s praxou prvotnej cirkvi a vyzdvihnúť hlavný účinok sviatosti, ktorým je zvláštny dar Ducha Svätého.³⁶⁷ Tento pohľad je však na viacerých miestach doplnený dôrazom na to, že pre pochopenie role, ktorú hrajú Turíce v otázke špecifickosti birmovania je potrebné vnímať vnútorné prepojenie medzi udalosťami dejín spásy.³⁶⁸ Viditeľné poslania sme schopní rozlišovať, a tak poznávať pluralitu medzi osobami Trojice a ich špecifickú úlohu v ekonómii. Zároveň ich nie je možné oddeľovať a je potrebné vnímať komplementaritu a kontinuitu medzi dielom Syna a Ducha Svätého. Jednota paschálneho tajomstva a úzky vzťah medzi poslaním Syna a vyliatím Ducha Svätého na Turíce sú všeobecným Magistériom explicitne označené za dôvody spoločného udeľovania iniciačných sviatostí dospelým katechumenom a zakladajú nutnosť dostatočne vyjadriť jednotu iniciácie i v prípade, keď sú krst, birmovanie a eucharistia slávené oddelene.³⁶⁹ V partikulárnych smerniciach sa objavuje vedomie ústredného postavenia paschálneho tajomstva v rámci iniciačnej katechézy.³⁷⁰ Na Turíce sa však odvolávajú len priamo v súvislosti s účinkami birmovania a pôsobením Ducha Svätého v živote človeka.³⁷¹ Chýba komplexnejšie porozumenie vzťahom medzi udalosťami tvoriacimi dejiny spásy, ktoré je potrebné pre prehĺbenie vnímania celku iniciácie.

B. Sviatostné znamenie birmovania

Tradičná definícia sviatostí ako znamení a nástrojov spásy, ktorú koncil a následné všeobecné dokumenty Magistéria jednomyselne prijímajú, upriamuje pozornosť na úzky vzťah medzi liturgickou praxou a náukou Cirkvi. Zmyslami vnímateľné slová

³⁶⁷ Porov. Pavol VI. „Divinae consortium naturae“, *AAS*, 63 (1971), s. 659; KKC 1302; Ján Pavol II. „Homília v Imole“, *AAS*, 78 (1986), s. 1230-1235; Ján Pavol II. *Posolstvo k 13. svetovému dňu mládeže*; Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 30. septembra 1998*.

³⁶⁸ Porov. *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 34-35; Porov. Benedikt XVI. „Sacramentum caritatis“, *AAS*, 99 (2007), s. 113-114, čl. 12; František. *Generálna audiencia z dňa 23. mája 2018*.

³⁶⁹ Porov. SC 71; Pavol VI. „Divinae consortium naturae“, *AAS*, 63 (1971), s. 658.

³⁷⁰ Porov. Česká biskupská konferencia. *Dokument o směřování katecheze*, čl. 24, 56.

³⁷¹ Porov. RADKOVSKÝ, František. *Pastýřský list na zahájení církevního roku 2011-2012*; GRAUBNER, Jan. *Pastýřský list na první neděli adventní*; DUKA, Dominik. *Novoroční pastýřský list arcibiskupa pražského (01.01.2012)* [2018-11-20]. <<http://www.dominikduka.cz/vyjadreni/novorocni-pastyrsky-list-arcibiskupa-prazskeho>>; TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*.

a gestá, ktoré sú súčasťou sviatostného znamenia (lat. *sacramentum*) nie len udeľujú charakter (lat. *res et sacramentum*) a zvláštnu milosť (lat. *res*), čím posväcujú človeka, budujú Cirkev a oslavujú Boha, ale aj ozrejmujú podstatu sviatosti a tak veriacich vedú k hlbšiemu pochopeniu toho, čo sa reálne deje.³⁷² Takto chápaná edukačná funkcia sviatostného znamenia je preto dôležitým kritériom pre usporiadanie obradov v rámci liturgie. Liturgické slávenie, ktoré jasne vyjadruje jednotu iniciácie skrze jednotlivé úkony (slová a gestá), ale aj celkové usporiadanie obradov je od koncilu prioritou prítomnou v dokumentoch všeobecného Magistéria.³⁷³ Pokoncilní pápeži v svojich kázňach miestami popisujú účinky sviatosti vychádzajúc z viditeľných liturgických prvkov s dôrazom na vzťahy medzi krstom, birmovaním a eucharistiou.³⁷⁴ Vysvetľujúce obrady, ktoré sú súčasťou nového obradu birmovania, umožňujú plnšie pochopiť význam podstatného obradu, hĺbku sláveného tajomstva a jeho trinitárny a ekleziálny rozmer.

Sviatostné znamenie zviditeľňuje jednotu Božieho stvoriteľského a spasiteľského plánu v dejinách,³⁷⁵ trinitárneho sebadarovania plne realizovaného v osobe Ježiša Krista. Jeho trvalá hypostatická únia ustanovuje úzky vzťah medzi viditeľným a neviditeľným aspektom sviatostí, ktorý je vyjadrený pojmami „znamenie a nástroj“, či „účinné znamenie“. Kristus sám bol sviatosťou Otcovej lásky³⁷⁶ a jeho ľudská prirodzenosť bola božskou prirodzenosťou prijatá ako jej viditeľné znamenie a nástroj zmierenia. Udalosti Kristovho života (tzv. *mysteria vitae Christi*), teda všetky jeho pozemské slová a skutky, boli spasiteľné, anticipovali moc jeho veľkonočného tajomstva a umožnili existenciu sviatostí ako zvláštnych prostriedkov milosti daných Cirkvi a skrze Cirkev svetu.³⁷⁷ Cirkev pokračuje v diele vteleného Syna, a preto je vďaka svojej viditeľnej i neviditeľnej stránke sviatosťou jednoty, ktorá sa v Kristovi realizuje. „To, čo bolo na našom Spasiteľovi viditeľné, prešlo do jeho tajomstiev,“³⁷⁸ a tak je liturgia od počiatku chápaná ako miesto teológie, vyjadrenie viery spoločenstva.³⁷⁹ Skrze sviatosti Boh koná „po spôsobe prijímateľa“ v životoch ľudí

³⁷² Porov. SC 59; KKC 1152.

³⁷³ Porov. SC 71; Pavol VI. „*Divinae consortium naturae*“, *AAS*, 63 (1971), s. 658.

³⁷⁴ Porov. Benedikt XVI. *Homília počas Missa chrismatis* (21.04.2011); František. *Generálna audiencia z dňa 30. mája 2018*.

³⁷⁵ Porov. Benedikt XVI. *Homília počas Missa chrismatis* (21.04.2011).

³⁷⁶ Jn 14,9: „Kto videl mňa, videl aj Otca.“ Jn 1,14: „To Slovo sa stalo telom a prebývalo medzi nami a my sme videli jeho slávu, slávu, akú má od Otca jednorodný Syn, plný milosti a pravdy.“ Kol 1,15: „On je obraz neviditeľného Boha, prvorodený všetkého tvorstva.“

³⁷⁷ Porov. KKC 1115.

³⁷⁸ Lev Veľký, *Homília 74.2*.

³⁷⁹ Platí, že *lex orandi, lex credendi*. Porov. KKC 1124.

žijúcich v konkrétnom priestore a čase. Zmyslami vnímateľná rovina sviatostného rádu (jednotlivé úkony, ako aj celkové usporiadanie liturgie) je ich podstatnou súčasťou a musí pravdivo odkazovať na pôsobenie neviditeľnej Božej milosti. Ak sú charakter a milosť birmovania skutočne tak úzko prepojené s účinkami zvyšných dvoch iniciačných sviatostí, je potrebné, aby to bolo zrejme aj z liturgickej a pastoračnej praxe.

V českých a slovenských partikulárnych smerniciach nie je vzťah jednoty liturgie a viery dostatočne reflektovaný. Sviatostné znamenie birmovania je často vnímané izolovane, len ako priamy odkaz na zvláštny dar Ducha Svätého. To znemožňuje vnímať problematickosť súčasnej situácie, keď sú iniciačné sviatosti udeľované s veľkým časovým rozstupom a v novom poradí. Tento stav je akceptovaný, či preferovaný na základe jemu zodpovedajúcich pastoračných dôvodov.³⁸⁰ Nastáva pozoruhodný paradox, keď kvôli nedostatočnej teologickej reflexii sa často úprimne deklarovaná pastoračná starostlivosť stáva prekážkou pre autentické pochopenie sviatosti birmovania zo strany veriacich.

C. Vzťah birmovania k ostatným iniciačným sviatostiam, všeobecnému kňazstvu a apoštolátu

Neopomenuteľnosť sviatosti birmovania v učení II. vatikánskeho koncilu a následných dokumentoch univerzálneho Magistéria je daná pojmom všeobecného kňazstva Božieho ľudu, ktorý má v koncilnej ekleziológii ústredné miesto. Logike kresťanskej iniciácie, ktorá je rozhodujúca pre jej usporiadanie, nie je možné porozumieť bez dôsledného zohľadnenia tohto pojmu a v ňom zakotvenej jednoty troch iniciačných sviatostí a centrálného postavenia eucharistie.

Najvlastnejšou činnosťou spoločenstva Cirkvi a posledným zmyslom života každého človeka je bohopocta.³⁸¹ Avšak jediným a pravým veľkňazom Nového zákona, schopným prinášať dokonalú obeť Otcovi je Ježiš Kristus.³⁸² On plne odpovedá na Otcove sebadarovanie, prežíva v bezprostrednom vzťahu s ním každý okamih svojho ľudského života a ostáva verný svojmu synovstvu až do konca a za každú cenu, keď na

³⁸⁰ Vzťahom medzi iniciačnými sviatosťami sa budeme viac venovať v ďalšej časti. Neschopnosť vnímať úzky vzťah medzi vierou a liturgiou sa vo väčšine prípadov prejavuje v situácií, ktorá nastáva u ľudí pokrstených v detstve (prehodené porade a posúvanie do neskoršieho veku). Uvádžame však ojedinelý prípad olomouckej arcidiecézy týkajúci sa iniciácie dospelých: „Ku krstu dospelých liturgicky patrí aj sviatosť birmovania. Avšak je vhodné, aby títo konvertiti mali ďalšiu príležitosť stretnúť sa osobne s biskupom...“ Porov. ACAO 1/1997; ACAO 5/2010.

³⁸¹ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. Teologická východiska pro pochopení svátosti bířmování. In Kolektiv autoru. *Bířmování jako posila a pečeť*. Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, 2015, s. 43.

³⁸² Porov. napr. Hebr 7, 26-28.

kríži s dôverou odovzdáva všetko čo má. Na tomto jedinom Kristovom kňazstve je možné mať účasť dvoma podstatne sa líšiacimi spôsobmi, ktoré sú na seba navzájom zamerané. Všeobecné kňazstvo veriacich a hierarchické kňazstvo vysvätených služobníkov je nutné od seba odlišovať, no neoddeľovať, keďže sa vzájomne potrebujú a majú spoločný cieľ – bohoslužbu, ktorá sa vrcholným spôsobom uskutočňuje v slávení eucharistie.³⁸³ Plne aktívna účasť veriacich na eucharistii je možná vďaka ich všeobecnému kňazstvu, ktoré je konštituované v krste a birmovaní. Skrze Krista sú iniciovaní do života s Kristom a v Kristovi,³⁸⁴ ktorý má plne eucharistický charakter.

Usporiadanie iniciácie a katechumenátu prisudzujúce eucharistii centrálné miesto je jasne obsiahnuté už v koncilných dokumentoch,³⁸⁵ ktoré nasleduje konštitúcia *Divinae consortium naturae*, nový obrad³⁸⁶ a *Katechismus katolíckej cirkvi*. Hoci všeobecné dokumenty pripúšťajú z „vážnych dôvodov“ zámenu klasického poradia iniciačných sviatostí a účasť na eucharistii je vďaka plnohodnotnosti krstu možná aj pred prijatím birmovania, trvalá tradícia cirkvi svedčí o normálnom mieste birmovania po krste a pred prvým prijatím eucharistie. Zvláštny dôraz na eucharistiu ako stred a vrchol sviatostného rádu, cieľ iniciácie a kľúč k pochopeniu celého ľudského života obsahuje apoštolský list Jána Pavla II. o eucharistii *Dominicae Cenae*.³⁸⁷ Na neho sa odvoláva i Benedikt XVI, ktorý tému utvárania kresťanskej existencie nasmerovanej k eucharistii kontinuálne a systematicky v svojich dokumentoch pripomínal. V posynodálnej apoštolskej exhortácii *Sacramentum caritatis*³⁸⁸ za podpory biskupov z celého sveta,³⁸⁹ explicitne poukazuje na nutnosť vyvodiť z koncilnej náuky o eucharistii ako zdroji a cieľi života a poslania Cirkvi dôsledky pre rád (lat. *ordo*) kresťanskej iniciácie a vyzýva k prehodnoteniu miestnej pastoračnej praxe z tohto hľadiska. Jasne pritom nadväzuje na predchádzajúce učenie Magistéria, ukazuje cestu k autentickému pochopeniu birmovania a zároveň stanovuje jednoznačné kritérium, ktoré musí mať pri

³⁸³ II. vatikánsky koncil tak vracia vyváženosť do magisteriálneho učenia po tom, čo na základe reformačných kontroverzií bolo všeobecné kňazstvo stále súčasťou cirkevnej náuky, no dôraz bol na služobnom kňazstve hierarchie. Porov. LG 10.

³⁸⁴ Porov. 2 Kor 5, 17-18.

³⁸⁵ Porov. SC 64; PO 5.

³⁸⁶ To platí napriek vyššie popisovanej skutočnosti, že „v rubrikách nového obradu birmovania ani v jeho euhologických textoch nie je o eucharistii prítomná žiadna zmienka a tak v prípade, že je birmovanie udeľované mimo omše, príp. v neskoršom veku po prvom prijatí eucharistie, čo nový rituál pripúšťa, prepojenie birmovania a eucharistie ostáva len málo zreteľné.“ Vid' s. 23.

³⁸⁷ Porov. Ján Pavol II. „*Dominicae Cenae*“, *AAS*, 72 (1980), s. 124, čl. 7.

³⁸⁸ Porov. Benedikt XVI. „*Sacramentum caritatis*“, *AAS*, 99 (2007), s. 117-119, čl. 16-18, s. 165-166, čl. 79.

³⁸⁹ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. Teologická východiska pro pochopení svátosti birmování, s. 47.

rozhodovaní na miestnej úrovni v ďalších otázkach³⁹⁰ týkajúcich sa birmovania prioritu. Je zrejmé, že toto teologické kritérium, vychádzajúce z podstaty sviatosti, nemôže byť jednoducho opomenuté kvôli aktuálnym pastoračným potrebám.

V prípade iniciácie dospelých je dikcia väčšiny českých a slovenských partikulárnych dokumentov v súlade s týmto kritériom. Smernice požadujú, aby boli dospelým kandidátom udelené iniciačné sviatosti v rámci jedného slávenia, tradične na Veľkonočnú vigíliu a osobné stretnutie konvertitov s biskupom, nedostatočnú pripravenosť k birmovaniu a príležitosť pre ďalšiu formáciu označujú za dôvody nedostatočné k vyčleneniu sviatosti.³⁹¹ Naopak je tomu v dvoch prípadoch. Ako sme vyššie ukázali, smernica olomouckej arcidiecézy explicitne nariaďuje i v prípade dospelých katechumenov oddelené udeľovanie birmovania, z inde odmietaných pastoračných dôvodov,³⁹² zatiaľ čo eucharistia je prvýkrát udeľovaná spolu s krstom. Nielen, že je tak možnosť vnímať jednotu troch sviatostí značne oslabená, ale birmovanie prichádza o zjavnosť svojho primárneho významu a jeho miesto je určované podružnými kritériami. Na základe tejto, v miestnych podmienkach „normálnej“ schémy, sa javí sviatosť birmovania ako vrchol iniciácie, ku ktorej je potrebná vyššia formácia ako k prijatiu eucharistie. Možnosť oddeliť birmovanie od zvyšku iniciácie dospelých a presunúť ho na neskoršiu dobu, napr. na Turíce je v nových Obradoch iniciácie dospelých predkladaná ako výnimka v jednotlivých prípadoch, preto o tento článok nie je možné oprieť ustanovenie smernice olomouckej arcidiecézy, ktorá tento postup zavádza ako pravidlo pre všetkých. Pastoračné dôvody uprednostňuje i smernica košickej arcidiecézy v prípade iniciácie detí katechetického veku. Prioritou je „duchovné dobro spoločenstva“,³⁹³ pre ktoré je údajne dôležité, aby deti prijali birmovanie neskôr spolu s ostatnými spolužiakmi absolvujúcimi dlhšiu prípravu. Vzhľadom k tomu, že v niektorých slovenských farnostiach je stále praxou, že predsviatostná príprava prebieha výhradne v školskom prostredí na hodinách náboženstva, je možné, že dieťa v katechetickom veku bude v období katechumenátu pripojené k spolužiakom pripravujúcim sa na jednu z iniciačných sviatostí. Skutočnosť, že sviatosť birmovania príjme skôr v rámci spoločného slávenia iniciácie môže vzbudiť

³⁹⁰ Napr. pri stanovení minimálneho veku birmovancov, v prípade veriacich pokrstených hneď po narodení, alebo oddelenie birmovania od krstu a eucharistie v prípade dospelých katechumenov.

³⁹¹ Porov. Česká biskupská konference. *Dokument o směřování katecheze*, čl. 54, 56; ACAP 11/2008; ACAP 2/2017; ACAP 4/2006; ACAP 9/2012; ACAC 2/1997, čl. 4; Tkáč. *Smernica pre katechetickú prípravu dospelých na krst, prijatie Eucharistie a na vstup do plného spoločenstva Cirkvi*.

³⁹² Porov. ACAO 1/1997; ACAO 5/2010.

³⁹³ Porov. ACAC 2/1997, čl. 4.

v rovesníkoch otázky, či prípadne pocit nespravodlivosti. Podľa našej mienky sa však jedná viac o príležitosť pre vysvetlenie a posilnenie vnímania celku iniciácie, než naopak o dostatočný dôvod pre oddialenie birmovania. Zároveň smernica pripúšťa nedostatočnú zrelosť pre prijatie birmovania u detí v katechetickom veku, čo opäť stavia birmovanie do nadradenej pozície voči eucharistii.

V prípade skupiny veriacich, ktorí boli pokrstení ako deti, dochádza na základe rozhodnutia biskupských konferencií o minimálnom veku pre prijatie birmovania³⁹⁴ prakticky vo všetkých českých a slovenských diecézach k zmene tradičného poradia, ktoré podľa všeobecného Magistéria najlepšie vystihuje zmysel iniciácie ako celku a podstatu jednotlivých sviatostí. Pozoruhodný fakt, že žiadna z partikulárnych smerníc tento stav nijak nereflektuje³⁹⁵ môže naznačovať, že súčasná situácia nie je vnímaná ako problematická kvôli nedostatočnému pochopeniu teológie sviatosti birmovania, vychádzajúcej z pojmu všeobecného kňazstva a jej primárnych účinkov, ktoré sú následne zamieňané za účinky odpovedajúce pastoračným požiadavkám. Namiesto poctivého hľadania nového uchopenia birmovania, v ktorom by sa hlboký teologický vhlád a porozumenie podstate sviatosti stretli so schopnosťou načúvať potrebám dnešného človeka, a tak by mali za následok jej plodné prijímanie, dochádza k odmietaniu či podceňovaniu teologických východísk a ich dôrazy sú označované za nezmyselné „intelektuálne uspokojenie“,³⁹⁶ ktoré nestačí či nemá rozhodujúce miesto v snahe o účinnú pastoráciu.³⁹⁷

Pri menovaní iniciačných sviatostí používajú celocirkevné dokumenty konštantne klasické poradie, čo napriek opísanému stavu platí i o väčšine partikulárnych

³⁹⁴ Ide o vek 14 r. – v prípade slovenských farností, kde prichádza biskup raz za 5 r. je možné udeliť birmovanie už vo veku 13 r. – niektoré slovenské smernice však uvádzajú min. vek 13 r. bez tejto podmienky. V praxi je však priemerný vek prijímateľa na Slovensku približne 16 r., v českých farnostiach je to veľmi rôznorodé. Porov. Pokyny pro udělování svátostí (BK ČSFR 5–17/10. – 11. 10. 1990); ACEN 1/2009.

³⁹⁵ Väčšina smerníc sa jednoducho odvoláva na rozhodnutie BK ČSFR z roku 1990, ktoré argumentuje: „Sviatosť birmovania je sviatosťou kresťanskej dospelosti, preto sa na ňu je možné pripravovať až od 14 r.“ Porov. Pokyny pro udělování svátostí (BK ČSFR 5–17/10. – 11. 10. 1990). Problematickosť pojmu „dospelosť“ popíšeme v časti E. venovanej prijímateľovi.

³⁹⁶ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Teologická východiska pro pochopení svátosti birmování*, s. 104.

³⁹⁷ Aj renomovaný autori ako James Mallon sa miestami uspokojia s povrchným konštatovaním ako napr.: „Nemienim sa tu zaoberať otázkou poradia týchto sviatostí, ani vhodného veku kedy ich prijímať. To nám k riešeniu problému nepomôže. Zásadné otázky sú rovnaké ako tie, ktorými sme sa už zaoberali skôr: Ako zapojiť rodičov a ako ľuďom pomôcť, aby na prijatie sviatosti boli pripravení? Zásadný totiž nie je vek ani poradie, v akom (mladý človek) sviatosti prijíma, ale pripravenosť.“ Porov. MALLON, James. *Proměna farnosti*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2018, s. 200. Starosť o plodné prijímanie sviatosti je v každom prípade chvályhodné a na mieste. Pre hlbšie pochopenie celku iniciácie a tak vytvorenie adekvátnych pastoračných prístupov však je potrebné vnímať dôležitosť oboch rovín a úzkych vzťahov medzi nimi.

smerníc.³⁹⁸ Výnimkou sú dva slovenské dokumenty,³⁹⁹ ako aj jedna zo smerníc pražskej arcidiecézy označujúca udelenie birmovania po prvom prijatí eucharistie za „klasickú cestu“,⁴⁰⁰ čo je možné akceptovať len ako poukaz na v súčasnosti najrozšírenejšiu prax.

Vedomie nutnosti birmovania k plnému rozvinutiu duchovného života je zhodne prítomné v dokumentoch všeobecného i partikulárneho Magistéria, čo sa v príhovoroch pápežov a pastierskych listoch miestnych biskupov prejavuje častými povzbudeniami veriacich k prijatiu tejto sviatosti, hoci aj v neskoršom veku. Partikulárne dokumenty síce hovoria o vzťahu medzi krstom a birmovaním, zvláštnom dare Ducha Svätého a dovŕšení prijatia veriaceho do spoločenstva Cirkvi, no pojmu všeobecného kňazstva, ktorý je v celocirkevných dokumentoch výslovný a dominantný sa dotýkajú len nepriamo. To naznačuje absenciu hlbšieho vnímania celku iniciácie, vzťahu medzi birmovaním a eucharistiou, a tak podstaty toho, prečo je birmovanie potrebné k dokonalosti účasti na Božom živote.

Chýbajúci dôraz na pojem všeobecného kňazstva v partikulárnych dokumentoch má rovnako za následok isté rozdiely v prístupe k apoštolátu. V dokumentoch všeobecného Magistéria je možné od koncilu rozlišovať pojem kresťanský apoštolát konštituovaný v človeku samým Kristom na ontologickej úrovni skrze krst a birmovanie. Udelenie ďalšieho mandátu nie je nutné a účasť každého kresťana na apoštoláte Cirkvi uskutočňovaná najrôznejšími spôsobmi je nielen možnosťou, ale priamo povinnosťou, či povolaním vychádzajúcim z podstaty kresťanskej existencie - pripodobnenia ku Kristovi poslanému

Otcom a posielajúcemu svojich učeníkov v moci Ducha do celého sveta.⁴⁰¹ Plne iniciovaný kresťan tak koná v sile svojho všeobecného kňazstva, nielen na základe účinkov samotného birmovania.⁴⁰² S birmovaním je oproti tomu ako jeho vlastný účinok priamo spájaná schopnosť vydávať dokonalejšie svedectvo celého života. Na základe kontextu, v ktorom sú tieto výrazy používané usudzujeme, že *svedectvo* je možné chápať ako verejné, v rôznych okolnostiach sa uskutočňujúce priznanie ku kresťanskej viere a životu, zatiaľ čo *apoštolát* skôr ako aktívne a cielené odovzdávanie

³⁹⁸ Porov. Česká biskupská konference. *Dokument o směřování katecheze*, čl. 25; ACAP 4/2006; ACAP 9/2012; ACEB 10/2015; LOBKOWICZ, František Václav. *Velikonoční pastýřský list*; ACEN 1/2009; ACAC 2/1997; TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu dospelých*; Biskupský úrad Spišská kapitula. *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*, s. 29, 46.

³⁹⁹ TKÁČ, Alojz. *Deklarácia o katechéze*; Konferencia biskupov Slovenska. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013*, čl. 36.

⁴⁰⁰ ACAP 11/2008; ACAP 2/2017.

⁴⁰¹ Porov. Mt 28, 16-20.

⁴⁰² Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 57.

viery.⁴⁰³ I keď je možné v textoch jednotlivých pápežov pozorovať odlišné akcenty,⁴⁰⁴ apoštolát nie je nikdy chápaný oddelene od všeobecného kňazstva. V partikulárnych dokumentoch viac vystupuje do popredia osoba prijímateľa, ktorý ako dospelý kresťan vedome berie na seba spoluzodpovednosť a istým spôsobom sa zaväzuje k aktívnej účasti na živote spoločenstva.

D. Účinky birmovania

„Doktrinálny rozvoj týkajúci sa sviatosti birmovania behom posledných desaťročí zdôraznil skôr všeobecnú koncepciu tejto sviatosti v kontexte ekleziológie než jej jednotlivé účinky.“⁴⁰⁵ Všetky dokumenty všeobecného Magistéria v tejto veci priamo citujú, či parafrázujú koncilné dokumenty zhrňajúce účinky birmovania do troch bodov: (1) dokonalejšie spojenie s Kristom a Cirkvou⁴⁰⁶ (2) a udelenie zvláštneho daru/sily Ducha Svätého, (3) ktorý vedie k dokonalejšiemu svedectvu celého kresťanského života.⁴⁰⁷ Skrze sviatostné znamenie birmovania sú prijímateľovi udelené dva typy účinkov – charakter a milosť. Zatiaľ, čo náuka o sviatostnom charaktere sa opiera o komplementaritu krstu a birmovania pri utváraní všeobecného kňazstva zacieleného k eucharistii, čím poukazuje na potrebu porozumieť pojmom bohoslužba a obeť, náuka o sviatostnej milosti, súvisí s často používanou analógiou medzi prirodzeným a nadprirodzeným životom, a tak vyžaduje rozpracovanie pojmu dokonalosť. Mimoriadny dar Ducha Svätého predstavuje skôr než špecifický účinok birmovania, snahu nájsť prvok, ktorý odkazuje na udalosť Turíc a zjednocuje ostatné účinky spojené s pomazaním krizmou.⁴⁰⁸ Všeobecné dokumenty sa venujú účinkom rozlišujúc

⁴⁰³ „Zdá sa, že apoštolát a svedectvo nie sú celkom identické skutočnosti... V čom presne spočíva svedectvo či účasť na apoštoláte však nie je zreteľne vymedzené, a práve to môže byť príčinou nejasných či viacznačných výkladov.“ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 56-57.

⁴⁰⁴ Zatiaľ, čo homíliách Jána Pavla II. vystupujú do popredia aktivity vychádzajúce z účinkov birmovania, a tak sa často dotýka nie len svedectva, ale aj apoštolátu (na čo má však do veľkej miery vplyv i literárny žáner homílie), Benedikt XVI. najčastejšie hovorí o utváraní kresťanského bytia pôsobením Ducha Svätého primárne vovádzajúcim človeka do väčšej intimity s Bohom, ktorá je prameňom vychádzania zo seba k druhým. Pápež František zas prorocky apeluje na svedectvo a apoštolát ako podstatné prvky kresťanskej existencie pripomínajúc ich ekleziálny charakter.

⁴⁰⁵ MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 81.

⁴⁰⁶ Porov. LG 10 a AG 36.

⁴⁰⁷ Porov. AA 3, LG 34, AG 11 a 36. Tu sa znova dotýkame problematiky rozlíšenia apoštolátu a svedectva, ktorej sme sa dotkli v časti o jednote iniciácie. Plnosť darov Ducha Svätého, ktorý završuje utváranie kresťanského bytia umožňuje, aby skrze činnosti vychádzajúce z toho, kým človek je (*Agere sequitur esse*) mohol dokonalejšie uskutočňovať svoje povolanie k svedectvu celého života.

⁴⁰⁸ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 81; Sv. Tomáš Akvinský na mnohých miestach opakuje, že hlavným účinkom birmovania je plnosť Ducha Svätého, inak plnosť milosti, ktorá pripodobňuje veriacich ku Kristovi. Porov. *STh* III, q. 72. Ostatné účinky vždy nejakým spôsobom interpretujú tento hlavný účinok. Pre lepšie uchopenie pôsobenia tejto sviatosti je však ďalšie teologické rozvinutie potrebné.

charakter a milosť len zriedka.⁴⁰⁹ Použité komparatívy, ktorými sú účinky birmovania popisované zachytávajú úzke prepojenie medzi krstom a birmovaním a vyjadrujú skutočnosť, že birmovanie je chápané ako *augmentum* – rozmnoženie či rozvinutie krstnej milosti.⁴¹⁰ To spôsobuje ťažkosti v popise individuálnych účinkov birmovania a s tým spojené rozpaky v pastorácií. Vyššie spomenuté tri body v kontexte ostatných akcentov všeobecných dokumentov Magistéria⁴¹¹ však predstavujú dobre dané východiská pre ďalšiu potrebnú teologickú reflexiu. Poukázanie na ich vzťah k sviatostnému charakteru a milosti na základe pojmov bohoslužba a dokonalosť tak môže viesť k diferencovanejšiemu pochopeniu účinkov tejto sviatosti.⁴¹²

V snahe pomenovať špecifické účinky birmovania vychádzajú partikulárne dokumenty z primárne pneumatického charakteru tejto sviatosti,⁴¹³ teda zo skutočnosti prítomnej naprieč všeobecnými dokumentmi a to, že birmovanie udeľuje zvláštny dar Ducha Svätého uschopňujúci k dokonalejšiemu svedectvu života viery. Je prirodzené, že príležitostné príhovory biskupov smerované k birmovancom, či miestnemu spoločenstvu častejšie pripomínajú činnosti vychádzajúce z milosti birmovania⁴¹⁴ v kontexte konkrétnych okolností života partikulárnej cirkvi. Ak však smernice chápu kresťanskú dospelosť v prílišnej závislosti od dospelosti na prirodzenej rovine,⁴¹⁵ nielen že sa kladie nadmerný dôraz na prijímateľa sviatosti a jeho pripravenosť vziať na seba zodpovednosť a konkrétne apoštolské povinnosti, ale takýto popis účinkov môže miestami vyznievať ako aktivizmus, ktorý sa od mladého veriaceho očakáva s príchodom istého veku. Nestačí, ak sa militantný slovník, ktorý v minulosti v súvislosti s birmovaním prevládal, zmení na aktivistický. Birmovanie uschopňuje človeka dávať celý svoj život – akýkoľvek dobrý skutok, kdekoľvek a v každom veku – ako obeť Bohu, naplno sa aktívne účastniť bohoslužby Cirkvi vrcholiacej v slávení eucharistie, a tak realizovať svoje všeobecné kňazstvo. Boh tak vylieva svoju milosť do

⁴⁰⁹ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 9; Porov. CIC, kán. 879; KKC 1304; Benedikt XVI. *Homília v Sydney* (20.07.2008); František. *Generálna audiencia z dňa 30. mája 2018*.

⁴¹⁰ Porov. MULLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladateľstvá, 2010, s. 689.

⁴¹¹ Jednota a klasické poradie troch iniciačných sviatostí, centralita eucharistie a všeobecné kňazstvo ako účasť všetkých veriacich na *tria munera Christi* a apoštoláte Cirkvi.

⁴¹² Prihliadnuc ku charakteru tejto práce a jej cieľu, nemáme pre podrobnú a kvalifikovanú teologickú reflexiu v tejto veci potrebný priestor. Odkazujeme preto na príslušnú časť práce Benedikta Mohelníka, ktorá rozpracováva problematiku účinkov birmovania, ktorú sme načrtli: MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svätého*, s. 192-269.

⁴¹³ Krst i birmovanie obsahujú nutne kristický i pneumatický aspekt, no zatiaľ čo krst má primárne kristický a sekundárne pneumatický charakter, v prípade birmovania je to naopak.

⁴¹⁴ Ako sme spomenuli v časti o apoštoláte, tento jav pozorujeme i v príhovoroch Jána Pavla II., zatiaľ čo Benedikt XVI. sa oveľa viac sústreďuje na utváranie kresťanského bytia prostredníctvom iniciácie.

⁴¹⁵ Otázke veku prijímateľa a pojmu dospelosti sa budeme venovať v nasledujúcej časti.

konkrétnych životných okolností človeka a umožňuje mu stále viac zakúšať život v plnosti,⁴¹⁶ ktorého prísľub obdržal v krste. To naznačuje oveľa širšie spektrum toho, k čomu je veriaci uschopnený vďaka v ňom pôsobiacim účinkom iniciačných sviatosti, ako len úzko chápaný podiel mladých na konkrétnych aktivitách v rámci farnosti, ktoré sa od nich v rôznej miere požadujú v priebehu prípravy. Smernice a texty biskupov nemusia priamo a zámerne k takémuto redukovanému obrazu smerovať, ale podľa našej mienky, nie sú schopné ani naplno predstaviť bohatstvo účinkov, ktoré sa veriacemu v dare birmovania ponúka.

Partikulárne dokumenty pripisujú sviatosti birmovania nasledujúce účinky: dovriešenie krstu, plnosť darov Ducha Svätého, dar zvláštnej sily k svedectvu, službe druhým, prebratiu zodpovednosti za svoju vieru a aktívnej účasti na živote miestneho spoločenstva, ďalej užšie pripojenie k spoločenstvu a zrelosť osobnosti. Spôsob a kontext katechézy, v ktorom sú tieto účinky popisované však zväčša značne zdôrazňuje rád činnosti a skutočnosti, ktoré sa dejú *ex opere operantis* a sú dôsledkom plodného prijatia sviatosti, než účinky na ontologickej rovine, ktoré sa dejú *ex opere operato*.⁴¹⁷ Celkom absentuje vnímanie účinkov birmovania vo vzťahu k eucharistii.

Ako sme spomenuli v prvej časti práce, špecifikom slovenských smerníc je vnímanie prepojenia medzi sviatosťou birmovania a sviatosťou manželstva. Rovnako sa v niektorých prípadoch uvádza birmovanie ako podmienka pre vykonávanie katechetickej služby. To naznačuje snahu vnímať širší kontext každodenného života a špecifického povolania ako miesto, kde človek koná v sile milosti plnej iniciácie. Smernica olomouckej arcidiecézy usiluje o poukázanie na potrebu živej viery, ktorú sa snaží u birmovanca prebudiť v období prípravy rôznymi formami. Tieto pokyny považujeme za istý prejav porozumenia tomu, že birmovanie je ako nenahraditeľný ontologický prvok kresťanskej existencie základom pre plnú realizáciu ostatných životných skutočností – napr. životného povolania či služby v Cirkvi.

⁴¹⁶ Porov. Jn 10, 10.

⁴¹⁷ Príkladom, ako sú niektoré pojmy chápané týmto spôsobom, je smernica košickej diecézy, ktorá hovorí o užšom pripojení birmovaného k Cirkvi nie na ontologickej rovine, ale v kontexte predsviatostnej katechézy: „Birmovná katechéza sa usiluje o prehĺbenie príslušnosti ku Kristovej Cirkvi, tak k všeobecnej Cirkvi ako aj k farskému spoločenstvu a pripravuje kandidáta k tomu, že má vziať na seba úlohu Kristovho učeníka a svedka v cirkevnom spoločenstve i v časných záležitostiach.“ Porov. TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania*. Analogicky hovorí o zrelosti smernica olomouckej arcidiecézy. Porov. ACAO 1/2015.

E. Prijímateľ a vzťah sviatosti a katechézy

S nutnosťou sviatosti birmovania k plnej iniciácií, na ktorej sa jednomyseľne zhodujú univerzálne a partikulárne dokumenty Magistéria, súvisí otázka „vhodného času“, v ktorom má veriaci právo a povinnosť prijať túto sviatosť.⁴¹⁸ I keď prax birmovať v prípade nebezpečenstva smrti svedčí o potrebe prijať birmovanie v krajnom prípade bez ohľadu na vek, za normálnych okolností nejde o náhodnú či nič nehovoriacu charakteristiku. Primeraným vekom prijímateľa rozumieme obdobie, keď sa v detstve pokrstený človek dostáva na rovine prirodzeného rozvoja do momentu, kedy je vhodné, aby bol uschopnený ku konaniu na nadprirodzenej rovine, ktoré zodpovedá špecifickým účinkom birmovania.

Hoci *Kódex kanonického práva* i nový obrad zhodne stanovujú vek rozlišovania, teda približne 7 rokov, ako všeobecné pravidlo ohľadom veku prijímateľa, univerzálne dokumenty nezaujímajú v tejto veci vyhranené stanovisko a nevylučujú iné možné riešenia, pre ktoré nie sú jasne vymedzené podmienky. Biskupským konferenciám je daná možnosť stanoviť vyšší minimálny vek prijímateľa, „ktorý sa im zdá byť vhodnejší, aby sa v živote veriacich zdôraznila úplná poslušnosť Kristovi a neochvejné vydávanie svedectva o ňom.“⁴¹⁹ Tento fakt síce poskytuje značnú pastoračnú flexibilitu, no podľa našej mienky zároveň otvára priestor pre rôzne interpretácie a do istej miery legitimizuje konanie zahmlievajúce podstatu sviatosti. Naopak, vek 7 rokov považovaný všeobecnými dokumentmi za normálny vek prijímateľa, rovnako ako usporiadanie iniciácie vyplýva z prirodzenej povahy sviatosti. Zatiaľ, čo milosť krstu pripodobňuje človeka ku Kristovi nakoľko je Božím Synom a dáva mu účasť na jeho osobnej dokonalosti, milosť birmovania je zameraná k dokonalosti prirodzenosti, nakoľko je človek súčasťou spoločenstva všetkých ľudí. Kristus je hlavou tela, s ktorým zdieľa jemu vlastnú plnosť milosti. Vďaka birmovaniu človek participuje na jeho úlohe byť zdrojom milosti pre ostatných. Vek rozlišovania umožňuje človeku vstupovať do vzťahov s druhými ľuďmi, a tak je potrebné, aby bol skrze birmovanie uschopnený k nadprirodzenému konaniu, ktoré s tým súvisí, a tak dosiahol stav kresťanskej dospelosti.⁴²⁰ Pôsobenie milosti je vždy v istom vzťahu k rozvoju prirodzených mohutností človeka,⁴²¹ no dospelosť v ráde milosti je inej povahy ako dospelosť na prirodzenej rovine, a tak sviatosti nemôžu byť chápané ako jednoduchá

⁴¹⁸ Porov. CIC, kán 889; KKC 1306.

⁴¹⁹ *Ordo confirmationis*, Editio typica 1971, čl. 11.

⁴²⁰ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 271.

⁴²¹ *Gratia non tollit naturam, sed perficit*. Porov. *STh* I, q. 1, a. 8.

sakramentalizácia občianskeho života. Všeobecné dokumenty tieto dve roviny vždy odlišujú, čo u partikulárnych smerníc nie je zrejmé. Smernice birmovanie často označujú za sviatosť kresťanskej dospelosti, no zároveň ho tesne spájajú s vekom dospievania na prirodzenej rovine⁴²² a s ním súvisiacimi psychologickými procesmi. Arcibiskup Graubner vysvetľuje negatívnu taliansku skúsenosť s birmovaním v období dospievania nevhodne stanoveným vekom, približne 12 rokov, spadajúcim do obdobia puberty. Oceňuje ČBK za ustanovenie vyššieho minimálneho veku poznamenávajúc, že na základe skúsenosti z vlastnej diecézy odporúča sláviť birmovanie „až v stredoškolskom veku, kedy majú kandidáti náročné obdobie nestability za sebou.“⁴²³ Podľa biskupa Radkovského, by mal birmovanie prijať každý mladý kresťan, „ktorý sa rozhodol pre vieru, a tak už nie je vo viere vedený rodičmi, ale sám preberá zodpovednosť za svoju vieru, k čomu mu najlepšie pomôže sviatosť birmovania, lebo k tomu je určená.“⁴²⁴

Ak teda oba aspekty – normálne miesto birmovania ako aj primeraný vek prijímateľa stanovený vo všeobecných dokumentoch – súvisia s podstatou sviatosti, v prípade, že biskupské konferencie zvolia posunutie birmovania do omnoho neskoršieho veku, čo má v miestnych farnostiach za následok zmenu klasického poradia – teda v oboch aspektoch dochádza k významnej zmene – čo smernice odôvodňujú len zriedka, a to výhradne psychologizujúcim spôsobom, domnievame sa, že je na mieste sa pýtať, či je ich konanie zapríčinené tým, že teologické pochopenie sviatosti v miestnych cirkvách nezodpovedá tomu, ktoré považuje 7 r. za primeraný vek pre birmovanie ako druhú sviatosť kresťanskej iniciácie, alebo či vnímanie tejto súvislosti v miestnych spoločenstvách celkom absentuje a teologické pochopenie nehrá pri rozhodovaní žiadnu úlohu. *Kódex kanonického práva* ako aj nový obrad sú však v otázke vzťahu medzi vekom prijímateľa a podstatou sviatosti zdržanliví a otvárajú možnosť, aby biskupské konferencie rozhodli čisto na základe pastoračných dôvodov. Zámena poradia však nie je nikde v rámci magisteriálnych dokumentov ospravedlňovaná.

Hoci všeobecné dokumenty ako aj niektoré texty biskupských konferencií na viacerých miestach upozorňujú, že pastorácia mládeže nemôže byť jednoducho

⁴²² Porov. BK ČSFR 5–17/10. – 11. 10. 1990); ACAO 11/2008, 2/2017; RADKOVSKÝ, František. *Pastýrský list k roku birmování 2011-2012* (26.11.2011) [2019-02-19] <https://biskupstviplzen.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/2572_02572/2011-11-27-pastyrsky-list-na-zacatku-cirkevniho-roku-2011-12.pdf>; ACEN 1/2009; GRAUBNER, Jan. K roku birmování. Pokus o hodnocení zkušenosti. *Teologické texty* 2012, roč. 23, č. 3.

⁴²³ Porov. GRAUBNER, Jan. K roku birmování. Pokus o hodnocení zkušenosti. *Teologické texty* 2012, roč. 23, č. 3.

⁴²⁴ Porov. RADKOVSKÝ, František. *Pastýrský list k roku birmování 2011-2012*.

zamieňaná či nahradzovaná v rámci predsviatostnej katechézy a je potrebné hľadať efektívne spôsoby širšej formácie laikov k apoštolátu v duchu novej evanjelizácie, texty biskupov sa problému buď nevenujú,⁴²⁵ alebo vychádzajúc z vedomia potreby viesť veriacich skrze katechézu k živému osobnému vzťahu s Bohom, zaťažujú birmovanie a predsviatostnú katechézu výchovným významom v nepatričnej miere. Starosť o duchovne plodné prijatie sviatosti je samozrejme na mieste, no môže sa stať, že sa prílišným sústredením pozornosti na osobu prijímateľa posunie chápanie sviatosti, ktorá je primárne darom, bližšie k chápaniu birmovania ako auto-konfirmácií viery vlastnému reformačnej tradícii.

Pre adekvátne stanovenie ťažiska prípravy je potrebné odlíšiť bezprostrednú prípravu na prijatie sviatosti, od prípravy na kresťanský život súvisiacej so všeobecnou a trvalou pastoraáciou a katechézou. Cieľom predsviatostnej prípravy je plodné prijatie konkrétnej sviatosti, čo predpokladá dobrú duchovnú a morálnu dispozíciu, primeranú znalosť podstaty sviatosti a jej miesta v celku kresťanskej náuky a uvedomenie si základných možností ako z nej v praktickom živote čerpať. Príprava na život je viac trvalým procesom sprevádzania na náukovej, ale aj duchovnej rovine v závislosti od individuálnych životných okolností a potrieb konkrétnych skupín veriacich. V snahe využiť pastoračnú príležitosť sa v dôsledku zmiešania dvoch druhov prípravy v prípade birmovania adolescentov obdobie pred prijatím sviatosti predlžuje a obsahovo preťažuje. Namiesto toho, aby bolo slávenie sviatosti začiatkom nového života človeka s Bohom v Cirkvi,⁴²⁶ často vzniká dojem, že absolvovaním prípravy zakončenej slávením sviatosti je raz a navždy všetka potrebná katechéza ukončená, čo môže byť jedným z dôvodov odchodu mladých z miestneho spoločenstva po prijatí sviatosti. Slávením celej iniciácie začína obdobie celoživotnej mystagógie.⁴²⁷ Je nielen teoreticky nezmyselné, ale aj evidentne pastoračne neúčinné, keď sa pozornosť odvracia od konkrétnej sviatosti a dlhé obdobie prípravy je preplnené prvkami vedúcimi k rozvoju najrôznejších aspektov duchovného života mladého človeka, zatiaľ čo je prehliadaná dôležitosť mystagógie a celoživotnej formácie. I keď sviatosť birmovania úzko súvisí

⁴²⁵ O čom svedčí absencia smerníc či iných pastoračných textov a aktuálnych materiálov v mnohých diecézach.

⁴²⁶ Na túto skutočnosť jasne upozorňuje smernica nitrianskej diecézy: „Birmovaním „sa zasieva“, začína sa žiť viac s Bohom – Duchom Svätým, aj keby to hneď nebolo navonok vidieť.“ ACEN 1/2009.

⁴²⁷ Zatiaľ, čo iniciačné sviatosti prijíma človek ako privtelenie k paschálnemu tajomstvu Krista raz a natrvalo, kvôli dynamike, ktorá je týmto sviatostiam ako aj celému kresťanskému životu vlastná, musí byť v živote človeka neustále, na každom kroku cesty prítomné „áno“ Kristovi. Je potrebné, aby boli súčasťou života Cirkvi rôzne dnešnému človeku odpovedajúce príležitosti k obnove jeho kresťanského záväzku. „Od birmovania sa nemôže očakávať, že samo ponese toto bremeno.“ Porov. AUSTIN, Gerard. *Anointing With the Spirit: The Rite of Confirmation*. Minnesota: Liturgical Press Collegeville, 1985, s. 134.

s celkom kresťanského života dospelého kresťana, príprava, ktorá k nej vedie, by mala vychádzať z jej podstatných prvkov a liturgie.⁴²⁸ Nemalo by sa s ňou účelovo zachádzať výhradne podľa aktuálnej pastoračnej situácie. Nepochopenie toho, čo je v rámci predsviatostnej katechézy primárne naznačuje smernica košickej arcidiecézy: „Katechetická príprava k sviatostiam má zodpovedať štvorrozmernému členeniu Katechizmu Katolíckej cirkvi: vyznaniu viery, liturgickému sláveniu, evanjeliovej morálke a modlitbe. Túto prípravu je potrebné rozšíriť o katechézu ku konkrétnej sviatosti, na ktorú je zameraná príprava.“⁴²⁹ Podľa všeobecnej inštrukcie ČBK sa má bezprostredná príprava na birmovanie zamerať na prehĺbenie poznania kérygmy, pôsobenie Ducha Svätého v živote podľa krstného povolania porozumenie liturgickým obradom, výchovu ku kajúcnosti a obnovu života zo sviatosti zmierenia a eucharistie, ktoré vedú k prehĺbovaniu života v spoločenstve Cirkvi a účasti na jej poslaní. Je možné si všimnúť, že hlavným predmetom prípravy sú tu iniciačné sviatosti ako také. Hoci inštrukcia ďalej zmieňuje pastoračnú príležitosť, ktorá sa v rámci birmovania naskytá, zároveň varuje pred snahou týmto spôsobom doplniť všetku chýbajúcu formáciu. Radí postupovať podľa katechumenátneho modelu zahŕňajúceho prekatechumenát i obdobie mystagógie. Smernica spišskej diecézy tiež upozorňuje, že hoci je predsviatostná katechéza podstatnou súčasťou kresťanskej iniciácie, „vyžaduje a predpokladá ďalšiu fázu, ktorou je permanentná výchova vo viere.“ Naopak, hoci smernica olomouckej arcidiecézy zmieňuje dôležitosť mystagógie, zároveň v prípade dospelých katechumenov nariaďuje konanie, ktoré s týmto obdobím akoby nepočíta⁴³⁰ a za cieľ predsviatostnej prípravy na birmovanie stanovuje uschopniť mladého človeka k životu viery a pomôcť mu vyrásť v zrelú kresťanskú osobnosť.⁴³¹ Domnievame sa, že hoci ide o vznešený cieľ, je reálne k nemu smerovať jedine postupne, v kontexte dlhodobej katechézy, ktorá je prirodzenou súčasťou života miestneho spoločenstva. Je možné, že zdrojom podobných formulácií je už spomenuté spájanie birmovania s nesprávne chápaným pojmom kresťanskej dospelosti či zrelosti, kde sa do značnej miery vytráca jeho ontologická rovina.

⁴²⁸ Porov. Česká biskupská konference. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha, 2015, čl. 56 a 67.

⁴²⁹ Porov. TKÁČ, Alojz. *Deklarácia o katechéze*, čl. 46.

⁴³⁰ Deje sa tak, keď smernica ako jeden z dôvodov pre neskoršie udelenie birmovania dospelým katechumenom uvádza potrebu uviesť ich do spovednej praxe, čo by sa podľa našej mienky mohlo pokojne diať v období formácie po spoločnom prijatí iniciačných sviatostí. Porov. ACAO 2010 - 05, čl. č. 2; ACAO 2014-04, čl. č. 2.

⁴³¹ Porov. ACAO 1/2015.

Obdobie mystagógie sa do textov všeobecného Magistéria vrátilo v rámci koncilnej obnovy liturgie a je spomínané aj v mnohých českých partikulárnych dokumentoch. Je však otázne nakoľko je pevnou súčasťou praxe miestnych spoločností. V slovenskom prostredí fáza mystagógie i na teoretickej rovine takmer úplne absentuje. Toto obdobie má potenciál vytvoriť príležitosť pre ďalšiu potrebnú katechézu a kontinuálne prehĺbovanie viery človeka ako odpovede na prijatý dar a zároveň zachovať sviatosť miesto, ktoré jej patrí.

V partikulárnych smerniciach a textoch biskupov je možné vypozerovať niekoľko pastoračných potrieb, ktoré v súvislosti so sviatosťou birmovania miestni pastieri vnímajú a považujú za dôležité robiť kroky k ich naplneniu. Patrí medzi ne potreba⁴³² (1) pomôcť človeku prejsť od detskej viery k viere dospelého a dosiahnuť tak istú zrelosť, ktorá umožňuje vydávanie svedectva, apoštolát a aktívny život v miestnej cirkvi; (2) zabezpečiť pastoračnú mládež, príp. ďalších skupín, napr. rodín; (3) doplniť chýbajúcu formáciu v rámci predsviatostnej prípravy s rešpektom k celistvosti ľudskej osoby, čím sa myslí príprava zahŕňajúca nielen náukovú rovinu, ale aj skúsenosť spoločenstva a zapojenie do diania v rámci neho; (4) pripraviť birmovaných k svedeckej praxi; (5) budovať osobnejší vzťah medzi birmovaným a biskupom; (6) obnoviť obdobie mystagógie. Všetky tieto potreby sú zjavne v miestnych spoločnostiach prítomné, no ostáva otázkou, aký je ich vzťah k sviatosť birmovania. Snahe o ich naplnenie by mala predchádzať dôsledná úvaha o podstate sviatosti – jej účinkoch a mieste v rámci celku sviatosťného organizmu. V oblasti pastoračnej sviatosti je jednoznačne nutné zachovať postoj načúvania a vnímať potreby jednotlivých ľudí i miestneho spoločenstva, čo umožňuje odkrývať nové vrstvy slávených tajomstiev, nachádzať tvorivé prístupy a aktuálne potrebné dôrazy, no pravda sviatosti – daru daného Cirkvi skrze Krista je konštantná a musí byť zachovaná a určujúca. Mnohé z vyššie uvedených účinkov, ktoré sú partikulárnymi dokumentmi birmovaniu pripisované zodpovedajú vymenovaným pastoračným potrebám, a tak sa táto sviatosť a katechéza, ktorá jej má predchádzať miestnym autoritám javí ako vhodný prostriedok k ich naplneniu. Klasické označenie birmovania za sviatosť kresťanskej dospelosti vedie k názoru, že predsviatostná príprava k birmovaniu je dobrou príležitosťou pre prechod od tzv. detskej viery k zrelej viere dospelého kresťana, s čím súvisí i stanovenie neskoršieho veku prijímateľov. Birmovanie dáva zvláštnu silu k svedectvu a spolu

⁴³² Nasledujúci zoznam nie je vyčerpajúci. Ide skôr o našu snahu na základe štúdia týchto textov zachytiť najvýraznejšie z pastoračných potrieb v nich explicitne či implicitne obsiahnutých.

s krstom uschopňuje k apoštolátu, čo zdá sa s týmto obdobím dobre korešponduje, a tak je podľa smerníc potrebné vyvinúť všetko úsilie k tomu, aby mladí dosiahli takého stupňa duchovného života, v ktorom k tomu budú odhodlaní i pripravení. Tradičný význam pojmu kresťanská zrelosť a dospelosť ostáva v úzadí. I keď sa v miestnych smerniciach objavuje vedomie, že pastorácia mládeže ako aj ďalších skupín potrebuje obnovu, vzhľadom k tomu, že sú to často práve mladí, ktorí na základe stanoveného minimálneho veku žiadajú o prijatie sviatosti birmovania, všetka pozornosť sa sústreďuje na predsviatostnú katechézu a to i na úkor obdobia mystagógie, ktoré je síce teoreticky považované za dôležité, no prakticky sa javí ako ťažko realizovateľné. Skutočnosť, že birmovanie užšie spája so spoločenstvom Cirkvi – na univerzálnej i partikulárnej úrovni - vedie k dôrazu na aktívne zapojenie birmovancov do života farnosti a zvláštny vzťah medzi birmovanými a biskupom. Zdá sa, teda, že aspoň v niektorých prípadoch sa miestne nariadenia viac či menej presvedčivo snažia poukázať na teologickú súvislosť medzi pastoračnými potrebami a účinkami sviatosti. Súčasnú spornú prax v miestnych cirkvách je z nášho pohľadu možné vysvetliť dvoma spôsobmi. Buď ich redukované vnímanie účinkov a problematická interpretácia dôležitých pojmov spôsobuje neschopnosť určiť správnym spôsobom rád, ktorého sa je potrebné pri posudzovaní pastoračných potrieb držať, alebo je hlbšie teologické chápanie sviatosti zámerne prehliadané kvôli neochote hľadať spôsob ako tieto dva aspekty (pastoračné potreby a teológiu sviatosti) zohľadniť a prepojiť, či na základe presvedčenia, že v strede záujmu sú potreby príjemcu a jeho dispozície, ktorým je možné chápanie sviatosti značne prispôbiť.⁴³³

F. Vysluhovateľ

Dôraz na osobu biskupa, ktorý má plnosť služobného kňazstva⁴³⁴ a je znamením synchronnej i diachronnej jednoty Cirkvi⁴³⁵ je typickým prvkom západnej tradície, zvlášť v prípade sviatosti birmovania, ktorej výrazný ekleziologický rys sa tak stáva zjavným. Pluralita tradícií je však Magistériom rešpektovaná a terminologická zmena prítomná v koncilných dokumentoch – označenie biskupa za „prvotného“ namiesto „riadneho“ vysluhovateľa birmovania – predstavuje snahu lepšie vyjadriť zásadnú

⁴³³ Porov. MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 104.

⁴³⁴ Porov. KKC 1313.

⁴³⁵ Porov. KKC 1312.

jednotu tradícií v tejto veci. V následných dokumentoch sa však tento pojem nepodarilo zaviesť celkom dôsledne.⁴³⁶

Všeobecné dokumenty jednoznačne zastávajú vhodnosť toho, aby veriacim pokrsteným v rannom veku, birmovanie udeľoval biskup osobne, dospelým katechumenom udeľoval spoločne všetky tri iniciačné sviatosti a viedol priebeh katechumenátu. Za istých podmienok však môže kňaz platne udeľovať birmovanie v oboch prípadoch – veriacim pokrsteným v rannom veku z vážnych dôvodov na základe zvláštneho splnomocnenia biskupa, no dospelým katechumenom, ktorých krstí, rovnako ako veriacim v nebezpečenstve smrti na základe práva samého.⁴³⁷ Skutočnosť, že kňaz nepotrebuje ďalší mandát pre vysluhovanie birmovania, v prípade, že je splnomocnený krstíť dospelého, poukazuje na dôležitosť, ktorú všeobecné dokumenty pripisujú spoločnému udeľovaniu iniciačných sviatostí v prípade dospelých katechumenov. Je preto potrebné zamyslieť sa nad vhodnosťou vyššie popísaných nariadení olomouckej arcidiecézy v tejto veci, ktoré sú výslovne protichodné smerniciam ostatných diecéz. Ak arcibiskup Graubner žiada, aby dospelí katechumeni prijímali birmovanie oddelene od ostatných iniciačných sviatostí, kvôli opätovnému stretnutiu s biskupom a ďalšej formácií, nielen že nadradzuje aspekt vysluhovateľa aspektu jednoty a autentického usporiadania iniciácie, ale ustanovuje partikulárne nariadenie spôsobom, pre ktorý všeobecné Magistérium nevytvára priestor a napriek všeobecnému dôrazu na osobu biskupa ako vysluhovateľa birmovania jeho dikcia v tomto prípade jasne vedie k inému konaniu.⁴³⁸

G. Ekumenická perspektíva

Úsilie o prehlbenie jednoty kresťanov a snaha o poctivé načúvanie námietkam, ktoré v rámci ekumenického dialógu zaznievajú zo strany našich bratov a partnerov na tému

⁴³⁶ Terminológia nového rítu, nie je celkom jednotná a CIC 882 rozlišuje medzi riadnym a platným vysluhovateľom. Porov. AUSTIN, Gerard. *Anointing With the Spirit: The Rite of Confirmation*. Minnesota: Liturgical Press Collegeville, 1985, s. 54. Pápež František však v svojich posledných katechézach o birmovaní používa rozlíšenie zavedené koncilom.

⁴³⁷ Porov. CIC 883-884, *Ordo Initiationis christianae adultorum*, Reimpressio emendata 1974, čl. 34, KKC 1314.

⁴³⁸ Obrad iniciácie dospelých čl. 34 síce oprávňuje biskupa z „vážneho dôvodu“, ktorý nie je bližšie špecifikovaný neudelíť všetky tri iniciačné sviatosti spoločne, no podľa odborníkov na kanonické právo, s ktorými sme s ohľadom na špecifickosť praxe túto otázku konzultovali, je nepatričným otočením výkladu stanoviť za normálny stav oddelené slávenie sviatosti a naopak vyžadovať dôvody pre spoločné slávenie. Sú presvedčení, že povolenie udeliť všetky tri iniciačné sviatosti dáva každému kňazovi, ktorý krstí dospelého vyšší zákonodarca. A pretože nižší zákonodarca nemôže zrušiť povolenie vyššieho, ak by kňaz v olomouckej arcidiecéze udelil na Veľkú noc všetky sviatosti bez toho, aby k tomu dostal zvláštne dovoľenie p. arcibiskupa, učinil by to tak nielen platne, ale i dovoľene.

sviatosti birmovania sú od koncilu omnoho častejšie prítomné v dokumentoch všeobecného Magistéria. Rozdielne dôrazy zvlášť ortodoxných kresťanov nám umožňujú jednak hlbšie pochopiť bohatstvo sviatosti birmovania, no zároveň nás vedú k reflexii vlastnej praxe a prehodnoteniu autenticity a koherentnosti súčasného západného chápania a postupov. Ekumenická problematika načrtnutá vyššie však v partikulárnych smerniciach, či príhovoroch biskupov celkom absentuje a hoci sa spomenuté rozpaky ortodoxných kresťanov týkajú priamo postupov, ktoré sú reálne prítomné a preferované biskupmi v českých a slovenských diecézach, ostávajú bez odozvy a potrebných vysvetlení. Problematiky sa krátko v svojom článku dotýka biskup Graubner reagujúc na teologickú diskusiu vo veci poradia iniciačných sviatostí. Z vysloveného sa zdá, že arcibiskup Graubner prezentuje návrhy západných teológov vychádzajúce z dialógu s východnými kresťanmi, ktorých námietky sú jasne formulované napr. v dokumente *Viera, sviatosti a jednota Cirkvi*, vrátiť sa ku klasickému poradiu iniciačných sviatostí len ako jednoduché vonkajšie prispôsobenie západnej liturgickej praxe východu. Neberie ohľad na to, že klasické poradie zdôrazňované východnou tradíciou autentickejšie vystihuje i podstatu západného chápania iniciácie.⁴³⁹

Záver k systematickej časti

Porovnanie prístupov všeobecného a partikulárneho Magistéria k jednotlivým témam súvisiacim so sviatosťou birmovania, ktoré sme predložili, z nášho pohľadu jasne ukázalo, že otázky spojené s touto sviatosťou nie je možné adekvátne zodpovedať nezávisle od širokého teologického kontextu. Tak, ako je „jednou z hlavných úloh teológie obnoviť svoju jednotu“,⁴⁴⁰ je potrebné obnoviť úzku obojstrannú spoluprácu medzi teológiou a pastoráciou. Súčasná prax sa mnohým javí ako „teologicky chaotická a pastoračne nezvládnuteľná“.⁴⁴¹ Vyššie načrtnutá náuka o poslaní božských osôb, ktorá zodpovedá chápaniu vzťahu medzi ekonómiou, teológiou a pastoráciou v koncilných dokumentoch a následných textoch všeobecného Magistéria, pevne zasadzuje sviatosť

⁴³⁹ „V poslednej dobe sa medzi teológmi diskutuje o postavení iniciačných sviatostí. Poukazuje sa na to, že birmovanie má predchádzať prijatiu eucharistie. Argumentuje sa praxou východných cirkví, ktoré udeľujú birmovanie hneď pri krste, rovnako ako sviatosť eucharistie. Uvažuje sa o prispôbení západnej praxe praxi východnej.“ Porov. GRAUBNER, Jan. K roku birmování. Pokus o hodnocení zkušenosti. *Teologické texty* 2012, roč. 23, č. 3.

⁴⁴⁰ PINCKAERS, Servais. *Prameny křesťanské morálky*. Praha: Krystal OP, 2018, s. 29.

⁴⁴¹ AUSTIN, Gerard. *Anointing With the Spirit: The Rite of Confirmation*. Minnesota: Liturgical Press Collegeville, 1985, s. 128.

birmovania do biblického kontextu zachytávajúceho dejiny spásy, ktoré sú východiskom pre jednotu a usporiadanie kresťanskej iniciácie a nutnosť birmovania pre jej dovriešenie. Nedostatočná reflexia týmto smerom v českom a slovenskom prostredí je podľa našej mienky jednou z hlavných príčin nepochopenia, ktoré vedie k oddelovaniu pastoračnej praxe od jej teologických základov, a tým umožňuje existenciu a obhajobu nekonzistentných postupov podložených dôvodmi čisto pastoračnej či psychologickéj povahy. Táto skutočnosť problematizuje stanovenie najvhodnejšieho veku birmovancov, porozumenie podstate birmovania či rozlíšenie jeho vlastných účinkov. Biskupi vnímajúci pastoračné potreby reálne prítomné v diecézach, nevychádzajú dostatočne z teologických predpokladov nutných pre určenie správneho rádu, ktorý by viedol k posúdeniu týchto potrieb vo vzťahu k sviatosti ako takej. Z predsviatostnej katechézy sa tak stáva jednoducho príležitosť k náhrade chýbajúcej formácie mladých, bez adekvátneho ťažiska a potrebných etáp.

Súčasná prax prítomná v miestnych spoločnostiach vyžaduje koexistenciu dvoch rôznych teológií sviatosti birmovania – jedna platí v prípade dospelých katechumenov, ktorí prijímajú všetky tri iniciačné sviatosti spoločne a v klasickom poradí, zatiaľ čo druhá zahŕňa ľudí pokrstených hneď po narodení, ktorí približne vo veku rozlišovania prijímajú prvýkrát eucharistiu a ako adolescenti sú birmovaní.⁴⁴² Argumenty, ktoré zaznievajú v prospech birmovania ako sviatosti dospievajúcej mládeže redukovú svoj pohľad skrze optiku potrieb jednej konkrétnej skupiny, ktorej pastorácia vyžaduje celkovú obnovu.⁴⁴³ „Ak má byť birmovanie tínedžerov prijaté ako autentický vývoj sviatosti v dejinách, je potreba vedieť, či jeho teológia ostáva verná svojim koreňom v Písme a apoštolskej tradícii – dosť verná na to, aby sa obrad nazýval birmovaním.“⁴⁴⁴ Táto prax však zdá sa stavia birmovanie mimo úzke väzby na krst a eucharistiu a zároveň vytesňuje explicitnú výzvu všeobecného Magistéria k obnoveniu centrálného postavenia eucharistie a usporiadaniu iniciácie podľa tohto kritéria.

⁴⁴² Paralelne existuje tretí, špecifický prístup olomouckej arcidiecézy.

⁴⁴³ Niektorí zástancovia tohto prístupu si súčasne „dvojakosť“ uvedomujú, no tvrdia, že ide o akoby prechodný stav, kedy Duch Svätý zásadne utvára nové chápanie tejto sviatosti. Porov. TURNER, Paul. *Confirmation. The Baby in Solomon's Court*, s. 108.

⁴⁴⁴ Tiež tam, s. 130.

Záver

Už v čiastkových záveroch na konci kapitol sme sa pokúsili zhrnúť výsledky uskutočnenej analýzy textov univerzálneho a partikulárneho Magistéria súvisiacich so sviatosťou birmovania, ako aj ich porovnania a kritického zhodnotenia, ktoré sme si stanovili za cieľ v úvode tejto práce. Na tomto mieste načrtneme dva obrazy sviatosti birmovania, na ktoré sa nám naskytl pohľad.

Všeobecné dokumenty Magistéria predstavujú birmovanie ako v poradí druhú sviatosť kresťanskej iniciácie. Jej primerané a normálne miesto v rámci sviatosťného organizmu a čas udeľovania určujú podstatné väzby na ostatné sviatosti a ich spoločné zakotvenie v Ekonómii. Tak ako sa v dejinách uskutočňuje dielo spásy v dvoch etapách, a to vtelením Božieho Syna, ktoré vrcholí paschálnym tajomstvom a viditeľným zoslaním Ducha Svätého na Turíce, tak Boh i v rámci mikroekonómie konkrétnych ľudí utvára ich nadprirodzené bytie skrze sviatosti. Prostredníctvom trvalých charakterov krstu a birmovania je konštituované všeobecné kňazstvo veriacich (*res et sacramentum*), vďaka ktorému majú účasť na Kristovom kňazstve a sú plne uschnení k bohoslužbe zahŕňajúcej celý ich život. Ten sú povolani prinášať ako obetný dar k sláveniu eucharistie stojacej uprostred všetkého. Stanovený minimálny vek sedem rokov zodpovedá obdobiu, kedy človek z dôvodu rozvoja prirodzenej schopnosti rozumového rozlišovania, začína vedome vstupovať do skutočných medziľudských vzťahov, a tak je vhodné, aby prijal milosť birmovania (*res*), plnosť Daru Ducha Svätého, ktorá ho na nadprirodzenej rovine uschopňuje k tomu, aby sa stal, tak ako Kristus, darom pre druhých. Biskupské konferencie majú právo stanoviť vyšší minimálny vek prijímateľa, čo by však nemalo viesť k stavu, ktorý je v rozpore s komplexným chápaním iniciácie jednoznačne prítomným vo všeobecných dokumentoch a v teológii východných kresťanov. Musí byť jasné, že sme krstení a birmovaní k eucharistii, ktorá je vrcholom iniciácie. Tieto tri sviatosti podstatne patria k sebe, preto je účinky birmovania nutné chápať v prvom rade v úzkom vzťahu k zvyšným dvom iniciačným sviatosťami. V prípade iniciácie dospelých je birmovanie udeľované v rámci jedného slávenia spolu s krstom a eucharistiou. Z vážnych dôvodov je možné pripustiť výnimku a udeliť birmovanie na Turíce. Ak nie je možné, aby sa slávenia zúčastnil biskup, udeľuje birmovanie kňaz, ktorý krstí, keďže zachovanie jednoty iniciácie má prioritu pred prítomnosťou prvotného udeľovateľa.

Obraz sviatosti birmovania vyvstávajúci na základe partikulárnych smerníc a textov českých a slovenských biskupov je pomerne redukovaný. Rozsiahlejšie pojednávajú o troch aspektoch, a to celku iniciácie, prijímateľovi a sviatostnej katechéze ako aj o vysluhovateľovi sviatosti, zatiaľ čo ostatné dôležité témy prítomné vo všeobecných dokumentoch nechávajú značne, alebo úplne stranou. Hoci je birmovanie na mnohých miestach popisované ako druhá sviatosť kresťanskej iniciácie odkazujúca na udalosť Turíc, udeľujúca zvláštny Dar Ducha Svätého a nutná k dokonalému završeniu účinkov krstu, zdá sa, že porozumenie iniciácií ako celku usporiadaného v závislosti od podstaty sviatostí a vzťahov medzi nimi je v týchto textoch stále málo dôsledné. Naznačuje to len nepriame pojednanie o všeobecnom kňazstve, chýbajúci popis vzťahu medzi birmovaním a eucharistiou, neprítomnosť priamej reflexie veľkého časového odstupu či zmeny poradia troch iniciačných sviatostí v prípade ľudí pokrstených hneď po narodení a skutočnosť, že čisto pastoračné dôvody sa často stávajú smerodajné v podstatných otázkach, ako je stanovenie minimálneho veku prijímateľa, či v niektorých prípadoch rozhodnutie o oddialení slávenia, napriek tomu, že výsledný stav je v rozpore s teologickým porozumením sviatosti. Birmovanie sa tak *de facto* javí ako sviatosť úzko spojená s obdobím dospievania, kedy sa mladý človek slobodne prihlási k viere svojich rodičov, v ktorej bol po narodení pokrstený a prijíma zvláštny dar Ducha Svätého, aby na seba mohol vziať práva a povinnosti, ktoré z tohto rozhodnutia vyplývajú, zvlášť poslanie svedčiť a mať aktívnu účasť na živote miestneho spoločenstva. K potrebnej zrelosti ho má viesť sviatostná katechéza, ktorá je akceptovaná ako jediné možné miesto pre doplnenie všeobecnej katechetickej formácie mládeže.

Máme za to, že hoci sa tieto dva obrazy v mnohom zhodujú, či sú si podobné (napr. použitou terminológiou, či niektorými dôrazmi), zistené rozdiely v prístupe k sviatosti birmovania medzi dokumentmi všeobecného a partikulárneho Magistéria nemožno prehliadať. Partikulárne dokumenty v mnohých prípadoch dostatočne nerešpektujú teologické východiská nutné k porozumeniu sviatosti birmovania, na úkor čoho akcentujú vybrané, zvlášť s pastoraáciou súvisiace aspekty, pričom poukazujú na reálne existujúce problémy, no podľa našej mienky ich nedokážu integrovať do celku a tak nájsť adekvátne riešenia. Ak skutočne chceme, aby naše pastoračné úsilie prinášalo žiadané ovocie, nemôžeme ho odstrihnúť od koreňov, ktoré predstavuje kvalitná a komplexná teológia. Sme povinní pozorne načúvať životným okolnostiam dnešných ľudí a súčasne dôsledne skúmať zjavenie a rozvíjajúcu sa tradíciu. Potrebujeme

integrovat' oboje a snažit' sa poctivo a odvážne skrz dialóg hľadať autentické postupy, ktoré nie len zdanlivo naplnia naše potreby, jednostranne spájajú prvky, ktoré spolu v skutočnosti nesúvisia, ale budú viesť k hlbokému vnímaniu celku iniciácie, ktorý má svoj neopomenuteľný rád.

Považujeme za vhodné ďalšie rozvinutie nastolenej problematiky v oblasti praktickej teológie. Ponúka sa zozbierať materiály používané v diecézach pri príprave na prijatie sviatosti birmovania, analyzovať ich a kriticky zhodnotiť vo vzťahu k magisteriálnemu učeniu. Rovnako by bolo užitočné vypracovať materiály, vďaka ktorým by si pastorační pracovníci či ďalší zodpovední mali možnosť ujasniť, čo je nosné pre sviatosť birmovania a čo má byť ťažiskom katechézy, ktorá ju obklopuje z oboch strán. Zvláštnu pozornosť si zasluhuje obdobie mystagógie, ktorého rozpracovanie na teoretickej i praktickej rovine má potenciál otvoriť cestu k zdravšiemu prístupu k sviatosti birmovania i celej kresťanskej iniciácií.

Zoznam použitých skratiek

V práci sú použité biblické skratky kanonických kníh podľa katolíckeho úzu.

AA	Dekrét II. vatikánskeho koncilu <i>Apostolicam actuositatem</i>
AAS	<i>Acta Apostolicæ Sedis</i>
ACAC	<i>Acta Curiae Archiepiscopalis Cassoviensis</i>
ACAO	<i>Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis</i>
ACAP	<i>Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis</i>
ACEB	<i>Acta Curiae Episcopalis Brunensis</i>
ACEN	<i>Acta Curiae Episcopalis Nitriensis</i>
ACEL	<i>Acta Curiae Episcopalis Litomericensis</i>
ACER	<i>Acta Curiae Episcopalis Rosnaviensis</i>
AD	<i>Acta et Documenta Concilio Œcumenici Vaticani II</i>
AG	Dekrét II. vatikánskeho koncilu <i>Ad gentes</i>
AS	<i>Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Œcumenici Vaticani II</i>
BK ČSFR	Konferencia biskupov Českej a Slovenskej federatívnej republiky
CIC	Kódex kánonického práva
ČBK	Česká biskupská konferencia
DC	<i>Documentation catholique</i>
DH	<i>Enchiridion symbolorum</i>
GS	Pastorálna konštitúcia II. vatikánskeho koncilu <i>Gaudium et spes</i>
KBS	Konferencia biskupov Slovenska
KKK	Katechizmus katolíckej cirkvi
LG	Dogmatická konštitúcia II. vatikánskeho koncilu <i>Lumen gentium</i>
PO	Dekrét II. vatikánskeho koncilu <i>Presbyterorum ordinis</i>
SC	Konštitúcia II. vatikánskeho koncilu <i>Sacrosanctum concilium</i>
UR	Dekrét II. vatikánskeho koncilu <i>Unitatis redintegratio</i>
VDK	Všeobecné direktorium pre katechizáciu
VKD	Všeobecné katechetické direktorium

Zoznam literatúry

Primárnu literatúru sme pre lepšiu orientáciu v magisteriálnych dokumentoch zoradili chronologicky podľa jednotlivých pontifikátov a v rámci nich usporiadali podľa typu. České a slovenské partikulárne smernice a dokumenty uvádzame na konci spoločne chronologicky usporiadané.

Primárna literatúra

Biblia. Sväté Písmo Starého a Nového zákona. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2012.

Pontifikáty predchádzajúce II. vatikánsky koncil

Pius XI. „Non abbiamo bisogno“, encyklika, *AAS*, 23 (1931), s. 285-312.

Pontifikát Pavla VI., 1963-1978

Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Œcumenici Vaticani II., Vatican, Typis Poliglottis Vaticanis 1971 – 1977.

Dokumenty II. Vatikánskeho koncilu. Praha: Zvon, 1995.

Ordo Baptismi Parvulorum. Editio typica altera. Rituale Romanum, ex decreto sacrosancti Œcumenici concilii Vaticani II instauratum autoritate Pauli PP. VI promulgatum, Vatican, Libreria Editrice Vaticana 1986, nova impressio 2003.

Ordo Confirmationis. Editio typica. Pontificale Romanum, ex decreto sacrosancti Œcumenici concilii Vaticani II instauratum autoritate Pauli PP. VI promulgatum, Roma, Typis Polyglottis Vaticanis 1971.

Pavol VI. „Divinae consortium naturae“, apoštolská konštitúcia, *AAS*, 63 (1971), s. 657-664.

Ordo Initiationis christianae adultorum. Editio typica. Pontificale Romanum, ex decreto sacrosancti Œcumenici concilii Vaticani II instauratum autoritate Pauli PP. VI promulgatum, Roma, Typis Polyglottis Vaticanis 1972, reimpressio emendata 1974.

Posvátná kongregace pro klérus, „Directorium catechisticum generale“, *AAS*, 64 (1972), s. 97-176.

Pontifikát Jána Pavla II., 1978-2005

Codex Iuris Canonici, *AAS*, 75 b (1983), s. 1-301.

Posvátná kongregace pro klérus. *Directorium Generale pro Catechesi*. Citta del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1997; v češtine: *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: Sekretariát ČBK, 1998;
Katechismus katolíckej cirkvi. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1999.

a) *Encykliky*

Ján Pavol II. „Ecclesia de eucharistia“, encyklika, *AAS*, 95 (2003), s. 445.

b) *Posynodálne dokumenty, apoštolské exhortácie*

Ján Pavol II. „Catechesi tradendae“, posynodálna apoštolská exhortácia, *AAS*, 71 (1979), s. 1277-1340.

Ján Pavol II. „Dominicae canæ“, posynodálny apoštolský list, *AAS*, 72 (1980), s. 113-148.

Ján Pavol II. „Reconciliatio et paenitentia“, posynodálna apoštolská exhortácia, *AAS*, 77 (1985), s. 185-275.

Ján Pavol II. „Christifideles laici“, posynodálny apoštolský list, *AAS*, 81 (1988), s. 393-521.

Ján Pavol II. „Vita consecrata“, posynodálna apoštolská exhortácia, *AAS*, 88 (1996), s. 377-486.

Ján Pavol II. „Ecclesia in America“, posynodálna apoštolská exhortácia, *AAS*, 91 (1999), s. 737-815.

Ján Pavol II. „Ecclesia in Asia“, posynodálna apoštolská exhortácia, *AAS*, 92 (2000), s. 449-528.

Ján Pavol II. „Pastores gregis“, posynodálna apoštolská exhortácia, *AAS*, 96 (2004), s. 825-924.

c) *Homílie, posolstvá*

Ján Pavol II. „Homília v Coventry“, *DC*, 79 (1982), s. 591-592.

Spoločná deklarácia pápeža Jána Pavla II. a sýrskeho ortodoxného patrirchu Morana Mar Ignatia Zakka I Iwasa (23.06.1985) [2018-10-07].
<https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/1984/june/documents/hf_jp-ii_spe_19840623_jp-ii-zakka-i.html>.

Ján Pavol II. „Homília v Imole (Taliansko)“, *AAS*, 78 (1986), s. 1230-1235.

Medzinárodná komisia pre teologický dialóg medzi rímskokatolíckou a ortodoxnou cirkvou. *Viera, sviatosti a jednota Cirkvi*. (16.06.1987) [2018-11-06].

<http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/ch_orthodox_docs/rc_pc_chrstuni_doc_19870616_bari_en.html>

Ján Pavol II. *Posolstvo k Svetovému dňu misií* (1987) [2018-12-06].

<http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/missions/documents/hf_jp-ii_mes_07061987_world-day-for-missions-1987.html>.

Ján Pavol II. *Posolstvo k Svetovému dňu mládeže* (1991) [2018-12-06].

<http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_15081990_vi-world-youth-day.html>.

Ján Pavol II. *Posolstvo k Svetovému dňu misii* (1997) [2018-12-06].

<http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/missions/documents/hf_jp-ii_mes_18051997_world-day-for-missions-1997.html>.

Ján Pavol II. *Posolstvo k Svetovému dňu mládeže* (1998) [2018-12-06].

<http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_09011998_xiii-world-youth-day.html>.

Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 1. apríla 1992* [2018-12-06].

<http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/1992/documents/hf_jp-ii_aud_19920401.html>.

Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 30. septembra 1998* [2018-12-06].

<https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/audiences/1998/documents/hf_jp-ii_aud_30091998.html>.

Ján Pavol II. *Generálna audiencia z dňa 14. októbra 1998* [2018-12-06].

<https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/audiences/1998/documents/hf_jp-ii_aud_14101998.html>.

Ján Pavol II. *Homília na sviatok Krstu Krista Pána* (2001) [2018-12-06].

<http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/homilies/2001/documents/hf_jp-ii_hom_20010107_baptism.html>.

Pontifikát Benedikta XVI., 2005-2013

a) Encykliky

Benedkt XVI. „Spe salvi“, encyklika, *AAS*, 99 (2007), s. 985-1027.

b) *Posynodálne dokumenty, apoštolské exhortácie*

Benedikt XVI. „Sacramentum caritatis“, apoštolská exhortácia, *AAS*, 99 (2007), s. 105-180.

c) *Homílie, posolstvá*

Benedikt XVI. *Modlitba Anjel Pána na sviatok Krstu Krista Pána* (2006) [2018-12-06].

<https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/angelus/2006/documents/hf_ben-xvi_ang_20060108_battesimo.html>.

Benedikt XVI. *Homília z dňa 4. novembra 2006* [2018-12-06].

<https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2006/documents/hf_ben-xvi_hom_20061104_defunti-2006.html>.

Benedikt XVI. *Posolstvo k Svetovému dňu mládeže* (2008) [2018-12-06].

<https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/messages/youth/documents/hf_ben-xvi_mes_20070720_youth.html>.

Benedikt XVI. *Homília z dňa 27. apríla 2008* [2018-12-06].

<https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2008/documents/hf_ben-xvi_hom_20080427_ordinazioni-sacerdotali.html>.

Benedikt XVI. *Homília v Sydney* (2008) [2018-12-06].

<https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2008/documents/hf_ben-xvi_hom_20080720_xxiii-wyd.html>.

Benedikt XVI. *Homília pri príležitosti Missa chrismatis* (2011) [2018-12-06].

<https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2011/documents/hf_ben-xvi_hom_20110421_messa-crismale.html>.

Benedikt XVI. *Homília pri príležitosti konca biskupskej synody o novej evanjelizácii* (2012) [2018-12-06].

<http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2012/documents/hf_ben-xvi_hom_20121028_conclusionesinodo.html>.

Benedikt XVI. *Stretnutie s kandidátmi na birmovanie v Miláne* (2012) [2018-12-06].

<https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2012/june/documents/hf_ben-xvi_spe_20120602_stadio-meazza.html>.

Benedikt XVI. *Posolstvo k Svetovému dňu mládeže* (2013) [2018-12-06].
<https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/messages/youth/documents/hf_ben-xvi_mes_20121018_youth.html>.

Pontifikát Františka, 2013-

a) Encykliky

František. „Lumen fidei“, encyklika, *AAS*, 105 (2013), s. 556-596.

b) Posynodálne dokumenty, apoštolské exhortácie

František. „Evangelii gaudium“, apoštolská exhortácia, *AAS*, 105 (2013), s. 1019-1137.

a) Homílie, posolstvá

František. *Stretnutie s mladými počas pastoračnej návštevy Cagliari (Sardínia)* (2013) [2019-01-04].

<http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/september/documents/papa-francesco_20130922_giovani-cagliari.html>.

František. *Generálna audiencia z dňa 29. januára 2014* [2019-01-04].

<http://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2014/documents/papa-francesco_20140129_udienza-generale.html>.

František. *Prihovor pri príležitosti zasadania Pápežskej rady pre laikov* (2016) [2019-01-04].

<http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/june/documents/papa-francesco_20160617_plenaria-pc-laici.html>.

František. *Posolstvo k Svetovému dňu misii* (2017) [2019-01-04].

<https://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/missions/documents/papa-francesco_20170604_giornata-missionaria2017.html>.

František. *Prvá katechéza o sviatosti birmovania počas Generálnej audiencie z dňa 23. mája 2018* [2019-01-04].

<https://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2018/documents/papa-francesco_20180523_udienza-generale.html>.

František. *Druhá katechéza o sviatosti birmovania počas Generálnej audiencie z dňa 30. mája 2018* [2019-01-04].

<https://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2018/documents/papa-francesco_20180530_udienza-generale.html>.

František. *Druhá katechéza o sviatosti birmovania počas Generálnej audiencie z dňa 6. júna 2018* [2019-01-04].

<https://w2.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2018/documents/papa-francesco_20180606_udienza-generale.html>.

František. *Modlitba Anjel Pána z dňa 12. augusta 2018.* [2019-01-04].

<<https://www.vaticannews.va/sk/papez/news/2018-08/anjel-pana-papez-frantisek-put-mladeze-talianskych-diecez.html>>.

František. *Homília na záver 9. svetového stretnutia rodín v Dubline (2018)* [2019-01-04].

<http://w2.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2018/documents/papa-francesco_20180826_omelia-dublino.html>.

Partikulárne smernice a dokumenty na území ČR a SR

Konferencia biskupov Českej a Slovenskej federatívnej republiky. *Pokyny pro udělování svátostí*, 1990.

Arcibiskupský úrad Košice. *Nariadenie o veku birmovancov*. Acta Curiae Archiepiscopalis Cassoviensis 1/1991.

Arcibiskupský úrad Košice. *Katechumenát v Košickej arcidiecéze*. Acta Curiae Archiepiscopalis Cassoviensis 2/1997.

GRAUBNER, Jan. *Křest dospělých*. Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis 1/1997, novelizované v 5/2010.

KOUKL, Josef. *Instrukce k udělování svátosti birmování*. Acta Curiae Archiepiscopalis Litomericensis 7/1998.

TKÁČ, Alojz. *Deklarácia o katechéze (25.11.2006)* [2018-10-15]. <<http://www.ke-arcidieceza.sk/wp-content/uploads/2011/03/Deklar%C3%A1cia-o-katech%C3%A9ze.pdf>>.

TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu k sviatostiam Eucharistie a birmovania (30.11.2006)* [2018-10-15]. <<http://www.ke-arcidieceza.sk/wp-content/uploads/2011/03/Smernice-pre-katechetick%C3%BA-pr%C3%ADpravu-k-sviatostiam-Eucharistie-a-birmovania.pdf>>.

TKÁČ, Alojz. *Smernica pre katechetickú prípravu dospelých na krst, prijatie Eucharistie a na vstup do plného spoločenstva Cirkvi (30.11.2006)* [2018-10-15].

- <<http://www.ke-arcidieceza.sk/wp-content/uploads/2011/03/Smernice-pre-katechetick%C3%BA-pr%C3%ADpravu-dospel%C3%BDch.pdf>>.
- Arcibiskupství pražské. *Řád katechumenátu v Arcidiecézi pražské*. Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis 4/2006, novelizované v 9/2012.
- Konferencia biskupov Slovenska. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2007.
- Biskupský úrad Nitra. *Pastoračné zásady k vysluhovaní sviatosti birmovania*. Acta Curiae Episcopalis Nitriensis 1/2009.
- GRAUBNER, Jan. *Příprava biřmovanců* (2011) [2018-10-21]. <<http://download2.katechetiolomouc.cz/materialy/katecheze-mladeze/birmovani/priprava-na-birmovani.doc>>.
- Biskupský úrad Spišská kapitula. *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*. Námestovo: Tlačiareň Kubík, 2011.
- CIKRLE, Vojtěch. *Pastýřský list k roku biřmování 2012* (27.11.2011) [2018-10-19]. <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/a201109.doc>>.
- GRAUBNER, Jan. *Pastýřský list na první neděli adventní* (27.11.2011) [2018-10-21]. <http://www.ado.cz/system/files/Pastyrsky_list_k_Roku_birmovani_1.pdf>.
- RADKOVSKÝ, František. *Pastýřský list na zahájení církevního roku 2011-2012* (27.11.2011) [2018-10-19]. <https://biskupstviplzen.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/2572_02572/2011-11-27-pastyrsky-list-na-zacatku-cirkevniho-roku-2011-12.pdf>.
- DUKA, Dominik. *Novoroční pastýřský list arcibiskupa pražského* (2.2.2012) [2018-10-15]. <<http://www.dominikduka.cz/vyjadreni/novorocni-pastyrsky-list-arcibiskupa-prazskeho/>>.
- LOBKOWICZ, František Václav. *Velikonoční pastýřský list* (08.04.2012) [2018-10-19]. <<http://www.doo.cz/posledni-zpravy/922-velikononi-pastysky-list-biskupa-frantika-vaclava-lobkowicze.html>>.
- GRAUBNER, Jan. K roku biřmování. Pokus o hodnocení zkušenosti. *Teologické texty* 2012, roč. 23, č. 3.
- GRAUBNER, Jan. *Péče o konvertity*. Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis 4/2014.
- Konferencia biskupov Slovenska. *Vyhlásenia a rozhodnutia Konferencie biskupov Slovenska*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2015.

- Česká biskupská konference. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: Česká biskupská konference, 2015.
- CIKRLÉ, Vojtěch. *Pastorační směrnice pro uvedení dospělých do křesťanského života*. Acta Curiae Episcopalis Brunensis 10/2015.
- GRAUBNER, Jan. *Směrnice: Příprava birmovanců v Arcidiecézi olomoucké* (2015) [2018-10-15]. <<http://download2.katechetiolomouc.cz/materialy/katecheze-mladeze/birmovani/1-smernice---birmovani.pdf>>.
- CHOVANEC, Marián. *Pastoračné zásady k vysluhovaniu sviatosti birmovania* (22.4.2016) [2018-10-15]. <<http://bbdieceza.sk/wp-content/uploads/2017/05/2.-Sviatos%C5%A5-birmovania.pdf>>.
- Biskupský úrad Rožňava. *Inštrukcia k sviatosti birmovania*. Acta Curiae Episcopalis Rosnaviensis 2/2016.
- Arcibiskupství pražské. *Směrnice pro udílení svátostí v Arcidiecézi pražské*. Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis 11/2008, novelizované v 2/2017.
- Centrum pro katechezi Olomouc. *Podněty pro přípravu* [2018-10-21]. <<http://download2.katechetiolomouc.cz/materialy/katecheze-mladeze/birmovani/podnety.docx>>.

Sekundárna literatúra

- AKVINSKÝ, Tomáš. *Summa theologie*. Milano, 1988.
- AMBRÓZ Z MILÁNA. *On the Mysteriis and the treatise On the Sacraments*, preložil T. Thompson, editoval J. H. Strawley. New York: Macmillan, 1919.
- AUGUSTÍN. *On the Trinity*. Cambridge: Cambridge university Press, 2002.
- AUSTIN, Gerard. *Anointing With the Spirit: The Rite of Confirmation*. Minnesota: Liturgical Press Collegeville, 1985.
- BOTTE, Bernard. Problèmes de la confirmation. *Questions liturgiques* 1972, roč. 53, s. 3-10.
- DŘÍMAL, Ludvík. Vliv koncilu na obnovu katecheze. *Teologické texty* 2003, roč. 14, č. 1, s. 9-13.
- FINK, P. E. *The New Dictionary of Sacramental Worship*. Minnesota: The Liturgical Press, 1990.

- HOLEČKOVÁ, Marie. *Svátosti v dokumentech II. vatikánského koncilu* [rukopis]: diplomová práce. Praha, 2017.
- JOURNET, Charles. *The Church of the Word Incarnate*. London: Sheed and Ward, 1955.
- Kolektiv autorov. *II. Vatikánský sněm: příprava a průběh*. Řím: Křesťanská akademie Řím, 1966.
- MALLON, James. *Proměna farnosti*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2018.
- MOHELNÍK, Tomáš. *Sebepojetí církve jako kněžský lid a jeho vliv na svátostnou povahu církve*. In BROŽ, Prokop. *Církev a II. vatikánský koncil: perspektivy současné ekleziologie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015.
- MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého*. Praha: Krystal OP, 2012.
- MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. Teologická východiska pro pochopení svátosti biřmování. In Kolektiv autoru. *Biřmování jako posila a pečeť*. Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, 2015.
- MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.
- PINCKAERS, Servais. *Prameny křesťanské morálky*. Praha: Krystal OP, 2018.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi*. 2. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.
- RADCLIFFE, Timothy. *Ponoř se!* Praha: Krystal OP, 2017.
- TURNER, Paul. *Confirmation. The Baby in Solomon's Court*, Chicago: Liturgy Training Publications, 1993, 2006.